

SUPERVITALIN

Božić Jukić

1281

579 d

Dannseigel

DAMIR FEIGEL

SUPERVITALIN

GORIZIA, 1939
UNIONE EDITORIALE GORIZIANA

VSE PRAVICE PRIDRŽANE.

Damir Feigel - šestdesetletnik.

Feiglova dovtipnost nas je prvič obvela na tisti stari, stari, čeprav šele jezuitski goriški gimnaziji, brž po obratu stoletja. V šesti šoli me je zadelo, da sem v nespoštljivem spisu razkazal domačemu svetu tiste stare, stare učilnice in hodnike in nerahlo pahnil vanje povsem nedolžnega, a po svoje izvirnega svečenika Pitagorovih in Arhimedovih skrivnosti. Prvi naš, danes že davno vseučiliški vzgojnik me je trdo zgrabil: »Ali ne veste, da vas to lahko stane glavo?« »Slovenski narod« je oznanil, da sem izključen; časnikarska rasa. Knez in nadškoj je segel v svoje zaklade in mi odrinil za šolnino. Tako sem smel ostati še dve leti in tretjega pol med starimi zidovi in uživati Feiglove dovtype, ki jih je zmerom več prihajalo do nas. Nekateri niso preségali smešnic srednje mere, drugi pa so bili tako sočni in točni, da so nam izvabliali solze v oči in jih je bilo treba za italijanske in nemške tovariše prevajati v takratni avstrijski uradni jezik.

Sedmo in osmo šolo so nam predstojniki osladili s tem, da so nam odprli razgled na žlahtno cvetje goriškega ženstva — na učiteljice v popju. Če so nas v odmorih pustili same, so mnogi izmed nas zmetali nič koliko poljubov in src, iztrganih naravnost iz junaških prsi, čez rastlinje šolskega vrta v visoka okna učiteljišča, kjer se je včasih trlo milih obrazkov. Seve, profesorska godrnjavost je često nadzirala obrazke in nas in rada ovirala burne izlive mladih čustev. Tedaj smo se posvečali Feiglovim domislicam. Imeli smo ljudi, ki so nam jih donašali naravnost od humoristovih ust.

Takrat sem Feigla poznal samo po izročilu. Brž po vojni pa mi je bilo dano, da sem prišel v njegovo neposredno bližino. Po premirju se nas je pol milijona znašlo v zaprti zagati. Pa smo doznali, da je tudi Feigel med nami — in odleglo nam je. Moške vojaških letnikov so odrinili v začasno ujetništvo. V naši četi je bil tudi Feigel — in spet nam je odleglo. Zvečer smo si na tujem v temi postlali na tleh. Feiglov glas je s primernimi ocvirki blažil skupno usodo. Feiglov humor se je v tej zagati, ki je trajala več tednov, obnesel kakor prej «tik za fronto». Vse drobne pripetljaje tega ujetniškega bivanja je sebi in drugim sladil s šaljivimi razlagami in solil z dovtipi, ki so mu neprestano klili iz najbližje okolice. Nekaj časa je spal z nami v tesnem pregrajku, kjer so nam postlali z golim lesenim podom in kjer je imel človek občutek, da niže na družabni lestvi nikakor ne more pasti. Zunaj je bila hladna jesen, deske so tiščale in mrzlele, a ker smo bili na tesnem, da smo se drug drugega dotikali, mraz vsaj od strani ni mogel do nas, razen pri levem in desnem krajniku. Vendar pa smo se vsi zavedali, da nam še največ toplote prinašata smeh in dobra volja, prihajajoča iz na videz skromnega, v resnici pa neizčrpnega žarišča — iz Feiglove osebnosti.

Feigla je bilo tedaj mogoče opazovati v izrednih razmerah. Vendar je bilo kmalu jasno, da zanj izrednih razmer ni, ker živi tudi v teh, kakor bi bile redne, z mirnim zadovoljnim licem, v neprisiljeni, šegavi družabnosti, z otroškim ugodjem podlegajoč manjšim in večjim prilikam, ki duha izpodbadajo k novim skokom v najprisrčnejšo dovtipnost. Tak duh najde povsod oporišče, da zastavi obenj vzvod svoje zmemrom snujoče domiselnosti, dvigne vso bedno kepo svojih dni iz turobnega mrtvila in si ukreše iz nje celo kopo pršecih šal. Jasno je bilo tudi to, da Feigel v svojem humorju živi kakor riba v vodi, da ne nateza po sili življenja na kopito svoje dovtipnosti, temveč ga le bolj opazuje, beleži in razlaga. In to gledanje

in razlaganje nam pripravlja neprestano nov užitek, podoben uživanju otroka, ki zabrede v pisan travnik in se nikdar ne naveliča zmerom novega bogastva.

V Feiglu človek brž zasluti velikega prijatelja in pritrjevalca življenja, ki se življenjske igre ne bo tako zlepa naveličal, čeprav se zaveda, da je v njej zmerom kaj navzkriž. Prav te majhne in velike neskladnosti so Feiglu podlaga za njegovo razmahovanje in prešerno prekopicavanje po prostih ogradah najbujnejše šaljivosti.

* * *

Zvezdica (= pisateljevi podatki) v «Slovenskem biografskem leksikonu» trdi, da se je humorist Damir (Kajetan) Feigel rodil 18. julija 1879. v Idriji, da je dovršil gimnazijo v Gorici (1890 — 1900), da je na Dunaju študiral pravo, ki ga ni dovršil, da je bil nato zaposlen pri Gabrščkovih slovstvenih podjetjih v Gorici in je po vojni opravljal tu službo tajnika županske zveze, dokler je ta obstajala. Za naslednjo dobo bi bilo še dodati, da vrši posle sourednika pri Goriški Matici in da je zlasti Koledar Goriške Matice že več let v njegovih rokah.

Življenje torej, ki razodeva veliko zaposlenost, ki pa na videz ni kdo ve kako pestro in razgibano. Vendar Feigel si ga je znal v tem za oko precej enoličnem okviru precej razgibati. Če si ogledaš njegovo življenje v «veliki izpovedi» njegovih spisov, ki so polagoma narasli na petnajst knjig, ne všteti manjših črtic in prispevkov po dnevnikih in mesečnikih, obstaneš zavzet nad to zakladnico velikih in majhnih, preprostih in zapletenih, vsakdanjih in napetih dogodljajev in prigod. Marsikod nastopa v prvi osebi, drugod se je skril v kakšno drugo osebo. Večina njegovih del sloni naravnost ali posredno na osebnih spominih, vsa pa so veren odraz njegovega bistva.

Ko je l. 1927. Albert Širok delal obiske pri raznih kulturnih delavcih Julijske krajine, Feigel ni čakal, da pride obiskovalec tudi do njega, ni maral tvegati,

da se njegove izjave, kakor se tako rado zgodi, pomaknejo v nepravo luč. Meni nič tebi nič se je razcepil na dvoje, v Damira Feigla in Leopolda Kebra, in je temu naročil, naj stopi do Feigla in ga »intervjuva«. Tako je nastal edinstven, najzanesljivejši literarni obisk slovenskega slovstva, objavljen v »Edinosti« 20. svečana 1927. Feiglovo zunanost je Keber takole pogodil: »Dolgi, nazaj počesani lasje. Modre (po barvi) oči mu gledajo iznad ohlapno visečih kožnih blazin. Nos je grški, a ni popolnoma klasičen, marveč se mu poznajo kvareče primesi obmejnih narečij. Ovratnica se sentimentalno nagiba na levo, kakor bi jo privlačeval veliki rumeni svinčnik, ki štrli iz gorenjega žepa na telovniku. Desnica pobobna s prstnima storžema precej neritmično po mizi.« Keber ne omenja, da nosi Feigel jasno, visoko čelo in da je pred leti, n. pr. v »Albumu slovenskih književnikov«, krasila njegov obraz krepka brada, zasenčena z visečo streho resnih brkov, kar je dajalo vsemu obličju prej izraz strogega sodnika kakor dobrovoljnega šaljivca. Časov zmeda je odnesla ta okras in danes je izraz lica v mnogo večjem skladu z bistvom duha, kraljujočega za visokim čelom.

Dodati je treba še, da je Feigel visoke, ravne postave in, zlasti na ulici, precej hitre hoje. Ramēna so široka in se lepo uveljavljajo v kotu »Pri črnem orlu« ali drugod pred četrtjo vipavca. Glas je jasen in prijeten, navadno navidezno resen, a nikoli zbadljiv, pravo nasprotje osastega Cankarjevega glasu. Kadar smešnost kakšnega položaja ali lastna posrečena opazka Feigla docela prevzame, se glas barvito razživi in krepko podčrta bistvo stvari; včasih se razbohoti v prisrčen smeh. Če tega razživetja ni, igrajo ustnice — prej pod brado je bilo to manj očitno — in lične mišice tiho simfonijo blagega nasmeška brez hudobije, oči pa vse osvetlujejo z budno toploto, nadzirajo razpravljajočo družbo z vzvišeno, jasno mirnostjo, ob lastni ali tuji domisllici včasih zamežiknejo ali živeje zaplamtijo, pa se znova umaknejo v

višave uživajočega opazovanja in istočasnega zažiganja novih isker.

«Kje pa je tisti ,po strani klobuk', ki ga poznamo iz vaše knjige?» se ozrem nekoč po klinih, preden prisedem h gologlavemu pivcu vipavca.

«Ne nosim ga.»

«Pa je le naslikan na naslovni strani.»

«To je zakrivil Spazzapan. Naslov je iz županičeve pesmi ,Vi drugi...' Pesniški naslov...»

Kako se Feiglovi spisi tesno družijo z njegovim življenjem, lahko zasledujemo od prve do zadnje njegove knjige. Črtice iz dijaškega življenja so neredko autobiografske. Ta zlata doba je zapustila neizbrisne sledove v njegovi duši. Ustvarila mu je podlago za vesele zgodbe njegove domišljije, mu odprla možnost prodiranja v nove svetove in mu nasula draguljev, h katerim se zmerom nanovo vrača z nepopisnim veseljem. Od «Pol litra vipavca» (1911) do «Supervitalina» (1939) se povsod vračajo motivi iz goriške okolice, zlasti najslikovitejši, divje romantični del soške struge med Solkanom in Pevmo.. V ta okvir sodijo spomini iz dijaških let «Ob obratu stoletja» s podatki o šesti, sedmi in osmi šoli, s prizori iz dunajskega visokošolskega življenja in s koncem dijakovanja, ko se Feigel iz jurista prelevi v urednika — medicinske revije.

Tako je zajadral Feigel v uredniške vode in ostal v njih do danes. Poslej srečujemo po njegovih veselih zgodbah vselej tudi urednike, časnikarje, sotrudnike in tiskarje. Najčešče so pognale take osebe iz pisateljevih osebnih izkušenj in doživljajev. Najzabavnejša je Feigloma pripoved v pogovoru s Kebrom, kako je moral v goriški «Vedi» nenadoma črtati trideset vrst iz Glonarjeve pogubne kritike o njegovi knjigi «Pol litra vipavca»; tako se je rešil prezgodnje literarne smrti.

Kot časnikar, tajnik županske zveze in odbornik raznih udruženj je imel nešteto prilik, da je prav od blizu spoznaval razmere našega ljudstva. To se jasno

zrcali iz premnogih strani njegovih spisov. Njegovo pero je po svoje spremljalo usode njegovih rojakov zlasti od konca vojne do današnjih dni. V tem se lahko meri z njim samo še France Bevk. Ta daje prednost tragiki, ki jo le tu in tam premeša s komiko, Feigel pa gre mimo tragike in si izbira le golo, čisto komiko, ki je niti vojna in njene posledice niso mogle skaliti.

* * *

Petnajst knjig v tridesetih letih ni pretirana plodovitost, a je vztrajna in dovolj izdatna. Te knjige štejejo vkup okoli tisoč sedem sto strani samih vese-
lih poglavij, ki so mnoge zabavala, ko so izšla, in jih še zabavajo. Če dodamo manjše prispevke, s katerimi se je Feigel oglašal v «Soči» od l. 1904. do l. 1906., razne humoreske po nekdanjem «Ježu», «Osi», «Kurentu», «Domačem prijatelju», po vojni po «Goriški straži», «Edinosti» in «Mladiki», po «Koledarjih Goriške Matice» in drugod, nam Feigloma slovstvena žetev precej visoko naraste. Čeprav je bilo marsikaj zapisanega v trenutno razvedrilo in v naglici dnevnega vrvenja, vendar vsega čas ne bo odvel, vse ni lahko zrno, ki izgine s plevami; marsikaj bo ostalo in bo še zabavalo ljudi, ki ljubijo dovtip in prosto igro domišljije. Tudi smeh je osvobajanje in očiščevanje posebne vrste, ki se marsikdaj lahko meri s «katarzo» resnih klasičnih del.

Prvič je stopil Feigel l. 1911. v samostojni knjigi pred širše občinstvo z devetnajstimi humoreskami v zbirki «Pol litra vipavca». Razvrstil jih je v štiri skupine. Prva, «Gaudeamus igitur», je plod lahkotne dijaške razigranosti, ki ji najdeš par le še v Debevčevih «Vzorih in bojih», v kakšnem Finžgarjevem poglavju «Študent naj bo» in pri drugih boljših opisovalcih dijaškega življenja. «Uredniške tajnosti» razkazujejo, kako se izležejo časopisne «race», kako živijo, rasejo in zabavajo svet. «Holmes in njegova smrt» nas zaneseta v veliki svet, med detektive, lahkoživce in

svetovne potnike, nosilce najdrznejših skokov Feiglove domišljije. Zadnjih sedem črtic «Iz četrte dimenzije» sega v čuda znanstvenega sveta, ki je tudi pozneje često nudil Feiglovemu duhu torišče za drzne šetnje po novih poteh. Vse temeljne vzmeti Feiglovega humorja so v tem prvem delu že jasno označene. Marsikatera poznejša knjiga se zdi le obširnejša izvedba zametka, ki ga srečamo že tu.

Med vojno je Feiglava smeholjubna muza molčala, a ni spala. Razgledovala se je po dogodkih in ljudeh, jih predelovala v sebi, a do obširnejšega dela se ni povzpela. Kmalu po vojni pa je pisatelj l. 1920. zbral deset humoresk, ki so že precej satirične, prav kakor njih naslov «Bacili in bacilke». Smeh ni trpek, vendar tudi ne več tako nedolžno razigran kakor včasih prej. Iz pripovedovanja se oglašča nekaj pikrega podsmeha, tu in tam švrkne šiba obsojanja, pa ne preostro, kakor pričajo «Bacilus eloquentiae», «Agentitis», «Žlahtomanija» in «Ljudski glas — božji glas». V sršenovo gnezdo klikovske kritike dregne «Samum», komedija, ki jo spiše norec, a jo doleti priznanje in odobravanje samo zato, ker stopi v svet kot delo priznanega pisatelja. Z grotesko «Elektrokephale» je segel Feigel po priljubljeni snovi novih iznajdb; zamislek napoveduje poznejše «Čudežno oko».

Prava vojna knjiga je izšla naslednje leto z naslovom «Tik za fronto». Sedem let je zorela, od l. 1914. do l. 1921., in dozorela v enoindvajset vojnih črtic, ki so kljub vojni in grmenju topov vesele, včasih zelo zabavne in celo prešerne. «Zadnji vlak» riše v drobnih potezah meščansko napetost pred izbruhom sovražnosti, posredno in skoraj nehote pa tudi olimpijsko mirnost opazovalca Feigla, ki se bolj kakor granat boji — ključev, da se jih od bežečih znancev preveč ne naleze. «Prvi dnevi» slikajo vsesplošno skrb za — tobak, «Živo nihalo» pa nas seznani s človekom, ki mu patrolje ne dadò do postelje in ga tolikokrat prestrežejo, da v obupu sam zaprosi za — ječo. «Koncentracijsko taborišče» v goriški stari cukrarni je lep

primer v enem poslopju združene begunske Furlanije. «V kleti» prisostvujemo razpravam o učinkovitosti granat. «Vojna psihoza» spreminja mesto v norišnico. «Profilaksa» razkazuje sredstva za glušenje granat. «Uradni dan» zatre v Feiglu posredovalca za premeščanje avstrijskih ujetnikov po Italiji. «Občni zbor» pevskega društva se vrši v prisotnosti dveh članov, katerih prvi je tajnik, ki govori za vse odbornike, drugi pa nemarni plačnik članarine — Feigel; sovražnik ubije medtem s šestnajstimi bombami end kokoš, ki ga stane 3466.45 K. «Juridično tempiran šrapnel» je pravda za lonec izstrelka. «Robinzonova odkritja» so dobrote za želodec. «Interviewi» pojasnjujejo vzroke vojne. «Špijoni» poveljujejo svinjsko pečenko in jabolčni štrukelj. Niz teh novih motivov se pretrga z odhodom v begunsko taborišče v štajersko Lipnico.

Povojna doba je pospešila Feiglovo slovstveno delovanje. L. 1923. je izšlo sedem humoresk, dve groteski in pet pravljic v zbirki «Po strani klobuk». Največ snovi je iz slovstvenega, časnikarskega in malomeščanskega življenja. Čudeže uradnih neskladnosti in nedoslednosti ponazoruje zbirka aktov «Brez krstnega lista» o Dolinarju, ki ga oblastvo taji, kadar bi mu moralo šteti odškodnino, a ga priznava pri izterjevanju davkov. Svoje vojno ujetništvo je pisatelj osvetlil predvsem s kuhinjske plati v črtici brez vsakega naslova. Pravljice iz kraljevskih in ministrskih krogov obravnavajo pereča sodobna vprašanja.

Leto za tem se je Feigel pomešal med «Domače živali» (1924). Veliko število jih je nagnal v Zvezno tiskarno in knjigarno v Ljubljani, odkoder so se razlezele po vsej mili domovini. Iz Erjavca in Brehma smo vedeli marsikaj zanimivega in zabavnega o njih, toda Feigel je prekosil oba in posvetil z novo lučjo v razne formološke, biološke in paleontološke živalske uganke. Šele s to knjigo je bila tudi tesna notranja zveza med domačimi živalmi in človeškimi smejalnimi mišicami, ki je iz Erjavčevih izsledkov le motno prebi-

jala, končnoveljavno dognana, Kdor bo hotel na tem polju še kaj ledine izorati, ne bo mogel molče mimo Feiglovega dela.

Dotod srečujemo pri Feiglu le bolj humoreske, šaljive črtice, satirične bajke — samo slovstveno drobnjav, brez obširnejših osnutkov. Zdi se, da je to najprimernejša oblika za proizvode razposajene muze, ki se namuzne tu, nasmehne tam, ki vščipne tega, ošvrkne onega, pa že odfrli, da kje drugje komu drugemu ponagaja, kaj drugega karikira, kakor da spada razkosanost k njenemu bistvu. Podoba je, da se hoče vedri mojster razdajati v biserčkih in draguljcih, v medaljonih in miniaturah in ne misli na visoke kipe in široka platna. Zvezal je v svoji osebi dve stoletji, premeril konec devetnajstega in dobro četrto dvajsetega stoletja, stal je v svojih najboljših letih in kazalo je, da ostane hudomušen črtičar do konca in bo še nadalje pisal kratke vesele zgodbe, ki jih vsakih par let zbere v knjigo. Pa je prišlo drugače.

Humoristovim častilcem se je nenadoma razodelo, da je bila dotedanja navidezna razkosanost le daljša priprava za obsežnejša dela. L. 1926. je Feigel nepričkovano presenetil svet s sodobnim, kolektivnim, sintetičnim, pol futurističnim, pol nadrealističnim, avanturnim romanom «Pasja dlaka!» To delo je mejnik dveh dob, predpasjedlaške in popasjedlaške. S širokim zamahom je Feigel zajel tu dve celini, Evropo in Afriko, v široko razpreden zasnitek, in sicer od Evrope za nas najvažnejši evropski pas, obljuden z goriškimi in kraškimi Slovenci, od Afrike pa tisti kos Egipta, koder stikajo naše rojakinje in včasih tudi kakšen rojak za življenjsko srečo. Na tej podlagi zgradi pisatelj hudo zapleteno zgodbo z raziskovalnim potovanjem po prašumah in z novimi odkritji v področju jezikovnih in asimilacijskih izsledkov: ko zanese transfuzija Pipanovo kraško kri v Freemanove žile, začne prejšnji Polanglež nenadoma govoriti — slovenski.

Očividno je bil ta obširni okvir Feiglu še zmerom pretesen. Tri leta nato (1929) se je povrnil na ista tla, k istim glavnim osebam in zasnoval «Na skrivnostnih tleh» prodiranje polangleškega učenjaka Freemana in njegovega slovenskega služabnika Pipana v neznane, čudežne dežele, kjer težnost pojema in prevladuje lahnost: «Pozitivna težnost nas priklenja (priklepa) k zemlji, negativna težnost ali lahnost, kakor bi jo jaz krstil, premaguje prvo, nas dviga v zrak in nas v prilični višini tudi vzdržuje v njem» (str. 36). Tu se da izrabljati raketni pogon. Radi vročine imajo otroci vse leto vročinske počitnice. Odkritju lahnosti pripisuje Freeman prav tak pomen, kakor nekdanjemu odkritju elektrike, ki jo je Franklin ukrotil, a je ni udomačil: «Šele žaba in še ta ne živa, mrtva žaba torej, odrta žaba je bila, ki je s svojimi utripajočimi kraki na kovinasti mreži pripravila učenjaka Volto do tega, da je iztaknil silo: elektriko, podjarmil jo in jo daroval človeštvu. In nato v kratki dobi nekaj desetletij tak razvoj!» (str. 73). Že znanim osebam pridruži Feigel Medanca Svilogoja. Proti koncu mu vderejo v roman faraoni.

Feigel si enega pridrži za posebno knjigo. Isto leto se namreč pojavi v Trstu in Gorici «Faraon v fraku» (1929), povzroča zmede vrh zmed, kakor se spodobi junaku, ki je tisočletja spal mumijsko spanje, a mora nenadoma med svet, da dovrši dobo svoje pokore. Če smo zgoraj spremljali slovenske junake po Afriki, se tu vloge prekopicnejo in stari Egipčan hodi po naših današnjih tleh, dokler ga ne povozi avtomobil. Kmalu strašita dva faraona po mestu, stari in novi (čuvaj Hladnik). Hladnica zasluти, da ima dva moža (cikanje na zadevo Canella-Bruneri). Vmeša se policija in feiglovskih zapletkov ni ne konca ne kraja, dokler se stari faraon ne povrne v muzej, ker je njegova pokora končana.

Feiglova domišljija je dosegla s petdesetim letom vrhunec svoje plodovitosti. Tolminec Ivan Pregelj je nekje prosil Boga, naj s petdesetim letom odpusti

svojega hlapca, da ne bo več prijemal za pero, ko bo duh že izpisan. Feigel pa se je s petimi križi šele poglaval v najvišjo tvornost. Vrnivši se s skrivnostnih tal in od faraonskih mumij, je nemudoma sestavil »Čudežno oko« (1930) in posvetil z njim današnji družbi do obisti; videč, da je ta pod kožo prav tako, če ne še bolj, rdeča kakor vsaka prejšnja, in opazivši, da ji je tako osvetljevanje za današnje dni še prenadležno, je prezgodno, nevarno pripravo spet uničil.

V letu 1931. se je z »Breznom« poglobil v našo preteklost. Uporabil je zgodovinska dognanja Leopolda Kebra (avtor sam istoveti drugod tega zgodovinarja s Feiglom), objavljena l. 1922. v »Mladiki«, in jih zaokrožil v hudomušno smešenje negotovega ali pristranskega zgodovinskega dokazovanja, ki vselej nepobitno do počice dokaže vse, kar se je v zaslepljeni pristranosti že naprej namenil dokazati, neglede na vire in logiko. Parodija brezenske zgodovine sega do konca srednjega veka, a meče snope žarkov tudi v novejšo dobo. Če je pred Feiglom veljalo, da je zgodovina učiteljica življenja, je on pokazal, da zna biti tudi učiteljica smeha — in včasih gneva v smehu. Najneprijaznejši kritik je »Breznen« prebral gotovo z večjim užitkom kakor Staretovo, Rutarjevo, Kosovo, Grudnovo in Malovo zgodovino.

Zgodovina in memoari so sorodne snovi. Po vzorih velikih mož se je Feigel lotil istočasno spominov. Izšli so istega leta z naslovom »Ob obratu stoletja«; omenili smo jih govoreč o Feiglovem življenju. Vsebujejo dragocene podatke in doneske k zgodovini slovenskega šolanja.

Leta 1932. je izšla satirična povest Kolumb». Navdahnili so jo novi izsledki našega stoletja v področju medicine in neverjetni uspehi drznih operacij najrazličnejših in najobčutljivejših organov našega telesa, posebno srca in možganov, včasih s komplikacijami, pri katerih je vestni operater svoje nože in klešče zašil v bolnika, da bodo drugič prej pri roki. V »Kolumbu« je komplikacija drugačna. Med naglo, istočasno

možgansko operacijo dveh ponesrečencev, trgovskega potnika Kolumba in urednika Novaka, zdravniki nevede zamenjajo možgane; poslej ima Kolumb uredniško miselnost. Novak pa trgovsko, a oba poklica zahtevata, da bi bilo narobe — odtod neizčrpna vrsta zabavnih zmed, ki si jih Feigel privošči z enakim ugodjem kakor Shakespeare svoje v «Komediji zmešnjav».

«Čarovnik brez dovoljenja» (1933) je podobna znanstvena pustolovščina, zajeta iz območja znanosti. Anton Golob «lovi elektriko iz zraku, nabira jo v posebne nabiralnike in če nima dovolj zračne elektrike, sega še po strelah, da napolni nabiralnike» (str. 34). Pri tem ima nešteto križev z ozkogrudno okolico, ki ga ima za pravega čarovnika in ne zna ceniti njegovih visokih stremlenj. Ta naša podeželska okolica je naslikana z veliko ljubeznijo, z neštetimi podrobnostmi, z obilico zanimivih posebnosti in posebnic, s pisanimi doživljaji in zapletljaji, ki se ponekod tako napeto zadržujejo, da je povest podobna vaškemu romanu. Naznačeno ali načeto je to in ono sodobno družabno vprašanje, n. pr. tole: «Nekoč sem slišal govornika, ki se je pozpel do trditve, da je človek sam sebi največji sovražnik. Po eni strani izumlja, po drugi strani pa jemlje delo delavcem in večja brezposelnost» (str. 35). Liliputator je izum, ki omogoča najmodernejše, povsem verjetne čudeže in dviga naš čas visoko nad katero koli pravljično dobo. Feigel ume predstaviti utopijo v ozračju in v barvah najvišje verjetnosti, ker slonijo njegove konstrukcije na logičnem razvoju današnje vede.

Samo v knjigi «Okoli sveta/8» (1935) Feigel bralca po krivici ukani. Ko odideš z njim in zabredeš v kirgiške stepe, se ob pisanih doživljajih že naprej v mislih oblizuješ ob zanimivostih in lepotah, ki te še čakajo na tej dolgi poti. Tedaj pa te pisatelj nena doma pusti na cedilu tam nekje sredi azijskih puščav, ko si premeril komaj osmino vzporednika. Ta prenagli konec je sicer zadostno utemeljen in opravičen, vendar sem prepričan, da ne bodo bralci Feiglu ni-

kdar odpustili, da jim je na vsem lepem odjedel kar sedem osmin vzporednika. To tatvino in ta dolg bi morali vsekakor še izterjati.

Z letošnjim «Supervitalinom» se Feigel vrača v zdravilstvo in ponazoruje posledice oživljanja. Ko se Stane Lešnik ob Bistri ustreli, mu dr. Jereb vzbrižgne svojo iznajdbo in mrtvec se vrne v življenje s takim veseljem in s takimi uspehi v ženskem svetu, da povzroči nešteto srčnih viharjev. Obenem išče policija njegovo truplo. Supervitalin je premočno sredstvo; Jereb ga zaklene, dokler se mu ne posreči, da ga primerno ublaži. Mesto in dežela sta oba prikazana v nekaj zanimivih zastopnikih, pogovori so marsikod dramatično napeti, opisi iz narave so sveži in sočni, domislice izvirne.

* * *

Iz tega bežnega pregleda razvidimo, s kakšnim bogastvom snovi in s kakšno mnogovrstnostjo motivov razpolaga Feiglova domišljija. Iz prvotnega dijaškega okrožja se to snovanje razrašča in širi v zmerom obsežnejše sosredne in sekajoče se kolobarje. Vsi sloji in poklici, od najnižjih do najvišjih, imajo svoje mesto v njih. Feigel stopa duhu časa in problemom svoje dobe tesno za petami, lovi jih v mreže svoje razboritosti in razkazuje sodobnikom njih sončne in senčne, najrajši pa njih smešne plati. Z neizprosno logiko jih razvija do zadnjih posledic in z vedrim nasmehom, brez vsake zlobe, razkazuje nesmisle, ki so plod vsakega pretiravanja, prav tako v vsakdanjem življenju kakor v umetnosti, v kriminalistiki prav kakor v raznih znanstvenih panogah.

Včasih šine mimo današnjih vprašanj do jutrišnjih in pojutrišnjih in se z najvišjim ugodjem razmahuje po utopijah bodočih pokolenj, kakor bi bile živa današnja resničnost. To bodoče življenje popisuje tako nazorno, kakor da trdno veruje v njegovo možnost že zato, ker vidimo danes uresničene pre-mnoge fantazije nekdanjih utopistov.

Izbran estetski okus mu brani, da bi svoje pušči-ce prožil v tarče, ki jih niso vredne, ali da bi kdaj smešil to, kar se smešiti ne sme; nikdar se ne zaganja v prave dobrine človeštva. Političnih ugank se dotika le od daleč in še najrajši v pravljlični obliki.

Nekaj skrivnosti Feiglovega uspeha je v tem, da zna zbuditi smeh ali nasmeh obenem z bralčevim prepričanjem, da lete namigavanja zmerom le na druge, nikoli na njega samega. Posebno spretnost kaže pisatelj tudi v tem, da človeka pritegne v svoje pripovedovanje in ga ne izpusti niti tedaj, ko je bralec izpregledal umetno gibalno vse zgradbe in že sredi knjige lahko ugane približno smer in razpletež nadaljnjega dejanja. Feigel doseže to s svojim posebnim načinom razpredanja, z bralcu namenjenimi ogovori, s postranskimi opombami o najrazličnejših, stotisoč milj od glavnega predmeta oddaljenih rečeh in osebah, z vrinjenimi stavki, z neprestano brstečo komično sintezo vsega vidnega sveta in vesoljstva, da večkrat kar zazijaš, kako se mu more ob najneznatnejših povodih sprožiti toliko domislekov. Brž se zaveš, da bi bilo škoda preskakovati odstavke, da moraš z njim od strani do strani, od vrste do vrste, od besede do besede, naj te pri tem očaru ali razočara — saj te po vsakem dozdevnem razočaranju kmalu spet bogato nagradi.

Feiglova domišljija je prav posebne vrste in pisatelj je le njena žrtev. Kakor pričajo njegovi dijaški spomini, mu je že v mladih letih prišepetovala stvari, ki so bile često v velikem, če že ne v diametralnem nasprotju s tem, kar so drugi, zlasti profesorji, od njega pričakovali. Heraklej na križpotju: ali bo slušal nujne zahteve vsakdanjega življenja ali tisto mamljivo prišepetovanje, ki se mu je zdelo najvišji užitek? Na srednji šoli je še okleval in srečno spravil maturo pod streho. Z jusom je bila pa menda druga. Notranji spor je naraščal. Domišljija je gostolela zmerom več in zmerom vsiljiveje. Da jo je Feigel takrat pokrotil ali odgnal, da je postal sodnik,

odvetnik, notar ali kaj podobnega in se bolj skrivaj in v prostih urah vdajal tisti svoji gospodarici, bi bil najbrž »napravil kariero«, a ta petnajstotnica knjig bi danes težko stala v tej obliki in v tem številu pred njim. In to bi bilo škoda. Naše humoristično slovstvo ni preobitno.

V tej zvezi naj se kratko spomnimo kritike, ki je budno spremljala Feiglovo delo. Kako je pri svoji prvi knjigi ušel Glonarjevi giljotini v »Vedi«, je l. 1927 z božanskim humorjem sam popisal v »Edinosti«. Kritiki so silno duhoviti ljudje, drugače bi se ne upali kritizirati. Od humoresk zahtevajo, da jim dolge, stroge in kisle obraze razkrečijo v neprestan grohot in jih zabavajo bolj od »Don Kihota«, drugače jih ne priznajo. Groteski in karikaturi so zmožni očitati, da je prefirana in prisiljena, da si mora biti, ker je to njeno bistvo. Dovtipi so zanje radi plehki in neslani, tudi če ni dognano, po čigavi krivdi. Tako je prišlo, da so nekateri zinjili kakšno rezko na Feiglov račun. Ariso naleteči, kakor Mahnič pri Gregorčiču, na rahlo dušo, ki jo trda beseda stre. Feigel je s čudežnim očesom izpregledal skrite viře njih grenkobe, žolča in kislobe, si del kakor Župančič (namišljeni) klobuk po strani in se mimo kritikov smejal dalje skozi življenje. Videc to objestno, masčevalno gesto, so kritiki šli vase in ko so prišli spet na dan — pasja dlaka, začeli so Feigla priznavati in hvaliti, seveda s pridržki (zakaj pa so kritiki?), in danes ga ni več peresa, ki bi se upalo Feigla krvoločno »raztrgati«. Še ga včasih poučijo, kako bi moral pisati, da bi jih ne bolel, še mu z Bergsonom in drugimi svetovnimi veličinami v roki dokazujejo, v čem tiči bistvo plitkega in zasoljenega dovtipa in kako se lahko ogne prisiljenemu duhovičenju ali neprebavnemu »klobasarjenju«, a ne tajijo, da je Feigel poleg Milčinskega, Murnika in Alešovca eden naših prvih humoristov. Več pa

ne more pošten humorist od mrke tetke kritike ne pričakovati ne zahtevati.

* * *

O Feiglovem jeziku bi se dala napisati daljša razprava. Romanopisec ali pesnik si lahko izkleše svoj način in slog, da se z njim postavlja in se zagozdi v slovstveno zgodovino kot samosvoj pojav. Pri humoristu to ni tako enostavno. On preži na smešne pojave v življenju in posnema iz hudomušnosti ali nagajivosti tudi manj posrečeno ali nerodno izražanje, da doseže nameravani učinek. Kjer pa Feigel pripoveduje v lastnem imenu, je njegov slog jasen in prozoren; trezna, preudarna logika obvladuje njegove stavke in daljše stavčne zveze. Te niso vse izklesane za čisto preprostega človeka, zlasti ko gre za dovtype, dostopne samo ljudem s srednješolsko ali z visokošolsko izobrazbo. Vendar je večina Feiglovih strani umerjena po umski zmogljivosti povprečnega občinstva, zlasti malomeščanstva. Večina obsežnejših povesti je namenjena najširšim plastem.

Jezik je čist in lep. V marsičem je živo zrcalo pravopisnega razvoja te dobe. Besedni dovtipi, besedne igre, včasih že kar besedna spakljivost je Feiglu prav tak posladek kakor Shakespearju. Kjer je treba, se Feigel rad udejstvuje kot spreten jezikovni tvorec. Vse svoje obsežno znanje deva neprestano v službo svoje umetnosti. Ta umetnost je kakor Župančičeva zlata ptička, ki daje — «vedro čelo, jasno uro vsako.»

Andrej Budal.

SUPERVITALIN

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Od kanarčka do golobov!

Dr. Jereb je stopil v svojo čakalnico, da prebere pravkar došli dnevnik še pred morebitnim prihodom kake stranke. Sicer mu danes ni bilo mnogo do obiskov, čeprav je vedno in rad in z vso požrtvovalnostjo pomagal ljudem, ki so se zatekali k njemu. Prihajajo pač v življenju tudi taki trenutki, ko je človek, čeprav družabno bitje in po naravi in poklicu navezan na pestro okolico, še najrajši sam in nemoten s svojimi mislimi.

Posebno odkar je bil zasledil pred dnevi v dnevniku kratko vest, kako je obudil ameriški zdravnik Fiddian sredi operacije umrlega bolnika z vbrizganim mu adrenalinom. Vest je štela le nekaj vrst in vse je kazalo, da ji celo urednik ne verjame. Taki uspehi v tako oddaljenih bolnišnicah so vedno nekam sumljivi.

Na stolu kleče in naslonjen na mizo je pregledoval dr. Jereb mrzlično naglo razprostrti dnevnik. Njegovo oko je preskakovalo debelejšje naslove, zgoščene posnetke dnevne politike, ni se mudilo pri nobeni domači vesti, dokler se ni ustavilo pri «Razgledu po svetu». A tudi tu — nič! Pred dnevi se je bil prav v tem oddelku postavil dr. Fiddian s svojim uspehom, ki je spominjal bolj na dogodek v hiši predstojnika Jajra, kakor na sodobni pripetljaj v bolnišnici chicaškega predmestja. O tem uspehu bi ne smeli tako ne-

nadoma umolkniti dnevnik po enkratni objavi pustega poročila. Mogoče je hotel urednik, ki mu je poverjen «Razgled po svetu», počakati izvedenskega mnenja. Priobčil je bil po radiu, telefonu ali po kakem drugem listu prevzeto vest o Fiddianu. Zadostil je s tem svoji uredniški dolžnosti, seznanil javnost z najnovejšim dogodkom, sam si pa le ni upal dodajati česa iz svoje domišljije temu prigodku, kajti zavedel se je mogoče nagonski, da je na novo pridobljeno življenje Fiddianovega okrevanca še vedno v nevarnosti in bi mu utegnila škoditi vsaka nepremišljena, neutemeljena in neprilичna pripomba v zdravniških zadevah neizkušenega poročevalca.

Zakaj taka radovednost? Čemu je dr. Jereb že tretje jutro potegnil iz poštne skrinjice dnevnik, kakor hitro ga je bil spustil pismonoša vanjo? Umevno, da se za take vesti zanimajo v prvi vrsti zdravniki! Toda čemu ne čaka mirno in brez najmanjšega razvnetja, da potrde nadaljnje vesti resničnost prvotne, oziroma da pojasni ves dogodek zdravniški mesečnik, ki izide sicer šele čez kakih deset dni, a prinese kakor vedno k vsem najvažnejšim dogodkom iz medicinske vede, opirajočim se na stvarnost, gotovo tudi k Fiddianovemu svoje mnenje?

Jereb je sedel v najbližji naslanjač, prižgal si cigareto in zdelo se mu je, da ga ta bolj in bolj pomirja in mu polagoma razvršča raztresene misli. Torej tudi ta številka dnevnika ni utešila njegove radovednosti. Kaj pa, če bi izvirala njegova neučakljivost, njegova nestrpnost, priti čimprej do podrobnejših pojasnil, iz zavisti do tekmece, kateri ga je tik pred ciljem prehitel, ker mu je bila pač usoda milejša? Ta misel se mu je najbrž že vse te dneve vlačila ko kaka jesenska megla

po možganih. Dobila je šele sedaj jasne obrise. Tisto o tekmeču se verjetno ujema z dejstvom. Tako Fiddian kakor on, Jereb, zasledujeta isti cilj. Toda trditev o milejši usodi in o prehitku se da izpodbijati. Seveda Fiddian je uporabil adrenalin in dosegel z njim zaželeni uspeh. Toda on, Jereb, si je dobro zapomnil vsebino in besedilo tiste dnevniške vesti — izrezal si jo je bil in jo hranil v listnici — Fiddian je po tej vesti poskušal, kakor hitro se je zavedel, da ne utriplje več srce bolniku, najprej pomagati mu z umetnim dihanjem, nato je začel mrtveču masirati srčne mišice in ko se srce ni odzvalo niti na to ščegetanje, je segel po skrajnem in edinem sredstvu in vbrizgnil adrenalin, ki je brez dvoma takoj učinkoval. Toda bi li učinkoval adrenalin sam, če bi mu ne bili uglasili poti tako telesni gibi, potrebni pri umetnem dihanju, kakor masaža srčnih mišic? Tako si je vsaj on, Jereb, tolmačil tisto vest. Lastnost adrenalina poznajo vsi moderni zdravniki. Tudi v njegovem, Jerebovem, leku, eliksirju, je adrenalin sestaven del, a podpirajo ga še drugi izločki notranjih žlez v natančno preračunjenem razmerju do drugih sestavin in do tekočine, ki vse te snovi redči. Ves trud njegovega skoraj sedemletnega proučevanja, razglabljanja, mešanja, poskuševanja se je utelesil v tekočini, ki jo hrani v stekleničici. Ta njegov zaklad ni dobil svojega mesta v stekleni omari poleg drugih steklenic, lončkov, škatel in škatlic domače, priročne lekarne. Jereb ga je bil skril v skriven predalček svoje železne blagajne, da mu ga čuvajo njeni varnostni zapahi in zapore. Tako ne more priti do njega ženska roka, ki se ne zme ni mnogo za nedotakljivost steklene omare, če le opazi večče oko skozi šipe najmanjši, večkrat le dozdevni prašek na kaki škatlici ali steklenici. Zmeda po takem brisanju in razpraševanju je

neizogibna. Zdravnik naj se pa trudi in spravlja lekarno zopet v prejšnji red, ki ga je navajen, tako navajen, da pogodi celo v temi in še z zavezanimi očmi če treba potrebni lek brez tipanja in iskanja!

Jereb se je nekoliko dvignil iz naslanjača, da otrese cigareto v pepelnik na mizi. Ali more dokazati — tako je Jereb dalje razmišljal in mislil so se mu bile čudovito uredile in prihajale so po strogem, logičnem redu druga za drugo na vrsto — da je njegov dragoceni lek v resnici učinkovit? Pravih, neizpodbitnih dokazov prav za prav še nima. Toda stoj! Ali treba zadevo s kanarčkom res tako omalovraževati?

Bilo je spomladi. Ženka mu je po večerji naznanila z žalostnim glasom: «Naš čink-čink ne preživi noči!» S tem kitajskim imenom je bila Talka pred dvema letoma krstila kanarčka ali radi njegove rumene barve ali radi njegove kitajsko zveneče žlobudravščine. Hčerka Nadica je ob tem naznanilu le s težavo zadrževala jok, mlajšemu Petrčku so se pa kar na lepem pocedile solze po obrazu. Čink-čink je bil ljubljenec vse družine. Obča žalost je prisilila Jereba, da smelega poskusa. Na pogin krilatega ljubljénčka so bili že vsi pripravljeni. Če poskus ne uspe, bo ležal kanarček drugo jutro v kletki vzhak prav tako, kakor bi ležal, če Jereb poskusa ne napravi. Kmalu potem je stala, ne da bi bil kdo izmed domačih kaj opazil, kletka z bolnikom že na mizi Jerebovega ambulatorija. «I seveda, revček, jutra ne dočakaš več!» Žalostno je povešal kanarček peroti, še zmenil se ni za svojega prejšnjega tako ljubljenega gospodarja, ki ga je večkrat pogoščal z izbrano zobjo, prihajajočo želodečku kitajskega tenorista. Jereb je vzel bolnika iz tičnice, položil ga na mizo, stopil do blagajne po tisto učinkovito zmes, pogreznil v stekleničico črpalce,

napolnil ga za $\frac{1}{2}$ mm³ — dobro vidne, v cevko vrezane črtice so mu omogočile tako natančnost — in vbrizgnil bolniku, ki se ni bil na mizi prav nič zganil, med rebrca pripravljeno količnico svojega izuma.

Drugo jutro, ni se bilo še popolnoma izdani-
nilo, ga je vzbudila žena: «Dorče, Dorče! Ali ga
slišiš?» — «Kaj? Koga? Tatu? Roparja?» — «Naš
čink-čink je oživel! Ali ga ne čuješ?» — «Gotovo
še sanjaš, Talka! Sinoči sem ga pregledal in mu
prisodil kvečjemu še nekaj ur!» — «Seveda, uti
zdraviš ljudi, živalce si same pomagajo!» — «To
je vendar ščinkavec naših sosedov!» — «Ali ne
spoznaš glasu našega čink-činka!» — Četrte ure po-
zneje je bila že vsa hiša pokonci. Kanarček se
je bil med tem že nekoliko pomiril. S svojim pre-
šernim, še nikoli tako glasnim petjem je hotel
prav gotovo zbuditi vse svoje prijatelje in jim
povedati seveda v kitajščini, kako si znajo žival-
ce same pomagati. Vsako živo bitje zna ceniti
življenje šele, ko je začutilo otrpévajočo sapo ne-
izprosne smrti. Jereb ni golsnil niti besedice, ni
omenil zaklada v svoji blagajni, ni izdal svoje
skrivnosti, rajši je velikodušno molče odobril žen-
kino trditev, da si znajo živalce pomagati.

Dogodek s kanarčkom sicer še ni bil kdo ve
kako tehten dokaz za učinkovitost njegovega le-
ka. Tiček je še živel, srce, ultimum moriens, je
še utripalo, čeprav komaj čutno. Toda ena sama
kapljica, količinsko določljiva le z najboljšimi
in najnatančnejšim merilcem, je žrtev iztrgala
ne samo iz krempljev gotove smrti, marveč ji je
naklonila še živahnost in podjetnost.

Ali ni nekam smešno pri toliko obetajočem
leku začeti s kanarčkom, se je izpraševal Jereb
in se lagodno zleknil v naslanjaču. Njegova po-
stava, odeta z belim delavnim plaščem, se je
slikovito odbijala od črne, usnjate prevleke niz-
kega naslanjača. Živali, je zagovarjal nadalje Je-

reb skromni začetni uspeh svojega leka, so tudi v tem pogledu dobrotniki človeku. Marsikako, pravkar zvarjeno in pripravljeno zdravilo se poskuša najprej na njih, bodijo že kunci, psi ali miši. Brez kuncev in miši — odkrij se jim, kjer koli jih srečaš! — bi bilo zdraviloznanstvo prava sirota. A tudi njegov, Jerebov, čink-čink je bil idealno navdahnjen. Evo me, žrtvujem se za blaginjo človeštva! Toda, za vraga! Pri kanarčku zadeva ne sme ostati. Sedaj ko je Jereb na cilju, ko nima svojemu leku po tistem uspelem poskusú ničesar dodati in ko ga je ameriški tovariš, dr. Fiddian, opozoril tako rekoč z boksarskim sunkom na njegovo človekoljubno dolžnost, naj mogoče čaka, da mu zopet zboli čink-čink? Kdor meni, da ima zdravnik še največ priložnosti, preizkusiti taka oživljajoča sredstva, se moti. Zdravniki v javnih bolnišnicah so izjeme. Tudi on, Jereb, je bil pred leti sekundarni zdravnik mestne bolnišnice. Ni ga bilo skoraj dneva, da bi ne bili odnesli zdaj tega zdaj onega iz bolniške sobane v mrtvašnico. Nič čudnega, saj prihajajo ljudje po večini v bolnišnico le umirat. V tistem času, ko je bil zaposlen v javni bolnišnici, bi se bil lahko kmalu prepričal, koliko je vredno njegovo sredstvo. Skrivaj bi se bil kadar koli vtihtapil v mrtvašnico, kajti javno, pred pričami vbrizgovati lek v trupla, si ni upal, ne morda ker bi bilo to prepovedano in kaznivo, nikakor ne, marveč le osmešiti se ni hotel, če bi mu poskusi ne bili uspeli. Tedaj, v bolnišnici, še ni imel takih, človeštvo osrečujočih načrtov in se še ni ukvarjal s svojim oživilom.

«Dorče!» Skozi priprta vrata se je prikazal ženkin obraz. «Dorče, na trg grem! Imaš li kako posebno željo?»

«Nobene nimam, Talka! Hvala! Srečno!»

Zopet je bil Jereb sam. Ženino vprašanje ga je bilo nenadoma opomnilo, da je godov. Že na

vse zgodaj mu je žena voščila. God. Z njim so v zvezi nadevani golobje, ki mu jih gotovo pripravi žena za kosilo. Nekoč je bil Jereb za druga svojemu bratrancu daleč tam na kmetih. Prinesli so tudi nadevane golobe. Jereb je bil že sit toliko dobrot. Nevesta in njena mati sta mu toliko prigovarjali, da sta ga slednjič le pregovorili vsaj za polovico goloba. Manjših koščkov sploh ni bilo na krožniku. Moj Bog, kako duhovita poezija je tičala v tem nadevu! Zadišalo je, ne kakor zadiši vrtnica s svojim omamljivim duhom, marveč kakor vijolica, ki opozarja z nevsiljivim in nežnim vonjem na svojo skromno navzočnost. Vse mogoče začimbe, vsaka zastopana po malenkostni količini, so se družile v pikanten slavospjev. Tedaj se je bil prepričal, da je tudi v polnem želodcu še vedno prostora za kako še boljšo jed. Talka, njegova žena, je vedela za njegovo najljubšo jed. Posvetovala se je z boljšimi kuharicami, prebirala «Praktične, moderne, domače kuharice» v starih in najnovejših izdajah in treh jezikih, in šele čez nekaj let so se ji posrečili golobje kolikor toliko, toda nadev je ostal vkljub vsemu njenemu prizadevanju prevod, ki doseže kakor znano le izjemoma vrline izvirnika.

Jerebu je šinila nenadoma prelepa misel v glavo. Vstal je iz naslanjača. Premeril je dvakrat, trikrat sobo in se ustavil pri oknu. Še malo prej se je jezil, da mu usoda ni naklonjena, ker mu ne nudi prilik za preizkus njegovega izuma. Sedaj je prepričan, da si je bila izbrala usoda prav njegov god in mu hoče prav ta dan pokazati in dokazati svojo velikodušno postrežljivost in uslužnost.

Žena je šla na trg. Tudi nakupovat, seveda. Toda glavni vzrok, ki jo je gnal od doma, je tičal drugje. Talka ni mogla namreč nikdar ne gledati, ne slišati, kako usmrčajo perutnino. Rajši je odšla. Zato je imela dekla Tončka, pravi kmečki

tip, iz gorske vasi, vse drugačne živce, čustvenost v takih zadevah ji je bila tuja. Sama je pravila, kako jo je teta, priznana veščakinja v kuharski umetnosti, učila: raci in gosi odseči glavo, kokoš in piščance zakolji, golobe utopi!

Jereb je pogledal na uro. Še mora čakati. Tončka bo kmalu utopila golobe. Dva sta. Oba je slišal že sinoči gruliti v drvarnici na dvorišču. Ženi golobje ne ugajajo, otroka sta že skoraj mesec dni pri babici, posladek je namejen torej edino le godovniku. Da bi se le nadev posrečil!

V tem času si lahko sam pripravi vse potrebno. Jereb je stopil v sosedno sobo, v ambulatorij, oborožil se z brizgalko in skrivnostno stekleničico in se zopet vrnil v čakalnico.

Sedaj morata biti goloba že usmrčena. Tiho! Tončka zapušča kuhinjo. Gre na dvorišče. Vrata na dvorišče so zaškipala. Z okna je videti Tončko že pri drvarnici. Prišel je torej odločilni trenutek. Kakor kak paglavec, ki hodi po nepoštenu poti, in ne kakor gospodar je smuknil Jereb po hodniku v kuhinjo. Glej, na mizi ležita goloba. Mrtva sta že in čelo oskubena. Nič razmišljati! Dekla se utegne kmalu vrniti in mogoče se bo tudi ženi dozdevalo, da je krvniško delo doma že izvršeno. V vsako trupelce je vbrizgnil Jereb med rebrca to pot po 1 mm³ oživila, deloma ker je golob večji od kanarčka, deloma ker sta bila goloba že mrzla. Če ne uspe, ga ni bil nihče opazil pri poskusu, če uspe, no, ali poreče Talka tudi tedaj, da si znajo živalce same pomagati?

Vse je šlo po sreči. Nihče ga ni videl. Tončka klepeta ob železni ograji s komisarjevo služkinjo iz sosedne vile. Stekleničica in brizgalka počivata zopet v predalčku dobro zaprte blagajne.

Ne, šele tedaj, ko se Jereb prepriča ne samo o neoporečnem učinku svojega izuma, ampak tudi o njegovi koristnosti tako za posameznika kakor za celoto, pove radovednim časnikarjem vso

zadevo, o bliskovito ozdravljenem kanarčku in o
oživiljenih golobih.

Cudna, doslej se neznana čustva so prevze-
mala Jereba. Da prežene ta nekam neprijetna
čustva in da odkáže svojim mislim popolnoma
drugo smer, je potegnil v ambulatoriju iznad o-
mare, ki je hranila njegovo knjižnico po večini
medicinske vsebine, zadnji vestnik. Neporeza-
nost zdravniškega obzornika je pričala, da ga še
ni bil utegnil pregledati. V zadnjem času je bil
zares preveč zaposlen. Pri pisalni mizi, kjer je
navadno bolnikom zapisoval recepte in dajal po
pregledu strankam nasvete in navodila, se je lo-
til uvodnega članka. Prebral je prvo stran in se
zavedel šele, ko jo je obrnil, da so brale le oči,
da pa vsebina stavkov in poglavij ni prodrla do
možganov, ki so bili preveč zaposleni z neko dru-
go zadevo. Kakor prej on sam, tako so sedaj nje-
gove misli uhajale po prstih preko hodnika, po-
gledale pri vratih naokrog in smuknile neopazno
v kuhinjo. Hotele so biti navzočne pri zgodovin-
sko važnem dogodku. Opazile niso ničesar. Go-
loba sta ležala stejko prej nepremično na mizi,
glava enega je visela čez mizni rob. Misli niso
bile nikakor zaverovane v uspeh. Uspeh bi bil le
prestrašen za navadno pojmovanje človeških
možganov. Zaman vsak trud, usmeriti misli kam
drugam! Kakor čaka zakonski mož, ki je na tem,
da postane pravi oče, vsesedni sobi na veseli do-
godek, njegove misli se pa mude pri porodnici
in se ne dajo nikamor odgnati, tako je Jereb za-
man priklepal svoje misli k članku. Frk, in že so
bile v kuhinji! Kadar človek res ne ve, kaj naj
napravi, ko izpodkopuje dvom stavbo, ki se je
zdela graditelju samemu nerazrušljiva, ko se na-
tezajo sekunde v minute, v četrti, v ure, tedaj si
prižge cigareto. In tako si je pomagal tudi Jereb
iz mučnega položaja.

Sedaj prihaja žena. Po kamenitih stopnicah — sedem jih je — se slišijo lesene pete njenih čeveljčkov. Mimo čakalnice jo ubira naravnost v kuhinjo. Polna torba jo ovira, sicer bi bila Talka gotovo pogledala k njemu. Odložiti hoče čimprej težko breme. Z dvorišča prihaja istočasno tudi Tončka. Zaslišala je bila najbrž gospodinjo v veži, odrezala razgovor s svojo znan-ko in sedaj sta obe, gospodinja in dekla, pred kuhinjskimi vrati.

Krik. Kratek krik, ki človeka pretrese. Kaj neki se je moralo pripetiti? Nadaljnje nevmešavanje bi nikakor ne bilo prikladno. Prepričati se mora sam. Ker mu je pretresljiv krik naznanjal omedlevico, je pobral iz lekarne v omari steklenico z etrom.

Srce je udarjalo Jerebu, da je čutil utripe na vratu, ko je zapuščal čakalnico in stopil na hodnik. Pred široko odprtimi vrati v kuhinjo sta stali žena Talka in dekla Tončka, obe okameneli ko Lotova žena. Po mizi sredi kuhinje se je sladkal golob samici. Hodil je za njo, priklanjal se ji in ji gruleč zatrjeval in prisegal večno ljubezen. Samica je mirno, kakor bi bila sama na mizi, pobirala po njej dozdevna, namišljena zrna. Ni se zmenila za viteškega dvorjanika, katerega je njen prezir, čeprav hlinjen, le podžigal, da je svoje snubljenje povečal, poklone poglobil, prisege potrojil in raztegnil v njih zvestobo preko groba. Prizor bi ne bil prav nič smešen, če bi ne bila pobrala Tončka utoplencema vse pernate obleke.

Ženka Talka se je vedla ves čas čudovito hrabro. Živci ji to pot niso nagajali. Etra ni bilo treba rabiti. Huje je učinkoval prizor na Tončko, ki še ni utegnila zapreti ust. Tudi njene izbuljene oči se še niso bile vrnile na prejšnje mesto.

«Tista tvoja teta», se je oglasila gospodinja, «te ni bila dobro naučila. Sedaj vidiš sama, s

kakšnim uspehom znaš utapljati. To se pravi trpinčiti živali!»

«Ne, gospa», se je branila Tončka, «goloba sem utopila, bila sta popolnoma mrtva in obema je bingljala glava. Nato sem ju oparila, oskubla in pustila na mizi, da pripravite, gospa, sama po vrnitvi s trga zabelo in nadev.»

«Pustimo to!» je segel Jereb vmes, ker ni hotel, da bi se komu godila krivica. «Če se tebi, Talka, zdi to trpinčenje živali, sta goloba vsekakor drugačnega mnenja. Le poglej ju, vsak gib, vsaka kretnja izraža življenje, mladost in kjer je mladost, je tudi ljubezen.»

Drama pod Olimpom.

Malokateri meščan pozna očarljivo lepoto poletnega jutra. Narava se prebuja. Zor se dela. Oddaljeni predmeti nimajo še jasno načrtanih obrisov. Pepelkasto se odraža široka asfaltirana cesta od temnorjavega grmovja in od zelenih travnikov, ki polagoma že dozorevajo za drugo košnjo in po katerih se poigrava kakor božajoča roka prva nežna sapica, prihajajoča tam nekje izpod gorovja za tvojim hrbtom. Kos je prvi na cesti. Skače prizadevno sem ter tja, kakor da bi imel kdo ve koliko opraviti, in niti ne odbeži, ko si prišel že skoraj k njemu. Oplazi te s pogledom in se takoj zopet loti dela. Na obcestnem kamnu sedi mačka. Opazila te je, kakor hitro si se bil prikazal izza ovinka, a se dela, kakor da te ne vidi. Liže si tačice mirno, brezбриžno. Ko se ji pa približaš, smuk! je že za plotom, kamor jo je pognala najbrž slaba izkušnja z neznanimi ljudmi. Gozd se je pomaknil na desno prav do ceste, od katere ga loči visoka žična ograja. Blizu ceste, a že za ograjo se pasejo fazani. Pet jih na-

šteješ. — Kako pa veš, da so fazani? — Kako bi ne vedel! Nekaj mesecev pozimi jih videvaš pri mnogih mesarjih viseti v oknu. Od vratu jim visi privezan listič z napisom: fazan in tej njegovi posetnici je dodana še cena. — Greš nekaj korakov naprej. Ali ne vidiš, kako se je tamle v jarku ustavil dolgoušec? Nikamor se mu ne mudi. Ko maček se liže. Starejši letnik mora biti, da si je utegnil vtisniti v spomin lovski koledar. Dobro ve, da se mu sedaj ni treba bati človeka, čigar sovražnost do njega je omejena le na nekaj mesecev, ki se šele začnejo s padanjem listja. Hodiš in hodiš. Prišel si do kmečke pritlične hišice ob cesti. Nekaj sadnih dreves jo obdaja z dveh strani. Vrata so zaškripala. V vratih zazreš postavo, ki stopa precej hitro do okna na koncu hiše. Slišiš tri udarce po zaprtih naoknicah in poziv: «Urška, vstani, dimka in mavra te čakate, da ju pomolzeš!» Malenkosten, brezpomemben dogodek, iz katerega izluščiš polagoma marsikaj zanimivega. Oče mora biti vdovec, sicer bi bila šla žena klicat hčer, hči Urška je najbrž kdaj zaspala zjutraj, gospodinje v mestu niso dobile pravočasno mleka, jezile so se, zato sta sedanja očetova previdnost in zaskrbljenost umevni.

Vse to se je dogajalo dr. ju Jerebu. Kmalu po polnoči se je ustavil koleselj pred hišo. Zvonček je zapel in takoj je bil Jereb pri oknu. «Kdo je? Kaj je?» — «Jaz sem, gospod zdravnik, Tinče Cvetrežnik, posestnik in gostilničar iz Brezovca. Pričakujemo nekaj in ker je prvič in ker je žena ošibkela, sem si mislil, da bi bilo vendar bolje, če pridete še vi. Kar z mano! Konjiček je isker in spočit.» Cvetrežnika je Jereb dobro poznal. Bil je že večkrat pri njem. Nekoč se je bila Cvetrežnikova svakinja pred meseci opekla na rokah. A tudi do njegove gostilne je bil priljubljen zlet in skoraj vsako nedeljo so prihajali meščani po večini z avtobusom, ki se je tam blizu ustav-

ljal, kajti za vsak letni čas je postregel Cvetrežnik svojim gostom s kako posebnostjo. Najbolj so slovele daleč okoli njegove gnjati, pečene v testu. — «Takoј se napravim in odpravim, gospod Cvetrežnik!»

Konjiček je častno rešil svojo nalogo. Hitro je šlo po tlakovani cesti, tem hitreje, ker se ni bilo treba izogibati nobenega voza. Lepa, zvezdnata noč. Brez biča je pridirjal konjiček v najkrajšem času do doma. Zdravnik je pravkar jemal s koleslja svojo torbo s potrebnimi predmeti in zdravniškim orodjem, ko je prihitela naproti gospodarjeva svakinja z veselo novico, da je šlo po sreči in da je fantek. Jereb se je kmalu tudi sam prepričal, da je vse v redu in da lahko prepusti brez skrbi babici nadaljnjo oskrbo porodnice in novorojenčka. Presrečni Cvetrežnik je ponujal zdravniku vina, likerjev, toda Jereb se je zadovoljil le s skodelico črne kave. Gospodar je dal nato napreči. Jereb se je temu uprl in le s težavo odvrnil Cvetrežnika od tega namena. «Vi se niti ne zavedate, kako mi ustrezete, če me pustite peš domov. Vi ne znate ceniti čarov ranega jutra v prosti naravi, ker živite sami vsak dan v njih, in ste najbrž že otopeli zanje. Meni obeta vrnitev v mesto užitek, ki sem si ga že dolgo želel. Priložnost mi je danes naklonjena in kdo ve, kdaj se mi nudi zopet kaka taka prilika.»

Kmečke hiše in hišice, posejane vzdolž ceste na desni in na levi, so se začele redčiti. Dvorišča, vrtovi, sadovnjaki so izginjali. Hiše so se bile potegnile iz pritličnosti do dveh, treh nadstropij in se stiskale druga k drugi, kakor da bi se radi omotične višočine bale za svojo stalnost. Dežela je prehajala v mesto. Dobro uro je že hodil Jereb, sonce se še ni bilo prikazalo izza gore.

Dolga hoja je Jereba le poživila. Niti zavedel se ni, kako hitro mu poteka čas. In zdaj naj gre domov? Postelja ga ni mikala, saj ni čutil niti

najmanjše utrujenosti. Cele tri ure ga še ločijo od časa, ko bo moral biti v svojem ambulatoriju. Jereb je sklenil, da se še prej okoplje v reki. Ni se bil zadovoljil z nenavadnim sprehodom ob nenavadni uri, zahotelo se mu je še ohlajajoče kopeli. Kopalnico je imel sicer doma. Tu pa tam res ustreza hipni potrebi. Toda primerjaj obe kopeli! Pri eni moraš paziti, da ne vzbočiš pločevinaste kopanje, dobroto uživaš le v omejeni količini, medtem ko pri drugi ne čutiš, niti se ne zavedaš nikake utesnjujoče meje.

Mesto domov jo je ubiral Jereb po najkrajši poti k reki. Mestne, dvo- in trinadstropne hiše je puščal za sabo in zopet je polagoma prihajal na deželo. Vrtovi so bili sedaj večji, kajti tod so gojili posestniki po večini vrtnino, ki so jo radi bližine izvoznega trga tudi dobro razpečevali.

Sonce še ni bilo izšlo. Nebo na vzhodu je že žarelo. Povsod po vrtovih so pridne ženske nabrale zelenjadi in sadja polne jerbaze, košare, pletenjače in žične koše. Gospodar se je že pripravljaj, da popelje vso to dobroto, ko bo pod vodno pipo temeljito oprana, v mesto. Ali vidiš tam breskev? Še precej sadov je na njej. — Ali bi jo poznal, če bi ne imela nobene breskve v svojih vrhah? — Seveda! — Kakšno je pa tisto drevo tam na desno? Noben sad ti ga ne izdaja. — Češnja! — Pogodil si, toda bolj po logičnem preudarku kakor po svojem botaniškem znanju. Češnja je za letos že izvršila svojo dolžnost, vse drugo sadje se ponaša še s svojimi sadeži, da bi raslo kako drugo drevo v taki bližini mesta, ne da bi imel kmet kako korist od njega, je izključeno. — Tu že visoka koruza. Kakor vojaki stoje strumno v gostih vrstah ravna stebila in kakor bi držali v povešenih rokah kratko puško, jim štrle iz boka storži z dolgo, rumeno-rdečkasto grivo. Tu, na sosednem polju se pa vadi prav tako v dolgih, ravnih vrstah koruzni naraščaj, za požeto pšenico

posejana turščica, in se veseli svoje zelene mladosti.

Tako si je Jereb krajšal vso pot čas z vprašanji, na katera si je tudi odgovarjal. Osveževal si je svoje znanje zdaj iz živalstva, zdaj iz rastlinstva, in se čimbolj uverjal, da ni bil še prav vsega pozabil, kar bi slednjič ne bilo nobeno čudo, saj so se učili svoje čase v šoli bolj za red ko za življenje.

Prišel je do reke, ko je vzhajalo sonce. Z visoke brežine je pogledal navzdol. Čista, prozorna voda ga je vabila in temu vabilu se je Jereb takoj odzval. Po ozki, tu pa tam kakor v živo skalo vsekani, takoj nato med nizkim grmičevjem vijoči se stezici je stopal previdno k strugi. Stezica, ki jo je poznal že izza svojih dijaških let, se ni bila skoraj nič izpremenila. Po tej stezi so se plazili neslišno Apaši-drugošolci, ki so bili izkopali bojno sekiro, da presenetijo sovražne Komanče-prvošolce in si zataknejo za pas skalpe - klobuke premaganih nasprotnikov. Tam na koncu steze se je dvigala visoka skala, ki se je bila kdo ve kdaj odtrgala od strmega brega, pomikala se cela in neokrnjena polagoma proti produ, dokler se ni ustavila in se zasedrila nedaleč od reke, da so se vanjo zaganjali ob nalivih temnorjavi valovi naraslih vodâ. To skalo so imenovali dijaki Olimp. Nevarno je bilo plezanje na njen vrh. Kdor je priplezal na vrh, se je lahko udeležil zborovanja olimpskih bogov. Takega zborovanja so se navadno udeleževali tretješolci, ki so se bili že kolikor toliko seznanili z grškim bajeslovjem. Kakih pet sto korakov, mogoče tudi kaj več, od Olimpa ob reki navzgor so se zbirali v varnem zatišju dveh skal četrto- in petošolci s svojim pevskim zborom, ki je bil kakor vsako društvo med dijaštvom strogo prepovedan. Prepovedan sad je tudi takrat mikal. Zbor je imel največje križe in težave radi pomanjkanja basistov. Pri

posebno lepi pesmi so si morali izposoditi kakega »gromovnika« iz višjih razredov. Takle basist je sođeloval za cigarete. Na srečo so kadili tudi dijaki višjih razredov najcenejše cigarete, kake boljše vrste bi nikakor ne zmogla za sušico bolehačča blagajna pevskega zbora. Pevci se niso nikdar družili z domišljavimi bogovi in bogovi so prezirali igračaste Indijance. Indijanci so komaj čakali, da zasedejo prestole na Olimpu, bogovi so se pa željno ozirali na obe skali, izza katerih so prihajali glasovi ubrane pesmi, omamljajoče celo božanska ušesa.

Obujajoč spomine na nekdanja dijaška leta, se je znašel Jereb, sam ni vedel kdaj, ob reki, čeprav je bila pot precej strma in je zahtevala največjo opreznost. Odložil je na pesek svojo torbo in si prižgal cigareto, da pojde ohlajen v vodo. Prijeten vetrič je pihljaj od reke in sonce je že zlatilo nasprotni breg. V teku dobre četrti dosežejo žarki reko in se okopljejo v njeni hladni vodi. Ne, danes je vstal pred njimi, zato jih mora tudi s kopeljo prehiteti. Slekkel se je, poškopil se po telesu, da ga privadi na hladni užitek, in že je bil ves pod vodo. Brrrr! V gorah je moralo prejšnji dan deževati, ne sicer toliko, da bi bilo skalilo vodo, a vendar toliko, da se ji je običajna sredipoletna temperatura občutno znižala. Nič zato! Že kratkotrajna kopel mu je izsrkala iz telesa vso vročino prejšnjih dni, kar je je bil še pustil v njem hlad ranega jutra.

Čil kakor malokdaj se je Jereb oblekel, ko...

Pok... Kratek in zamolkel strel, ki ga je odmev od visokih brežnih skal nategnil in ojačil.

Nesreča. Zdravniki mišlijo vedno na nesrečo. Kjer je nesreča, je pomoč vsekakor potrebna. Hitro! Takoj! Odkod je bil prišel prvotni glas? Tamle, menda prav iz neposredne bližine Olimpa. Jereb je pobral svojo torbo in že jo je mahnil v označeno smer.

Ni se motil. Pod Olimpom, kakih deset korakov proč, je bila v sosedni skali prostorna votlina. Tretješolci so videvali v tej votlini vhod v podzemlje, v Hades. In prav na prostoru med vznožjem Olimpa in označeno votlino je ležalo človeško truplo. Moški. Obrit. V srajci. Jopič je ležal tam poleg. Desnica je še krčevito stiskala revolver. Sončni žarek se je dotaknil široko odprtih oči. Oči so ostale odprte. Veke niso prav nič odgovorile na ta nenaden naskok žarke svetlobe.

V trenutku je odprl Jereb svojo torbo, vzel iz nje stekleničico z oživilom in brizgalko, napolnil brizgalko do črte, pri kateri je utegnila preračunjena količina tekočine po njegovem preudarku vplivati na človeško truplo, vbризgnil svoj že v dveh primerih preizkušeni izdelek samomorilcu pod kožo in odšel tiho, mirno, neopazen, kakor je prišel. Ali je napravil kako slabo dejanje? Koliko samomorov se izvrši v hipni duševni zmedbi? Koliko samomorilcev se je že pokesalo svojega nepremišljenega koraka, ko so jih bili strežniki s pravočasnim umetnim dihanjem oživili? Dejstvo, da se niso ubranile oči s svojimi vekami hipne svetlobe, je dokazovalo, da se je bil nesrečnež smrtno pogodil. Od daleč, ko je krenil že proti stezi, je Jereb še enkrat pogledal na tleh ležečega mrliča, da si vtisne v spomin poteze njegovega obraza, če bi oživilo tudi to pot uspelo in če bi ju nato usoda kdaj privedla skupaj.

Nikakor ni bila napačna misel, jemati s seboj oživilo povsod, kamor koli ga kličejo. Prepričan je bil, da mu bo nudila usoda po zadnjem uspelem poskusu z goloboma čimprej novo priliko. Ali je usoda pravilno tolmačila njegovo prizadevanje? Ali je zaslutila velike koristi Jerbove življenjske vode za človeštvo?

In če se uresničijo vse te smeje nade, bo treba misliti, kakšno ime naj bi se dalo temu leku. Jereb je imel več označb pripravljenih: «hormo-

nij» po glavnih sestavinah in «antitanatin» oziroma «vitalin» po učinku, ki ostane isti, naj oživilja lek po latinsko ali naj se uveljavlja proti smrti po grško. Ime ni nujna zadeva. Prej treba ohraniti otroka živega, potem se šele otrok krsti.

* * *

Jurij Novak je zapuščal uredništvo. Sinoči je bil nastopil nočno službo, da odpravi pri listu zadnje poprave, preden gre dnevnik «Naša misel» v stroj. Služba, ki mu je bila določena za ves teden, ni bila kdo ve kako utrudljiva. Paznost, zbrane misli in pravopis, to je bilo vse, kar je rabil. Nikdar se ni pritoževal, taka ponočna služba mu je včasih celo bolj prijala ko poročevalska pri kakem gospodarskem zborovanju, kjer je moral vsak važnejši govor (važni so bili vsi!) stenografirati in ta svoj tesnopis prenesti v stavcem razumljivo pisavo. Gorje, če se zmoti tak poročevalec pri številkah, s katerimi podkrepljajo govorniki svoje trditve in utemeljujejo svoje zahteve, le za stotinko! Takoj je ogenj v strehi. Govornik išče svoj govor v listu in opazi seveda prvi pomoto, pomoto, ki kvari popolnoma njegova izvajanja in mu utegne kot vestnemu strokovnjaku v tej zadevi zelo škodovati. Jezno skoči k telefonu in zahteva glavnega urednika. Pomota, grozna pomota, kaj ste vendar delali, list mora pomoto na vsak način popraviti. Glavni se opravičuje, nato pokara krivca in opomni druge, naj bodo pri številkah vendar točni in vestni in naj se v bodoče nihče ne predrzne zmanjšati kar na svojo pest odstotke za cele tri stotinke. Z obžalovanjem neljubega dogodljaja in s popravkom na vidnem mestu in brž v prihodnji številki se izmota uredništvo iz neprijetnih škripcev.

Novak je rad opravljal vsakršno delo. Toda to pot so mu odkazali službo korektorja brž prvi

dan, ko se je bil vrnil s počitnic. Od vseh treh potrebščin mu je bil sedaj edino pravopis na uporabo. Pravopis je bil last uredništva in je vedno ležal na mizi. O paznosti ni bilo govora. Misli so bile res zbrane, s težavo jih je bil Novak usmeril na članke in vesti, ki jih je pravkar popravljaj, toda nenadoma so mu vse polnoštevilno smuknile v Hrastje, kjer je preživiljal svoj dopust sredi gozda in na gorskem hladu.

Že takoj na prvi strani pri političnih vesteh so mu začele misli odpovedovati pokorščino in švignile, kadar koli se jim je zdelo, v idilično Hrastje. Novak je sicer kmalu priklical ubežnice zopet k sebi, toda nastale zamude le ni mogel dohiteti. Na slavnostni pojedini ob zaključnem zborovanju trgovskega sindikata je govoril znani angleški poslanec in veščak v finančnih zadevah. Prav ko je dvignil kozarec, da napije napredku in процvitu sindikata, je zaslišal Novak zvonki glas gospodične Klare, ki si je tudi bila izbrala Hrastje za letovišče: «Kako lepo! Kako domače!» — Nekaj vrst bolj spodaj, a še v istem stolpiču, so otvarjali razstavo. Zastopniki vlade, industrije in trgovine so stopali iz sobane v sobano in poslušali predsednika razstavnega odbora, ki jim je v dobro naučenem govoru pojasnjeval s števili, ki so šla že v milijone, proizvodnjo, domačo uporabo in izvoz vsakega posameznega razstavljenega predmeta. Bodi previden, se je Novak posvaril, da ne nastane radi napačnega števila kako mednarodno navzkrižje. Sicer zadene odgovornost urednika Kosmača (pisava na rokopisu izdaja namreč Kosmača kot pisca tega poročila), Novak je le korektor, ki pazi na to, da se ujemata stavek in rokopis. Nenadoma je predsednikovo razlago pretrgal trgovec Rupnik, sedeč pri kosilu pod lipo: «Gospa Ančka, prosim še eno svinsko pečenko!» In kakor da hoče opravičiti naročbo druge pečenke, dostavlja, obrnjen

proti drugim gostom pri sosednih mizah: «Da, da! Górski zrak pódvaja tek!» — Celo v mestne novice so se mu vsiljevali spomini s počitnic. V predmestno trgovino so vdrli običajni neznani zlikovci in odnesli blaga za tri stotake. Notico je bil napisal urednik Vesel, torej Vesel še ni šel na dopust. Vlomitci niso bili prišli še do zadnje vrste novice, tičóče se njihovega drznega podjetja, ko se je že zopet vmešala gospodična Klara s svojim nedolžnim, prirojenim ji reklom: «Kako divno! Kako izvirno!»

Novak sam si v resnici ni mislil, da bo premagal vse te težave. Dobro, da je bila to ponedeljska številka, ki izhaja kvečemu na šestih straneh. Vsak zlet njegovih misli je povzročil sicer malenkostno zamudo, toda ker se je zamuda ponavljala in od vesti do vesti večala, je prebiral korektor nadaljnje vesti na glas, da ukroti že z glasom samim neugnane misli, zavre njihovo zletoljubje in jih prisili, da mu pomagajo vsaj sedaj, ko že končuje svoje delo in službo. Med končanim dopustom in med pričetkom zopetnega delovanja bi moral biti vsekakor nekak uzakonjen prehod. Ob tej uri, bila je že skoraj štiri, se je pokrtil Novak v Hrastju že z drugo odejo, tu, sredi mesta, zeva od vročine kakor zasopel pes.

Kam sedaj! Gostilne, kavarne so zaprte. Prav tako tudi restavracija na postaji. Nič bi se sedaj ne branil okusnega guljaža, dveh dobro pečenih žemelj in vrčka penečega se piva. Rupnikovo zdravje in tek sta bila nalezljiva in prva noč v vročem mestu še ni utegnila pokvariti Novaku njegovega teka. Ali naj čaka še štiri ure, da uteši lakoto? Pokrajinsko glavno mesto, pa si človek ne more privoščiti prigrizka ob vsaki uri! Čim bolj se je zgražal Novak nad nedostatki mesta, ki šteje vendar nad 50.000 prebivalcev, tem bolj ga je lomil glad. Kaj guljaž, dva bi pojedel

takoj, naj bi se mu tudi očitno smejali vsi njegovi somizniki.

Na grad pojde. Nekaj več zraku bo gotovo tam gori. Če ga pa ne bo? Spotiti se ne mara zastonj. Pot na grad ni dolga, a je precej strma. V mestni park? Da ga zalovi nočni čuvaj, ki pazi, da ne postanejo klopi zastonjska ležišča. K Bistri pojde. Ob reki je še vedno hlad. Tem bolj, ker so imeli kraji ob gorenjem toku Bistre včeraj velike nalive. Pravkar je bil prebral poročilo iz tistih krajev. In med najhujšim dežjem se je sklonila soproga mesarja Ranta, Novakova sogostja pri vdovi Ančki, godrnjava in zadirčna gospa, k njemu in mu šepnila: «Ta bržola bi bila lahko spričo izborne kakovosti hribovske živine bolje pripravljena!»

Torej k reki! Golorok, z jopičem pod pazduho je stopal Novak počasi po kostanjevem drevoredu. Tu se mu je zdel zrak za spoznanje znosljivejši. Hiš ob drevoredu je bilo le malo, zato se je zrak laže in svobodneje pretakal pod gostimi krošnjami. Tako si je vsaj Novak tolmačil to znosljivost.

Prišel je bil že skoraj do mostu, ki pelje čezenj državna cesta. Kakih sto korakov pred mostom je krenil Novak vstran na kolovoz, ki je vodil položno v treh vijugavicah do reke. Položnost kolovoza je bila v prid pericam, ki so zadrževale natrcane vozičke zdaj navzdol, čez nekaj ur jih pa potiskale navkreber. Od zadnjega ovinka do brega je naštel Novak enajst čolnov. Vsi so bili priklenjeni s taščico na železne obroče v skali in vsi so nosili ženska imena. Popoldne, oziroma proti večeru prihajajo poleti lastniki teh čolnov v družbi svoje izvoljenke k reki, veslajo do večera po reki navzgor, navzdol in počez, nato privlečeta oba čoln do priklepišča in si, zasopla in upehana od utrudljivega veslanja in potna od

težkega bremena, na poti proti domu blaženo priznavata: «Tudi danes sva se dobro ohladila!»

Novak je sedel na prod. Z roko se je bil prepričal, da so bili vodo včerajšnji naliwi zares precej shladili. S svojega mesta je lahko opazoval nastajajoči promet na bližnjem mostu. Ročne vozičke prvih mlekaric je že videval, saj je bilo sonce med tem tudi že vzšlo. Salamenska muha! Čim bolj jo odganjaš, tem bolj te nadleguje. Muhe ob reki? Zakaj ne? Ali ne prihajajo perice, ali ne stoje do gležnjev v vodi, in od gležnjev do kolen kako torišče za lačne muhe! Perice, zaverjene v svoje delo, niti ne čutijo teh sitnic. So pa bile muhe v Hrastju mnogo dostojnejše! Samo enkrat si jo odgnal, ni se več vrnila. In v Hrastju so bile tudi letoviščarke, brez nogavic, le v sandalih so se sprehajale po vasi, kosile in večerjale so na prostem, a nikoli se ni nobena pritožila radi muh. Kje naj torej tiči tista razlika med vsiljivo mestno in med popustljivo letoviščno muho?

No, kaj pa to? Novaku se je zdelo, kakor da je počil strel. Strel ob tej uri? Edino na lisice je menda lov dovoljen vse leto. In radovednost, tista plemenita radovednost, spoznavati in spoznati dejstva in resnico, da seznaniš z njimi tudi druge ljudi, tista radovednost, ki je vsem urednikom, poročevalcem in dopisnikom prirojena, oziroma ki je vse te dovedla do njihovega poklica, je dvignila Novaka s proda, da se sam prepriča, odkod, zakaj, čemu strel.

Novak je hodil previdno ob bregu. Pogledoval je za skale, za vsak posamezni grm. Nič! In vendar mu še sedaj zveni v ušesih tisti glas. Tod nekje je moralo biti. Iskal je, iztikal. Uredniki so vztrajni in začetni neuspehi jih bodré le še k temeljitejšemu raziskovanju.

Novak se je izgubljal med skalami. Kakor v blodnjaku. Romantika, kakršne bi ne bil nikdar

pričakoval v tem doslej še neznanem mu kotičku. Nekaj belega tamle. Pet korakov in Novak je obstal. Samomor torej. Kdo ve, kdaj bi ga bili iztaknili ljudje v tem skrivališču, čeprav se koplje staro in mlado tod blizu v reki. Ožgana in okrvavljena srajca. Le čemu si je bil nesrečnež slekel jopič in ga skrbno spravljenega položil na tla, precej proč od sebe?

Kaj napraviti? Blede ustnice, široko odprte oči pričajo o smrti. Revež, trideset, mogoče štiridesetletnik, pri obritem moškem se človek zmoti na lepem za pet do deset let. Mrtvec je nenadoma zamižal, sončni žarek ga je slepil. Če mrtvec zamiži, ni več mrtvec, še ga je mogoče rešiti, najbrž z umetnim dihanjem, česar Novak ne zna izvajati, v čemer so pa strežniki Rešilnice pravi mojstri.

Spoznanje, kaj lahko še reši nesrečneža in kdo edini more nuditi to rešitev, je pognala Novaka proti kolovozu. Dve noči ni spal, prejšnjo se je poslavljajal od novih prijateljev in znancev v Hrastju, druga noč ga je priklenila h korekturam, lakota mu je stiskala želodec, a kaj vse to! Da reši trpina, je zdirjal Novak do kolovoza, prestrigel, ustvarjajoč si skokoma sam svojo bližnjico, vse vijuge in dospel do glavne ceste.

Najbližji telefon? Novak je nekoliko pomislil. Pekovski mojster tam preko ulice, Košenina, ga najbrž ima in ob tej rani uri tudi že delajo njegovi delavci. Seveda ga ima, ali ne vidiš na strehi žične zveze, ki se spušča prav do tistegale okna v pritličju. In Novak se je spomnil, da je nekoč s Košenino krogla in prejel tedaj od svojega soigralca posetnico: «Jernej Košenina, pekovski mojster in posestnik, telef. št.....» Številke si Novak sicer ni bil zapomnil, toda ta nenavadni dostavek mu je ostal spominu.

Novak je pozvonil. Prisluhnil je. Nekdo prihaja odpirat. V copatah stopa, a Novakovo uho

ga je vkljub temu slišalo. Dvakrat se je zasukal ključ in za vrati se je skrival gospod Košenina z razgaljenimi prsmi in v samih spodnjicah.

«Oprostite, gospod Košenina, da sem vdrl k vam. Mogoče me še poznate. Rad bi priklical po vašem, ker najbližjem, telefonu Rešilnico. Vse drugo povem pozneje. Gre za življenje nesrečnega! Ne opravičujte se mi radi svoje nezadostne obleke!»

«Kar za mano, gospod...»

«Urednik Novak», je dopolnil Novak nedokončani stavek.

«Nisem vas še pozabil, gospod urednik. Kar semle, v tej sobi je telefon. Seznam naročnikov je na omarici. Hitim vsaj po hlače!»

Novak je dobil takoj zaželeno zvezo. «Tu urednik Novak. Ob bregu Bistre blizu mosta sem pred minutami našel samomorilca. Po nekaterih znakih sklepam, da še živi, oziroma da se da rešiti. Z umetnim dihanjem, s kakšnimi dišavami za pod nos. Vi veste vse to bolje od mene. Pridite z nosilnico, ker avto sam ne more do trupla. Kot kažipot pričakujem avto blizu mosta pri kolo-vozu nasproti Košeninovi pekariji.»

Košenina, to pot že v hlačah, je postregel gostu s kozarčkom pelinkovca. «Gospod urednik, mene ta pijačica vedno potolaži. Prepričan sem, da umiri tudi vam živce.»

Ta ideja je vsekakor boljša kakor tista s telefonsko številko na posetnici, si je mislil Novak. Zahvalil se je gostitelju za telefon in kozarček, opravičil svoj takojšnji odhod s tem, da bo vodil strežnike do samomorilca, ker se je bil z njimi že domenil, kje jih počaka.

Od daleč je slišal Novak dolgotrajno, enakomerno trobilo rešilnega vozila, drvečega že po drevoredu. Med uredniškim osebjem in osebjem Rešilnice so se bile spletle v teku časa prav prijateljske vezi. Uredniki so prihajali na Rešilnico,

zdaj ta, zdaj drugi, in popraševali po zadnjih novostih. Strežniki so poročali rade volje o vseh novih nesrečah in nezgodah in dajali s tem ogrodje uredniku, ki ga je ta izpopolnil v daljšo ali krajšo vest, ravna je se pri tem po večji ali manjši nesreči.

Ko se je ustavil avto na označenem mestu, so stopili iz vozila sami Novakovi znanci: strežnika Hribernik, Mali in šofer Kavčič.

Kot stari znanci so si segli v roke. Govorili niso nič. Rajši pozneje, ko bodo vedeli, pri čem so. Takoj so se uvrstili v sprevod: Novak, za njim strežnika z nosilnico, zadnji je stopal šofer. Toda, kaj stopal, vsi trije so imeli svoj posebni, hitri korak, ker so se zavedali, da je njihova navzočnost vedno in povsod najnujnejša, in ta njihova hitrost je zajela tudi kažipota Novaka.

Kako izpremeni nevarnost ali velika skrb človeka! Ko mačke, če ne ko opice so skakali po skalah.

«Prihajamo do cilja!» Novak je izgovoril te besede, da opozori spremstvo na važnost trenutka.

Nenadoma se je Novak ustavil. Prostor, kjer je prej ležal samomorilec, je bil — prazen. Novak ni verjel svojim očem. Zagledal se je v tla pred votlino. Popolnoma je onemel. Šele šušljanje za njegovim hrbtom ga je vzdramilo iz otrplosti. Ni slišal, kaj so si bili šepnili njegovi spremljevalci, a je takoj pogodil, da se je v njihovih srcih porajal dvom o resničnosti njegove prijave. In da jim dokaže svojo resnicoljubnost in poštenost, si je slekel jopič, zložil ga kakor za izložbo, položil ga na tla in legel sam nekaj korakov vstran. «Glejte, gospodje, tu in tako je ležal. Na tistemle mestu je ležal njegov jopič. Tu se je dotikal tal revolver, ki ga je še vedno krčevito stiskala desnica, pogledjte, še se pozna sled železnega predmeta v mehkejši zemlji. Po mojem mnenju se je

počil stojé in padel po strelu na tla. In tu, gospodje, le pogledjte, tu, kamor je padel vznak, se pozna kri. Torej kako to, da dvomite o meni? Šala na tem mestu in v tako resni zadevi bi bila skrajno neokusna in celo kazniva.»

«Gospod Novak», so se oglašali po vrsti njegovi spremljevalci, «ali smo kaj rekli? Ali smo vas mar česa dolžili?» Tako je bilo vedno in tako tudi ostane. Najprej krivijo ljudje koga skrivaj in v mislih, ko jih ta potem prepriča, kako se motijo, se umikajo, češ, da niso nikdar nič slabega mislili. Novak je bil slednjič le zadovoljen, da so ga revolverjeva sled v mehkejših tleh in še dobro vidne kapljice krvi na čistem, opranem pesku rešile nepredvidljivih posledic.

«Na zagoneten način je izginil, to priznavam sam», je nadaljeval Novak, «toda jaz se nikakor ne morem sprijazniti z mislijo, da jo je sam popihal od tod.»

«V tem se vsi strinjamo z vami», je povzel besedo Hriberník. «Če bi bil neznanec nevzdramno mrtev, bi ga prejeljali v mrtvašnico in prepustili vse nadaljnje poizvedovanje upravičenim oblastem. Če bi nam uspelo, oživiti ga kakor koli, bi ga prepeljali v bolnišnico, naj skrbe zanj zdravniki in strežnice. V obeh primerih bi morali seveda izpolniti obrazec in odgovoriti po svoji vesti na tiskana vprašanja. Varnostne oblasti bi se vmešavale v obeh možnostih le toliko v zadevo, da doženejo vzrok samomora in ugotove morebitno kaznivost tega vzroka. Malokdaj se pripeti, da se neznanec počí, strel sliši, nesrečneža vidi ležati vsem dobro znana oseba, ki ji gre vsa vera, in preden pride osebje Rešilnice do njega, je že izginil? Kaj pravite, gospod Novak? Kvečjemu smo se deset do petnajst minut mudili. V tako kratkem času se menda nihče ne opomore od svinčenke. Tu vmes ima gotovo kaka zločinska roka svoje prste. V reko ga najbrž niso vrgli,

ker bi truplo takoj opazili ljudje v popolnoma prozorni vodi, posebno z visokega mostu. Odnegli so ga! A kam? To ugotoviti ne spada več v naše področje, s tem naj se bavijo dotične oblasti. Majhen zapisnik moramo vkljub temu sestaviti, ki ga potem vi, gospod Novak, kot priča podpišete. Lahko sedete kar v naš avto, da se čimprej odkrižamo te nevšečne zadeve!»

«Jaz sem si brž dejal», je dostavil šofer Kavčič pomenljivo, «da nas čaka smola. Prav, ko sem zavil v drevored, nam je prestrigel cesto črn maček.»

«Le odpeljite se sami! Jaz pridem takoj za vami! Prej moram kaj užiti. Lačen sem ko pes in žeja me do omedlevice. Če sem vdrl prej k peku, da rešim tujemu človeku življenje, vderem sedaj v kako gostilno v svoj prid. Vi kar spišite poročilo! Preden končate, bom že pri vas, da sestavek morebiti izpopolnim in ga podpišem. Na svidenje!»

Voz je odbrzel in ljudstvo, posebno okoličansko, se je ustavljalo in se sočutno oziralo za drvečim avtom, ki je prav tako pretresujoče trobil, kakor da pelje na smrt bolno osebo na operacijo.

Novak jo je rezal proti Petrinu, v gostilno, kamor je prihajal spomladi včasih kroglat. Gostilna je bila na srečo že odprta in gostilničar je urejeval mize po dvorišču pred hišo.

«Dobro jutro, gospod Petrin! Jaz omahnem, če se me takoj ne usmilite!»

«Dobro jutro, gospod urednik! Sicer je še zgodaj, a se bo že kaj dobilo. Pravkar je prišla hči Marjeta iz mesnice. Kar sedite! Grem v kuhinjo, da poprašam ženo.» Gostilničar Petrin se je kmalu vrnil: «Rešeni ste! Izberite si možgane z jajcem, jetrca ali obisti!»

«Prinesite mi karkoli, rajši dve porciji ko eno, in četrto vina, ki bodi mrzlo!»

«Naš vodnjak je globok in voda iz njega spotí takoj steklenico.»

* * *

Vzbudil se je. Sonce mu sveti v obraz, da se ne utegne razgledati. Dvigne desnico, da si pomenca oči in odžene iz njih zaspanec, ko ga opozori revolver v njegovi roki, kje je in kaj se je pripetilo. Dremavost izgine, ko bi trenil. Bliskoma poskoči pokonci. Nobenih bolečin ne čuti. Ali se ni pogodil? Ko se pa še dobro spominja, da si je nastavil orožje na prsi. Evo, očrnela luknja v srajci. Krvavi madež. Bodi temu kakor koli, samo da se sedaj lahko giblje. Kakor skozi meglo vidi stati tujca tam le pri vhodu v to zatišje. Tujec ga gleda, gleda, nato zdirja proč — najbrž po pomoč, ali pa naznanjat svoje odkritje na brežini oblastem. Ne, ne, zato že ni streljal, da ga bodo izpraševali, zakaj in kako. Za primer smrti je pustil vsem radovednejšem na uporabo zadnje pismo pojasnilo tega svojega skrajnega koraka tamle v jopiču. Slekkel si ga je, da bi pismo ne trpelo radi krvavitve. Dobra misel, kaj ne! Tako dobra, da lahko stopi sedaj z neprestreljenim jopičem med ljudi in se mu ni treba bati, da bi se kdo vmešaval v njegove zasebne zadeve radi spredaj in zadaj preluknjanega jopiča.

Z naglico, ki bi je nihče ne prisojal samomorilcu dobre pol ure po njegovem samomoru, si ogrne jopič in že jo reže v nasprotno smer kakor tujec, briše jo po težko dostopni stezi, kjer se med skalami prav lahko skrije svojim reševalcem. Že je skoraj na vrhu brežine, ko se mu zazdi, da trobi tam daleč po drevoredu rešilni voz. Njegovo značilno trobljo razloči vsakdo izmed nešteto drugih avtomobilskih piščalk. Noče na javno cesto, noče se izpostavljati nevarnosti, rajši se umakne zopet k Bistri, da se tam v kaki samoti porazgovori sam s seboj in presodi na-

tančno svoj položaj. Po daljšem iskanju se ustavi blizu brega, prav na tistem mestu, kjer je pred leti prepeval dijaški zbor iz Jerebovih spominov.

Ali ga sedaj iščejo? Se že naveličajo! Sem gotovo ne pridejo. In če pridejo? «Dobro jutro, gospodje!» pa pojdejo.

Sedaj, ko je sam, ko se lahko ukvarja sam s seboj, ko mu ni treba paziti ne na stopinje po slabi stezi, ne na zasledujoče ga požrtvovalne in nesebične dobrotnike, sedaj ugotavlja Stane Lešnik, samomorilec pod Olimpom, kako silno se je izpremenil, in sicer v času, ko je ležal s prestreljenimi prsmi na tleh. Kako dolgo je ležal? Pol sedmih je ura! Ob pol šestih je počil strel. Toda ali včeraj ali danes? Danes vsekakor, ker bi bila sicer ura že iztekla. Ležal je torej eno samo uro. No, dobro se je počil.

Lešnik vzame iz listnice svojo oporoko. Namenjena je bila tistim, ki bi iztaknili njegovo truplo. «Jaz sem Stane Lešnik, uradnik v veletrgovini «Čadež in drug». Izjavljam odkrito, da me ni prignal do tega koraka strah pred kaznijo, ki je posledica vsakega zlega dejanja. Bile so popolnoma drugačne stvari, ki so mi grenile življenje, dokler mi ga niso zagrenile. Če bo imel kdo radi moje smrti kake nevšečnosti, naj mi oprostí in odpusti. Iz mojih prihrankov — hranilna knjižica je v miznici moje omarice (Bančna ulica št. 7./III.) — naj se poravnajo stroški za moj pogreb. Ostanek naj se nakloni kakemu dobrodelnemu namenu. Dedičev nimam. Odhajam prostovoljno, ker nočem izzivati usode. Stane Lešnik.»

Ha! Ha! Ha! Kdo se je pravkar zasmeljal? Tako prešerno, tako zavestno, a obenem tako porogljivo? Lešnik čuti, kako se deli njegova notranjost v dve osebnosti, v osebnost pred tistim dogodkom in v osebnost po tistem dogodku. Dva

Lešnika ki stojita nasproti. To pot se je zasmeljal novi Lešnik in stari, prejšnji se je stresel.

«In s tako neumnostjo si hotel zaključiti svoje življenje?» se roga prerojeni Lešnik svojemu starejšemu jazu. «In celo zapisal si jo, da bi se ne izgubila, kakor se izgubi izgovorjena beseda. Nič mi ne ugovarjaj! Dokazati hočem, da je res neumnost. Čemu predstavljanje? Ali ne zadostuje popolnoma tvoja izkaznica? Čemu izključuješ strah pred kaznijo, ko si si lahko mislil, da bodo vkljub tvojemu zatrdilu upravičeni činitelji zadevo le preiskovali do končne razjasnitve? Prosiš odpuščanja, če napraviš s svojim činom komu nevšečnosti. Nevšečnosti komu? Strežnikom? Zdravniku? Delodajalcu, ki si bo moral pomagati z novim uradnikom? Pogrebem, ki te pospremijo na tvoji zadnji poti? Tak si bil vedno! Oprostite, če....! Odpustite, da....! Zakaj nisi podrobneje označil tistih stvari, ki so ti bile zagrenile življenje do neužitnosti? Ali naj ti jih jaz naštejem?»

«Nočem jih slišati, imej nekoliko usmiljenja z menoj!» prosi prejšnji Lešnik in se med tem kar vidno krči in manjša.

Novi Lešnik presliši prošnjo in nadaljuje: «Tvoja hrbtenica je bila iz testa. Odločnost, pogum, podjetnost so bile zate tujke. Vdal si se že, če je kdo le nekoliko zvišal glas, oziroma če te je malce ostreje pogledal. Po tvojih žilah se ni pretakal sok, ki mu pravimo kri, po njih je plula voda.»

«Saj sem dobro poznal samega sebe», se je branil prvotni Lešnik skoraj z jokavim glasom, «toda takšen sem bil ustvarjen in proti temu ni bilo leka!»

«Da, da, kmalu bi bil pozabil, turobnež, hipohonder si bil tudi. Če te je zbadlo v pljučih, te je že grabila pljučnica, če te že ni imela jetika; če te je zbolelo v dimljah, si osupnil in si se že

videl pod zdravniškim nožem radi vnetja slepega črevesa; iz napenjajočih vetrov si izvajal črevesne tvore; po vsakih skrajno neumnih sanjah si se tresel od strahu, da znoriš. K zdravniku si se bal iti, da ne čuješ iz njegovih ust obsodbe. Iztaknil si, da je umrl tvoj oče pred svojim pet in tridesetim letom, take starosti tudi tvoj ded ni bil dočakal in ker si od zime sem tudi ti nastopil štiri in trideseto leto... Posebno z živci si jo imel. Da so slabi, prav za prav za nič, podedovana bolezen. Naravo kriviš, ko bi pač moral vedeti, da more dati današnja znanost človeku vsega, česar mu primanjkuje. Srčnost dobiš iz kapljic, voljo iz kroglic, odločnost iz tablet. Vživel si se v vlogo mučenika, ki mu je bila narava — mačeha. Res, priden si bil in pošten si bil tudi. Toda nikdar se nisi uveljavil in celo za orožje si zgrabil prvi dan svojega dopusta, da bi imela tvoja tvrdka čim manjšo škodo...»

«Res, bal sem se zdravnikov in njihove ugotovitve, da kakor ded in oče ne dočakam pet in tridesetega leta.» Glas je prvotnemu Lešniku pojemał.

«Zato si se pa tudi izogibal žensk in se brnil ljubezni in se grozil ob misli, da postane tvoj sin prav tak nesrečnež, kakršen si ti. Če bi ti ne bil gojil neutemeljene mržnje do žensk, bi bil še vedno v trgovini. Postal bi bil že davno poslovođa, toda ker nisi znal, ker nisi niti hotel prijazno občevati z ženskami, so te premestili v pisarno tam zadaj na dvorišču. V pisarni se ti ni bilo treba bati ne prijaznega pogleda, ne vzpodbujajočega nasmeška. Celo strojepiske poleg sebe si se izogibal in si rajši sam tipkal svoja pisma in svoje račune, če treba tudi po urah, samo da nisi govoril z žensko, ki je bila dobra in lepa. Šleva si bil in šleva...» Novi Lešnik ni dokončal svojega stavka. Čutil je, kako se krči njegov nasprotnik, kako ga je vedno manj. Šele proti koncu mu je

zabrusil psovko, ki je pa nasprotnik ni več slišal. Posmrtni Lešnik ga je bil popolnoma iztisnil. O nasprotniku ni bilo ne duha ne sluha.

Jerebova vzbrizganina je delovala dobro. Najprej je zataknila Lešniku obe rani — ostali sta le majhni brazgotini na prsih in na hrbtu — nato ga je oživila, da je lahko pravočasno ubežal vsakemu raziskovanju in ohranil sam zase skrivnost svoje smrti in še večje čudo svojega prebujenja, a ga je bila tudi temeljito izpremenila in napravila iz pohlevne, jokave, čmerne šleve moža s krepko voljo, moža srčnega, podjetnega, odločnega. Ves ta prevrat je povzročila Jerebova tvarina v času ene dobre ure.

Jereb ni mogel opazovati, kako deluje njegova tekočina. Lešnik se niti najmanj ni zavedal, da je bil neznanemu raziskovalcu predmet in da se je na njem učinkovito izkazala raziskovalčeva mešanica.

Nenadna preobrazba.

Do devete ure je pred obema vhodoma na zelenjadni trg, pred glavnim in stranskim, zelo živahno. Množice prihajajo, množice odhajajo. Če si opazoval kdaj v gozdu kako večje mravljišče in videl, kako se usipljejo zaporedoma cele vrste mravelj v okoliš in se druge vrste istočasno vračajo v svoje domovje, se spomniš takoj tega mravljišča ob prizoru, ki ti ga nudita v prvih predpoldanskih urah vhoda na trg. Gospodinje, kuharice in služkinje, vse hite, da se preskrbe z zelenjavo in sadjem. Marsikatera kuharica si sestavi jedilni list za kosilo in večerjo šele na trgu samem, pri pogledu na dobrote v razstavljenih jerbasih in koših. Ko se je odločila, se ji ne mudi več in se ozira, kje bi dobila kako pri-

jateljico, da pokramlja z njo nekaj minut, preden se vrne k razbeljenemu štedilniku. Res je na ulici vroče, toda v kaki senci se da ta vročina že pretrpeti in ob zanimivih novicah človek niti najmanj ne misli na vročino.

Gospa Lenarčička, vdova po nižjem davčnem uradniku, je zapuščala trg. Brezobzirno oko kakga radovedneža bi bilo opazilo v njeni torbi na dnu pest stročjega fižola, nekaj breskev in na vrhu, da se ne strejo, jajca. Pomagala si je prav lepo — njena pokojnina je bila res majhna — s tem, da je imela po več gospodov in gospodičen na stanovanju in hrani. Vkljub temu je kaj rada tožila o slabih časih. Rada bi bila namreč ovrgla govorico, razširjeno med sosedi, o hranilni knjižici, v kateri se vloga večja od meseca do meseca.

«Dobro jutro, gospa Lenarčič! Koliko časa se že nisva videli?» S tem pozdravom ji je prestrigla pot gospa Kopačka, žena kovaškega mojstra, v čigar hiši je stanovala pred leti Lenarčička. Od tod znanje.

«Me veseli, gospa Ida! Kaj hočete, vi stanujete na nasprotni strani, zato se ne utegneva večkrat srečati. Pri vas vsi zdravi?»

«Hvala Bogu, vsi! Mojemu možu je pred dveh mesecema priletel kos žarečega železa v roko. Pestoval je dalj časa svojo roko. V brezdelju, ki ga ni bil navajen, je ves božji dan stresal sitnost po hiši. Rada se je zacelila, a sitnost je ostala. Kake mučenice smo nekatere zakonske žene! In vi, gospa Lenarčič?»

«Jaz sem zdaj tako rekoč sama. Vsi so se porazgubili. Obe učiteljici, sestri Kodrič, ki sta bili tudi na hrani pri meni, sta že mesec dni doma v svojem rojstnem kraju. Dobri dekleti, ne roje jima nobene neumnosti po glavi. Starejša Albina, je na meščanski šoli, druga, mlajša, Angela, poučuje na gluhonemnici. Gospod Kotnik je odšel brž po končanih izpitih v hribe rastline nabirat,

o katerih piše menda učeno knjigo. Četrty sobnik je gospod Lešnik — menda sem vam že pravila o njem, saj stanuje že več let pri meni. Prej je bil tudi na hrani. Ko sta prišli gospodični učiteljici, je hrano odpovedal. Ali ste kdaj kaj takega slišali, gospa Ida? Fant, ki se boji deklet! Tudi zaklepati se je začel. Pa bodi že tak ali tak, to vam rečem, boljšega sobnika si sploh ne morem misliti. Nobenih zahtev nima, ne stresa sitnosti, z vsem je zadovoljen, govori le malo, celo premalo, da moram večkrat ugibati njegove želje. Tudi če se mu polomi gumb za ovratnik, se molče vda v usodo. Skoraj bi si želela, da bi vsaj ob takih prilikah nekoliko vzrojl. Moj ranjki mož je bil v tem popolnoma drugačnega kova. Sinoči, ko sem se vrnila od nedeljske maše, mi je gosopd Lešnik nekaj zamomljal, razumela sem, da pojde kakor danes na dopust. Da bi bili slišali, s kako žalostnim glasom mi je to povedal. To je menda njegov prvi dopust.»

«Zadeva postaja vedno mikavnejša. Kar dočakati ne morem konca!» In Kopačka je potegnila svojo znanko vstran tja, kjer so samevali v dolgi vrsti ročni vozički na trgu mudečih se okoličank.

«Gospod Lešnik je vstal davi že davno pred soncem. Nič mi ni bil povedal, ne kam gre, ne kdaj se vrne. Ničesar mu nisem pripravila, ne kave, ne čaja. Še ko sem srebala svojo kavo, sem mislila o njem, o tej moški uganki. Nenadoma se pojavi, dve uri po svojem odhodu, zopet v kuhinji. On sam, gospod Lešnik. Sedaj me pa poslušajte, gospa Ida! Lešnik je prižvižgal. Vesel, zadovoljen, židane volje. Taka razigranost ne izvira iz pijače, jaz to dobro vem, celih osem let sem bila poročena. Prvo presenečenje! «Blaga moja gospodinjica», je začel gospod Lešnik in me dvakrat rahlo potrkľjal na ramo, «prosim, skuhajte mi dobro črno kavo brez

običajnih primesi: ječmena in cikorije. Vtem pripravim svoj kovčeg.» Pomislite, gospa Ida! Zahteva dobro kavo, on, ki se je zadovoljeval vedno s tem, kar sem jaz pila. Kave reš ni bilo mnogo v pijači, toda če se ni bil nikdar razhudil, sem pač domnevala, da mu ugaja in da mu mogoče še bolj prija ko sama kava. Saj veste sami, gospa Ida, časi so težki, človek skuša kjer koli manj potrositi. Ko sem mu prinesla skodelico same pristne kave — celo stanovanje je prijetno zadisalo — je menil: «Veste, gospa, to je prava pijača za zdrave moške, ona druga, prejšnja, je zdravilo, piti jo je treba po kapljicah.» In ko je izpraznil skodelico, me je vščipnil zelo rahlo v lice. Iz presenečenja sem padala v presenečenje. Zjasknilo se mi je. Njegovo molčečnost, sramežljivost, pohlevnost, so morale izvirati po mojem mnenju iz kake šele razvijajoče se umobolnosti, ki je sedaj nenadoma z vso silo izbruhnila. Ker ni imel zmedenih oči in ker ni bil vrgel skodelice na tla, sem se kolikor toliko umirila. Štirinajst dni ga ne bom videla. V tem času ozdravi, ali pa mi pridejo praviti, da so ga bili pripeljali v opazovalnico, če že ne kar v norišnico. Njegovo gospodinjstvo bodo vsekakor o vsem tem gotovo obvestili. Še sedaj se tresem. Šla sem sicer na trg, a bolj iz navade, ker, zdi se mi, ne bom mogla prav ničesar užiti, niti zakrknjenega jajca, niti stročjega fižolčka, kar mi oboje tako ugaja.»

«Le umirite se, gospa Lenarčič! Vse, tudi razburjenje mine», je tolažila Kopačka. «Norosti bi jaz že ne izvajala iz njegovega početja! Prej bi si mislila, da ga je prevzela zavest neomejene svobode in ga je omamilo pričakovanje kdo ve kakih dogodivščin na počitnicah. Njegova želja po dobri kavi se mi zdi celo upravičena.»

«Sam je zakrivil!» se je branila Lenarčička. «Če bi bil le enkrat priznal, da razločuje ječmen od kave, bi jo imel vsako jutro na mizi. Kar sem

vam, gospa Ida, pravkar zaupala, naj ostane med nama. Razbremeniti sem se morala, če ne, bi me v meni zaprta skrivnost še zadušila.»

«Dobro me poznate, gospa Lenarčič, vi ste že vedeli, komu ste se izpovedali. Ko naju spravi prihodnjič zopet prilika vkup, mi poveste še nadaljevanje. Smili se mi gospod Lešnik, čeprav ga ne poznam, če bi se mu kaj hudega pripetilo, smilite se mi tudi vi, če bi morali izgubiti svojega sobnika. Sedaj pa zbogom in na svidenje!»

«Zbogom, gospa Ida, in hvala za razgovor!»

* * *

Lešnik je stopal počasi po mestnih ulicah. Sonce je bilo že visoko. Skoraj vsi so si brisali potne obraze, mnogi so tudi že lizali raznobarvni sladoled. Tlaki so se razgrevali bolj in bolj in, naj je mestna škropilnica tudi večkrat zmočila glavne ceste, čez nekaj minut je kljubovala le še v žlebinah ob pločnikih kaka mlakica sončnim žarkom.

Lešnik, z majhnim kovčgom v roki, se je vljudno izogibal ljudi, ker se mu je zdelo, da so vsi slabe volje. Ob taki vročini poditi se po ulicah, ni baš prijetno. Vsi, katere je srečaval, vsi, ki so njega prehitevali, so imeli svoje točne določene opravke, le Lešnik, z majhnim potnim kovčgom v roki, še ni imel nobenega cilja. Niti vprašal se še ni bil, kam in kdaj. Hodil je tjavendan in prav nič ga ni skrbelo, kje bo drevi spal; mu že pride še pravočasno pametna misel na um. Če človek zgodaj vstane, ne ve, kam s časom, toliko ga ima na uporabo. Ob tej uri jo je Lešnik navadno že mahal proti pisarni.

Saj res! V pisarno pojde, da da tovarišu, ki bo za časa dopusta njega nadomestoval, nekaj navodil in mu s tem olajša poslovanje. Lešnik se je bil povzpел v teku let do zelo velike izvežbanosti. Naj koristijo njegova praktična izkustva tudi

njegovemu nasledniku. Uradnik gre na dopust, toda delo v tako velikem obratu ne pozna počitnic. V dobri četrti ure bo njegov pouk končan, nato pojde na prigrizek, kajti od sinoči ni bil razen kave davi še ničesar použil.

Pri hišniku je pustil Lešnik svoj kovčeg. «Pozabil sem nekaj v svoji miznici, takoj se vrnem!» je prijazno rekel hišniku. Ni mu povedal svojega pravega namena, ker bi bil s svojo odkritosrčnostjo le sebe povzdignil in tovariša zapostavil, za nižje uslužbence pa morajo biti vsi uradniki enako spretni in izvežbani.

«Dobro jutro!» je pozdravil Lešnik. Kakor je prihajal vsako jutro in vsak popoldan redno kakih deset minut pred uradnim časom v pisarno, tako tudi sedaj, ko ni imel sploh nobenega opravila. Uradnikov še ni bilo. Hvala in Robič sta še na dopustu, le strojepiska je sedela pred pisalnim strojem in čistila s ščetko zamazane tipke.

«Gospodična Troha», se je obrnil Lešnik k strojepiski, «komu so se odkazali za moje odsotnosti moji spisi? Kolegijalnost me je gnala, naj dam svojemu namestniku nekaj nasvetov glede hitrejše odprave spisov, rad bi ga tudi opozoril na posebnosti tega ali onega naših odjemalcev.»

«Vi, gospod Lešnik?» Marico Troho je prenetil naravnost viteški nastop njenega pisarniškega tovariša. Ne, kaj takega! Lešnik v beli poletni obleki, s prijaznim obrazom, kretal se je, kakor bi počivale kosti na samih vzmeteh. Tistih predčasnih gub na čelu, ob očesnih in ustniških kotih, ki razodevajo čmernega, nedostopnega, malobesednega človeka, pa bodi še tako mlad, tistih ravnih črt, ki pričujejo o nezaokroženosti njegovega značaja in njegove naravi, ni opazila več. Če je zahtevala kaka zadeva nujno rešitev in je bil Lešnik primoran nagovoriti strojepisko, je vedno nekaj zamomljal, iz česar bi ne bil no-

ben jezikoslovec, niti učitelj na gluhašnici ne izluščil ne gospodične, ne Trohe, ne Marice.

«Preden odpotuješ, sem si dejal, stopi še v pisarno in daj svojemu namestniku, če bi hotel kaj vedeti, pojasnil. Uradniki so, to je moje mnenje, ena družina in si moramo pomagati nesebično. Komu se je torej, gospodična Troha, odkazal moj oddelek t. j. hribovska stran?» Lešnik se je ustavil kar pred pisalnim strojem in se s hrbtom naslonil na visoki razpredelnik za spise med obema oknoma.

Marici Trohovi je kar zastajala sapa. Iskala je po svoji miznici, sama ni vedela česa, samo da zakrije svojo veliko zadrego. Kaj se je zgodilo? Od sinoči poteka Lešniku dopust, ki mu ga je moral predstojnik tako rekoč vsiliti, in sedaj prihaja v pisarno kot tovariš med tovariše pomagat vsem, ki so potrebni njegovih nasvetov. In prej? Lešnik je bil leta in leta sam pri svoji mizi. Nikdar se ni udeleževal skupnega pomenka med malo južino, ob času, ki ga je uradništvo uporabljalo tudi za kratek dobrodelen počitek. Nikogar ni vprašal nikdar pomoči, nihče se ni upal obrniti do njega po kak nasvet. Lešnik je bil res mož na mestu v svoji stroki, toda kdo bo prosil neprijaznega, režečega psa, naj mu da taco.

«Za sedaj», je odgovoril Marica, «bom odpirala jaz vašo pošto in jo reševala z gospodom Hvalo, ki se šele pojutrišnjem vrne z dopusta.» Premagala je zadrego in dvignila pogled naravnost v Lešnika. Spoznala je takoj, kako hudo krivico je delala do danes svojemu tovarišu, ki ga je črnila pri vseh svojih prijateljicah kot neotesanega, nevljudnega, samosvojega grduna, ki bi spadal s svojim žalostnim, jokavim obrazom, s svojimi izključno temnimi oblekami in s svojim počasnim, umerjenim korakom bolj v kak pogrebni zavod kakor v pisarno tako občeznane

veletrgovine. Lešnik ni bil noben Adonis, toda iz njegovih oči je sevala sedaj sama dobrota, postrežljivost in ljubezen. Ali je napravila ves ta čudež na njem njegova obleka?

«Prav sedaj pa menda ne pridejo kakor nalašč samo zamotane in kočljive zadeve na vrsto. Z gospodom Hvalo si bova že kako pomagala, in če ne, bo čakal tisti spis na vaši mizi vaše vrnitve. Kam jo mahnete, gospod Lešnik, če mi je dovoljeno vprašanje?»

«Gospodična Marica, sam ne vem, kam se odpeljem. Toliko sem si na jasnem, da k morju ne grem.» Lešnik ni hotel izpostavljati svojih dveh brazgotin pri vsaki kopeli sokopalcem in jim dajati z njima neizčrpljivega vira za ugibanja. «Doslej se nisem mnogo menil ne za dopust, ne za kraje, kjer preživi človek dva tedna brez vsake skrbi, kamor pride v prazniški obleki, ker je bil pustil vse druge doma, da bi ga ne spominjale vsakdanjega dela. Mogoče bi mi znali vi, gospodična Marica, svetovati kak tak kraj?»

Marica se ni mogla premagati, kar na glas se je zasmejala. «Ta je res lepa! Gospod Lešnik se odpravlja na dopust, a ne ve še kam!» Kar ji je bil priznal Lešnik, je bilo tako odkritosrčno povedano, da ni Marica prav nič dvomila o resničnosti njegove nepojmljivo čudne izjave. V njegovih besedah ni bilo prav nič hlastanja po izvirnosti, niti želje po imenitnosti. Če prej ni bil Lešnik družaben, se tudi v eni sami noči še ni mogel navzeti običajnih družabnih puhlic in neodkritosrčnosti. Z neprikritim veseljem je tudi opazila Marica, da ji Lešnik to pot ni rekel gospodična Troha, marveč se je hote ali nehote zatekel kar naravnost k Marici, kar pač kaže veliko zaupnost. «Ne veste kam? Če ne marate za kopališča, bi si že bili lahko izbrali kak kraj v Gorah, saj tvorijo prav Gore vaše področje. Mno-

go trgovcev, naših odjemalcev, poznate vsaj po imenu in dopisovanju.»

«Tega bi si zdaleka sam ne bil domislil. In je vse tako jasno! Že vidim, ženske so bolj praktične od moških.» Naravnost srčkan je Lešnik, če mu švigne, kakor prav sedaj, nasmešek preko lic in ustnic. Ali naj ga kar tu, dokler sta še sama, prosi odpuščanja za storjene mu krivice?

«Ali poznate Hrastje, gospod Lešnik?» Marica se je bila nečesa spomnila in da dokaže, da so ženske res praktične in s tem pritrdi njegovi ugotovitvi, je nadaljevala, ne da bi bila počakala odgovora: «Prav včeraj sem dobila razglednico od svoje prijateljice Klare — ne vem, če jo poznate, pri odvetniku Možini piše. V Hrastju uživa svoj dopust. Sama pravi, kako divno, kako rajsko lepo je v Hrastju. Seznanila se je že z raznimi veljaki. Z gospodom Jurčkom delata daljše izlete. Prave, neprisiljene zabave v Hrastju ne manjka. Prepričajte se sami, gospod Lešnik», Marica je takoj privlekla iz svoje ročne torbice karto, «evo, tu je razglednica, ki sem jo pravkar omenila. Gorska vas sredi gozdov in med hribi. Ali vam ne ugaja? Tu spredaj, na naslovni strani, pa koliko podpisov! Kaj ne, na ta način se res izrabi dopust in se izžmejo iz njega vse sladkosti in vse dobrote.»

«Gospodična Marica, Hrastje mi je sicer znano, a ne iz našega poslovanja.» Lešnik je še vedno slonel ob razpredelniku. «Bojim se, da ga drži v svoji pesti naša konkurenca, Karl Ovsenjak. Dobro bi le bilo, če bi se človek nekoliko razgledal tudi po Hrastju. Vi ste mi dali nasvet in jaz ga bom upošteval. Kam pa vi, gospodična Marica?»

«Proti koncu septembra greva z mamó k uju na trgatev. Leto za letom.» Maričin glas, prej ob popisovanju mikavnega gorskega letovišča tako zvonek, tako navdušen, je postal ob spominu na bližajočo se trgatev precej hripav, zamol-

kel. Marica je bila med tem že izčistila stroj. Udarila je tu pa tam na kako tipko in pogledala brez pravega zanimanja, se li izraža črka dovolj jasno na papirju okrog valja.

Uradnik Kenda je vstopil. «Koga vidim? Dobro jutro, gospod Lešnik! Danes bo salamensko pripekalo! In vi še vedno v tej mestni peči?» Kenda si je hitel slačit jopič. «Osebje iz trgovine noče verjeti hišniku, da se mudite pravkar v pisarni v beli poletni obleki in za celih petnajst let mlajši. Če bi bili vi, gospod Lešnik, živeli za časa Ovida, bi vam bil gotovo posvetil kako izmed svojih metamorfoz, in ta spev bi štel poznejši svet gotovo med njegove najbolj uspele.» Kenda je bil rešil iz svoje srednješolske dobe mnogo drobtin, ki jih je potresal ob primernih prilikah svojim pisarniškim tovarišem.

«Kaj hočete, gospod Kenda, tempora mutantur et nos mutamur in illis!»*) je dostavil Lešnik, stopil k došlemu tovarišu in mu krepko stisnil roko.

«Vi navajate latinske citate?» se je začudil Kenda. «Da ste znali molčati v svojem materinem jeziku, sem vedel, da ste znali molčati tudi v latinskem jeziku, se mi ni niti najmanj sanjalo. Če sem vas kdaj tudi recimo samo v mislih prestrogo sodil, evo moje roke, bodiva tovariša in prijatelja!»

«Sprejemam! Prišel sem v pisarno, da razdelim nekaj nasvetov, ker sem si domišljjal, da sem nenadomestljiv, toda gospodična Marica me je ozdravila te domišljjavosti. Ne samo, da nisem oddal nobenega svojih nasvetov, še sam sem moral sprejeti nasvet, kam naj grem na počitnice. Hvaležen sem vam, gospodična Marica. Ali naj pozdravim vašo prijateljico, gospodično Klaro? Ne verjamem, da mi ne bo prijalo v Hrastju.

*) Časi se spreminjajo in mi z njimi.

Kakor preseneča hribovskega fantina, ki je prišel prvič v mesto, vsaka ulica, vsaka izložba, tako se bo godilo v Hrastju najbrž tudi z mano, ki se doslej še nisem utegnil seznaniti z lepotami in mikavnostmi samotnih gorskih vasic. Sredi zabave in kratkočasia pošljem vama pozdrave v primerni pesniški obliki, če tamošnje vino le kolikaj navduši človeka.»

«Gospod Lešnik, kaj pesnik ste tudi?»

«Nikdar bil!» se je zagovarjal Lešnik. «Prav za prav bi se bili, gospod Kenda, morali izraziti, da sem doslej najbrž molčal tudi v vezani besedi. Povem vam odkrito, da si nisem še utegnil ustvariti pravega mnjenja o sebi. Zdi se mi, da je to — ozdravljenje, da je to — zdravje, da, zdravje, človek bi kar zavriskal! Ob prvi priliki se lotim pesništva, mogoče mi uspe poskus. Vsekakor ste jo bili pogodili, gospod Kenda, ko ste me hoteli vtakniti med Ovidove metamorfoze. Sedaj grem! Pozdravljena!»

In Lešnik je stisnil obema roko. Marici je bilo pri srcu, kakor da odhaja star, dober prijatelj, ki ga bo pogrešala in ki ga ji drugi ne bodo mogli nadomeščati, ne Kenda s svojo učenostjo (škoda, gospodična, da ne berete Horaca v izvirniku!), ne Hvala s svojim športnim navdušenjem (zmagali smo 4 : 1. Še ena taka zmaga, gospodična, in pokal bo naš), ne Robič s svojim znamkami (dobil sem temno-zeleno znamko po 10 centov iz Britanske Gvajane, redkost, vam rečem, gospodična. Vrednost moje zbirke se je strahovito povečala), niti Vončina s svojim rdečim nosom (v nedeljo sem iztaknil novo osmico v Žabji vasi s tako kapljico, da jo mora vikati vsakdo in se ji že od daleč odkriti. In poceni!).

Desetkrat je udarilo v zvoniku cerkve sv. Jerneja, ko je vstopil Lešnik prav tam blizu v

restavracijo «Evropo». Izbral si je takoj mizo ob oknu, od koder je imel lep razgled po trgu. Svoj kovčeg je položil poleg sebe na tla in sedel. Salon je bil prazen. V točilnici, ki jo je delila od salona steklena stena, sta sedela moška, eden je bil klepar iz bližnje ulice, drugi je moral biti kak izvošček, če je Lešnik prav sodil po kočiji pred gostilno. Ne gospodarja, ne natakarike še ni bilo na izpregled.

Lešnik je potolkel s pepelnikom ob kozarec. Šele čez dobro minuto se je prikazala v kuhinjskih vratih natakarike Agata, premotrila je s hitrim pogledom točilnico in opazila nato v salonu tujca. Prihitela je s prirojeno ji postrežljivostjo, ustavila se in vprašala: «Dober dan, gospod, s čim naj...» Nadaljnja beseda ji je obtičala v grlu. Rada bi bila zakrila svojo osuplost, a zato ni imela dovolj igralske nadarjenosti. Mnogo vprašanj se ji je gnetlo po možganih, na vsa bi bila rada imela čimprej točne odgovore, a zavedala se je, da mora molčati. Že odkar je pri hiši, jo je navdajal molčeči gospod iz kota z nekakim strahom, ki zanj prav za prav ni imela nobenega povoda. Mogoče radi tega, ker ji ni privoščil nikdar prijazne besede? Res, natakarike je, toda če vrši svojo dolžnost vestno in točno in če se je že davno prilagodila vsem neizgovorjenim željam stalnih gostov, bodijo tudi čudaki kakor gospod Lešnik, bi si že lahko prisvajala malenkostno pravico do kake tople besede. Običajna napitnica, ki je ne spremlja šaljiva domislica, mrazi do dna duše.

«No, kaj je z vami, Agata?» se je oglasil Lešnik in okrog usten mu je zaigral smehljaj, ki ga Agata doslej še ni opazila na njegovem resnem, še preresnem obrazu. «Saj mi dovolite, da bom sedaj jaz govoril, ko je začel stavkati vaš jezik. V dvomu ste sem li res Lešnik,

ker sem v belo oblečen, ker nisem sedel k tistile mizi tam v kotu na svoj redni prostor in ker sem prišel k vam ob neobičajni uri. Sami ste se nekoč pobahali v točilnici — do svojega kota sem slišal vašo trditev — s tako točnim gostom, da nastavite uro, če se je bila ustavila, na poli dveh, ko prihaja gost kosit, in na poli sedmih, ko prihaja večerjat. Kaj ne, Agata, da je bilo tako!»

«Saj je tudi res! A ne samo to!» Agati je kar vidno odleglo, ko se je bila prepričala, da so ji krči v grlu ponehali in da ji že lahko tekó besede iz ust. «Niste izpremenili le svojih navad, tudi zunanje ste popolnoma drugačni. Oči, pogledi, obraz, kretnje prav nič ne spominjajo na večerajšnjega gospoda Lešnika. Še nikdar, saj mi ne zamerite, vas nisem slišala govoriti tako dolgo in zaporedoma. Jaz si ne znam razlagati te ne-navadne izpremembe!»

«Agata, vendar ne boste trdili, da sem bil to noč v pomlajevalnici, oziroma da sem se kopal v pravljičnem potoku, kojega valčki so mi odnesli kar petnajst let, za toliko cenijo namreč moje pomlajenje? Dovolj o tem! Jaz grem na dopust četrť ure pred dvanajsto. Kakih štirinajst dni me ne bo k vam. Sedaj mi pa prinesite krožnik čiste juhe, potem zrezek, ne preveč pečen, pečen bodi na maslu. Na olju mi ne prija!»

«Kakor želite, gospod Lešnik! Na maslu, na olju, kakor hočete, mi se ravnamo po željah naših gostov. Ker niste nikdar ugovarjali, oziroma ker niste nikdar izrazili nasprotné želje, smo menili, da ste z našo kuhinjo zadovoljni, posebno ker ugajajo večini gostov jedi na olju.»

«Ne bodite v skrbi radi tega, Agata, danes se mi je zahotelo masla kot zabele.»

«Pili bodeťe kakor po navadi osminko mineralne vode, kaj ne, gospod Lešnik!»

«Kaj? Mineralno vodo?» se je razvnel Lešnik. «Z mineralno psujete navadno vodo, nasičeno z ogljikovo kislino. Danes mi prinesite enotistih majhnih steklenic rizlinga, ki jih hranite v kleti, in sicer v pesku. Današnji dan vam ostane, Agata, gotovo v dobrem spominu. Mesto vode pi-je «bavbav» iz tistegale kota rizling in gleda naravnost v počestno vrvenje s prostora ob oknu, medtem ko je prej čepel v temnem kotu in grdo gledal, da ni prisedel kdo k njegovi mizi.»

Med pomenkom z Agato je opazil Lešnik, kako ga je nekaj časa motril klepar iz točilnice in skočil nato v kuhinjo naznanjat najbrž vest, da se je bil gost, ki je vzor točnosti, zmotil za cele tri ure. Ta vest se je bila brž raznesla po bližnji okolici, kajti v točilnico je prihajalo vedno več gostov, ki so se vsi zanimali, tako se je vsaj dozdevalo Lešniku, za edinega gosta v salonu. Lešnik ni mogel vedeti, da se pokrepčavajo moški tudi v predpoldanskih urah poleti radi vročine, pozimi radi mraza in pogledajo bolj iz navade kakor iz radovednosti v salon, kamor prihajajo ljudje iz drugačnih družabnih razmer.

Lešniku je izborna teknilo izdatno predkosilce. Še dobro uro ima časa. Postaja za poštne avtobuse je že tako v bližini.

Pri črni kavi se je spomnil Lešnik svoje gospodinje. Kako se je umikala, kako se mu je izmikala! In kako ga je gledala! Najprej gospodinja, potem Marica in pravkar Agata. Sam je bil že ugotovil, da se je bilo zgodilo nekaj, kar mora biti vsekakor v zvezi z njegovim samomorom. Odkod taka izpremembra? Lešnik je skušal priti tej uganki do dna. A ves njegov trud je bil zaman. Le zdravnik bi utegnil razmotati to zapleteno zadevo. Poslal bi Lešnika pod žarke in bi po fotografiji dognal, odkod tako velika in nenadna izpremembra. Če se je Lešnik že prej bal

zdravnikov, ko se ga je še lotevala vsak dan kaka nova bolezen, se pač ni hotel zateči k njim sedaj, ko se je čutil zdravega, popolnoma ozdravljenega. Kaj naj mu tudi koristi gotovost, kako je prišlo do te nenadne izpremembe, najpomembnejše ostane vendar le dejstvo, da je uspelo krogli nekaj dobrega, nekaj koristnega, nekaj nena-meravanega.

Agata je prinesla dnevnik. Lešnik je brž zasumil, da se nekaj skriva za to nenavadno pozornostjo. Agata bi gotovo rada ali kaj povedala, ali kaj vprašala, a se boji gosta, ki je bil do sinoči še tako zaprt in nedostopen. Lešnik jo je zopet rešil iz zagate s tem, da jo je sam nagovoril: «Agata, nekaj vam teži srce! Kar na dan z besedo! Bojazen ni več umestna, ko ste že sami ugotovili, da sem se bil izpremenil v svoje dobro.»

«Mogoče si pa le preveč dovoljujem, gospod Lešnik!» je skušala Agata opravičiti svoj namen. «Vi ste gost, stalni gost celó, jaz spadam med navadne posle.» Agata se je ustavila in še enkrat premislila, naj se li odzove prijaznemu vabilu gospoda Lešnika. Ta Lešnik, ki sedi sedaj pred njo, je dober in ji ne bo štel v zlo, čeprav napravi mogoče kako neumnost s svojim vprašanjem.

«Gospod Lešnik, oprostite, čemu ste mi dali sinoči, ko ste povečerjali in se poslavljali, poleg običajne napitnine še srebrno petačo?»

«Nikakor se nisem bil zmotil», se je zasmel Lešnik, «kar brez skrbi položite petačo k drugim svojim prihrankom. Odkritosrčno vprašanje zahteva odkritosrčen odgovor. Agata, sinoči sem se bil sprijaznil z mislijo, da se odpravim na dolgo in obenem zelo nevarno potovanje. Če se mi pripeti kaj na tej poti, sem si mislil, preskrbi pravočasno, da se te bo spominjala vsaj ena oseba brez najmanjšega srda v srcu, ki ti odpusti

vse neprijazne poglede in zadirčne besede. Pred takim potovanjem je človek po mojem mnenju vedno radodaren. Sinoči sem menil, da se da kupiti odpuščanje, prijateljstvo. Na srečo se je moja namera davi razbila in svoje potovanje sem moral skržiti do Hrastja. Če ste doumeli, kar sem vam pravkar povedal, je prav, če ne, pripisujte mojo nezadostno in morda neumljivo razlago tejle kapljici. Agata, ko se vrnem z dopusta, pol litra rizlinga na mojo mizo. Da ne pozabite!»

Agata je odšla. Ničesar ni razumela, preučeno je govoril to pot gospod Lešnik, toda v zadoščenje ji je bilo, da ji ni bil zameril njene ženske radovednosti.

Lešnik je držal dnevnik brezbržno v roki. Kaj naj mu bodo spori, trenja, stranke sedaj, ko je začel živeti novo življenje, ko je zadihaval po tolikem času zopet osvežujoči zrak in ko mu je oko prikazovalo svet v samih rožnatih barvah. Da ustreže Agati, ki ga gotovo odkod opazuje, se je navidezno poglobljal v dnevniške vesti. Saj res! Mogoče utegne biti že kaj v listu? Ne, saj se je vršil prizor med skalami na levem bregu Bistre pred petimi urami, ko je bil list gotovo že postavljen in dotiskan. Če pride kaj v javnost, pride šele jutri. Vkljub temu je pregledal Lešnik naslove vseh domačih vesti.

Misli so mu zopet obletovale kraj davišnjega dogodka. Kaj pa, se je vprašal, če je bila takó prikazen opazovalca, ki jo je naglo odkuril, kakor tudi tisto trobljenje po drevoredu, ki ga je pripisoval rešilnemu vozu, le izrodek njegovih možganov? Tem bolje! Bolje, da nihče ne ve o izjalovitvi njegovega poskusa! Prič ni bilo. Sam bo molčal. Izdala bi ga lahko edino njegova preluknjana srajca? Kam z njo? Ko se je davi preoblačil, jo je zgnetel v kovčeg z namenom, odkrižati se je ob prvi ugodni priliki.

Kam je izginil in kdo?

Levičnik je bil med policijskimi opravniki tisti, ki mu je bila poleg službe poverjena tudi skrb za psa Pazija. To po vsej pravici, kajti vzgojil je bil z ljubeznijo, vztrajnostjo in strokovnim razumevanjem iz igravega kužka dobrega slednika. Že večkrat je dokazal Pazi svoje vrline, radi katerih je dobil njegov učenik marsikako laskavo ustno in pismeno pohvalo svojih predstojnikov.

S svojim Pazijem na precej dolgem konopcu je zapuščal Levičnik policijsko poslopje. Pravkar je bil nastopil svojo službo, ko ga je telefonično pozval njegov predstojnik komisar dr. Ferjančič k sebi. Gre za neznanega samomorilca ob Bistri, ki je neznano kam izginil, še preden so prišli obveščeni reševalci na lice mesta. Ker je izključeno, da bi jo bil neznanec z dokazano prestreljenimi prsmi sam kam popihal, meni dr. Ferjančič, da imajo pri vsej tej zadevi drugi svoje prste vmes. Treba torej s psom dognati, kam so spravili truplo.

Naloga se Levičniku ni zdela težka. Njen glavitni del je že tako odkazan Paziju. Če bi ne bilo te vražje vročine, bi se mu zdela celo mikaven sprehod. Nič za to! Čim več nevšečnosti, čim več težkoč, tem slajši bo užitek ob končnem uspehu.

Po najkrajši poti sta jo rezala proti mostu. Malo ljudi sta srečevala. Kdo naj tudi postopa po ulicah, če ga ne ženejo res nujni opravi iz hiše! Še pred začetkom dolgega drevoreda si je privoščil Levičnik ovinek preko polj. Preudaril je bil, da prideta po daljši poljski stezi prej do mosta kakor po krajšem drevoredu, kjer preži na vsakega psa, bodi že v službi ali ne, ob vsakem deblu skušnjava, kateri žival le prerada podlega.

Smešno, kako ga je silil predstojnik, naj vzame s seboj načrt, napravljen po-osebju Rešilnice, načrt, ki naj služi policiji, da najde pravo smer! Čemu načrt? Opravniku, kakršen je Levičnik, zadostuje nekaj besed kakor: votlina ob vznožju tiste skale ob Bistri, in ne zgreši svojega cilja niti za ped. Po treh, štirih vijugavicah navzdol, potem med pristaniščem za čolne na desni in periščem na levi ob bregu navzgor, pa si v petih minutah že pri «tisti» skali ob Bistri.

«Pazi, sedaj se že lahko pripraviš na službo, ki jo kmalu nastopiš!» Kakor da je razumel vse, kar mu je nasvetoval njegov učenik, je Pazi pri-trdilno pomigal z repom.

Že sta dospela do votline ob vznožju velike skale. V votlini je bilo svetlo. Levičnik je takoj opazil v mehki zemlji vtisko od revolverja in ne daleč od vtiske krvavi madež.

«Pazi, poslušaj me in zapomni si moje besede! Tu, na tem mestu, je ležal nekdo. Potopi svoj nos v območje vonja tistega, ki je še pred kratkim časom tu ležal, napolni si nos z vonjem in tvoja nadaljnja dolžnost ti je znana!»

Še preden je izgovoril Levičnik svoja navodila, je nategnil Pazi konopec in dal tako svojemu učeniku znamenje, da je že nastopil službo in da ve tudi za svoje nadaljnje dolžnosti.

Navkreber je šlo nato precej naglo. Pazi se je zavedal, da ni v bližini nobenih opazovalcev, zato si je lahko dovolil večjo prostost. Z glavo, sklonjeno popolnoma k tlom, je brzel navzgor po vijugavicah. Ko je pa privedel svojega sopihajočega vodnika na cesto, je dvignil glavo za centimeter, da ne izda s preveč povešano glavo občinstvu svojega uradnega značaja.

«To je moja šola!» si je ponosno priznal Levičnik, in da podkrepi svojega varovanca v njegovem prizadevanju, je dostavil glasno: «Tako

je prav! Saj tudi mi ne nosimo svojih uradnih izkaznic javno na rokavu!»

Prišla sta do drevoreda. Pazi naprej. Le vsako toliko je približal svoj nos k tlom, da si osveži spomin na nekoga, ki je ležal v tistile votlini ob Bistri. Levičnik se je že potil. Pazi, ki je imel v tem letnem čaus svoj jezik ves čas na letovišču, ga je pri vsakem uradnem pohodu skrbno tiščal v gobcu, da mu ne moti in ne otežkoča voha.

Prispela sta do Petrina. Pazi spredaj. Levičnik, ki je imel drugi konec konopca večkrat zavrit okoli zapestja, da ga po potrebi z malenkostno kretnjo roke ali odvije ali še bolj zavije, je sopihal za njim.

Pazi jo je ubral naravnost na dvorišče pred gostilno. Ustavil se je pri zadnji mizi pred krogliščem, povohal stol in že je odhitel zopet na cesto. Ali je bil sédel samomorilec na ovohani stol na svojem begu? Komisar Ferjančič izključuje možnost, da bi bil neznanec s prestreljenimi prsmi sam zapustil votlino. Morala ga je torej druga oseba, noseča truplo v vreči ali v čemer koli, tu nasloniti, da se nekoliko odpočije in odahne. In tako sumljivega nosača ni nihče ustavil? Levičnik bi bil lahko poprašal gostilničarja Petrina, kdo se je mudil ob tejle mizi pred dvema urama, toda s takim vprašanjem bi omalovažil svojo šolo, razžalil Pazija, uradnega činitelja, in dovolil tuji osebi predčasen vpogled v delovanje policije, kar bi ne bilo koristno in kar je tudi prepovedano.

Nasproti je prihajal topniški narednik Leban, Levičnikov rojak. Ob sobotah se navadno shajata v kavarni, pokvartata nekoliko in si izmenjata novice iz rojstnega kraja. Zadnji dve soboti je Levičnik zaman čakal svojega prijatelja, sedaj, v najbolj neprilичnem trenutku, ga je pa moral srečati. Razgovor, ki se ga skoraj ne

more izogniti, lahko ovre pravkar vršeče se zasledovanje.

«Pozdravljen, prijatelj Leban! Oprostiti mi moraš, če se ne ustavim. Saj vidiš sam. Žival je precej samosvoja in trmasta. Ker me le še premalo pozna, ustrezam rad ali nerad njenim muham. Na svidenje v soboto!»

Levičnik se ni ozrl. Čutil je, kako gleda začudeno Leban za obema. Oviro je pa Levičnik le premagal in Pazi lahko nemoteno nadaljuje svojo službo.

Nenadoma je izpremenil Pazi svojo smer. Prepeljal je svojega vodnika onkraj ceste. Da bi kdo prenašal truplo že pri belem dnevu po mestnih ulicah, odlagal ga na gostilniškem dvorišču, ne, to je nemogoče. Levičnik se ni mogel več sprijazniti z naziranjem svojega predstojnika. Domneva, da je hodil samomorilec, čeprav s prestreljenimi prsmi, sam po mestnih ulicah, se mu je začela dozdevati manj nespametna. Skrivaj bi bile lahko odpeljale tuje roke samomorilca samo v kakem avtu. Kaj naj bi potem pomenil prestanek pri Petrinu? Pes se ni motil. Avto tudi ne sme voziti po poti, namenjeni edinole pešcem.

Pazi jo je zavil v mestni park, prehodil ga v vsej njegovi dolgosti mimo pestunj in mladih mater z otroškimi vozički, presekal glavno mestno žilo, cesto na postajo, in se ustavil za trenutek ob vhodu v Rešilnico. Kaj neki je iskal samomorilec v Rešilnici? Mu je li začela rana krvaveti in je stopil mimogrede vanjo, da mu večje roke rano obvežejo?

«Dober dan, gospod Levičnik!» se je oglasil ženski glas tik zamišljenega opravnika. «Kam s psom?» Bila je gospodična Štefka iz bara. Ljubeno dekle. Nova ovira se je nastavljala Levičniku na pot. Kako naj se ji čimprej izmuzne, ne da bi ozlovoljil prijazno Šefko? Kaj ve Štefka o uradnih opravkih, ki ne dopuščajo vmešavanja

in motenja! Saj jo tudi on vedno moti, stoječ pred vzvišeno mizo, v njenem delovanju, ko obrača vzvode in vijake, da iztisne iz ekspresnice pol spodelice kave!

«A vi ste, gospodična Štefka! Bolje bi bilo, če bi bili naslovili vprašanje na psa, saj vidite, da vodi on mene na konopcu. Poskusite in pregovorite ga, naj se nekoliko ustavi, da malce pokramljava. Jaz si ga ne upam!»

«Tudi jaz ne! Že grem! Zbogom!»

Tudi to skušnjava sem užugal, je ugotovil Levičnik, čeprav s težkim srcem. Kratek razgovor z zgovornim dekletom bi mu sicer omilil trdoto njegove službe, celo na vročino bi pozabil, toda služba je služba in najmanjši presledek lahko uniči to tako krasno razvijajoče se započetje. Brž v začetku je imel nalogo, ki mu jo je dal komisar Ferjančič, za lahko, a se vedno bolj prepričuje, kako napačen je bil njegov domnevek. Res ima Pazi pri vsem podjetju zelo važen posel, toda kdo skrbi, da lahko vrši pes ta svoj posel nemoteno? Poleg te skrbi in pažnje si mora medpotoma ustvarjati tudi svoje mnenje o tem dogodku. Komisar zahteva od svojih opravnikov ne samo pusti popis, vsakega vpraša tudi po njegovem mnenju. Iz odgovorov sklepa, v koliki meri je kdo pretkan, bistrumen, odrezav. To so nekaki nenapovedani izpiti in od teh zavisi najbrž napredovanje v službi. Kaj naj odgovori Levičnik komisarju na tako vprašanje? Da izključuje poseg kogar koli v samomorilčevo osebno prostost, nihče ga ni bil ne odpeljal, ne odnesel, samomorilec je odšel sam brez vsake pomoči, zato tako dobri sledovi in zato se obeta obema zasledovalcema neizbežni uspeh.

Pazi je krenil na trg, naravnost po sredini jo je ubiral. Prej, ko je hodil tod samomorilec, še ni pripekalo sonce tako neusmiljeno, sicer bi se bil držal pločnikov in bi hotil v obhišni senci.

Ves zaverovan v blesteče, a vendar nobene pozornosti vzbujajoče vrline svojega četveronožnega učenca, je trčil Levičnik pri bližnjem voglu v gospoda. «Oprostite... a ti si, Hladnik!» Hladnik je bil Levičnikov tovariš, a iz drugega oddelka, iz oddelka za tujce. Tovariša Hladnika se mu ni bilo treba bati.

«Kam?»

«Službeno!»

«Oba?»

«Oba!»

«Vlom?»

«Nekaj hujšega!»

«Kaj takega?»

«Samomorilec se izmika preiskavi, a sva mu že za petami.»

«Mnogo sreče!»

«Dal Bog!»

Dobro še, da je srečeval le Levičnik svoje znance in znanke! Kaj bi bilo, če bi srečeval tudi Pazi svoje? Edino v tej točki je dvomil Levičnik o popolnosti svojega naučnega načrta.

Nenadoma je smuknil Pazi v vežo. Toliko, da je še utegnil Levičnik razbrati hišno številko nad vhodom. Bila je 14., torej Gledališka ulica št. 14. Levičnik si je ovil dvakrat konopec okoli roke, da ga je tako skrajšal. Srce mu je hitreje utripalo, ne radi naglice — Pazi ga je kar vlekel z seboj po stopnicah — pač pa v pričakovanju najbližjih dogodkov.

Drugo nadstropje. Vrh stopnic. Pazi jo je urezal na hodnik, ustavil se pred durmi na koncu hodnika in pobrskal s taco po njih. Levičnik je razbral s pritrjene posetnice, da biva za durmi: urednik Jurij Novak. Ta je torej tisti samomorilec, ki je napravil s svojim begom toliko pregla-
vic policiji! Ker se ni v notranjščini nihče odzval, je Levičnik sam krepko potrkal in prisluhnil. Nič. Zatajuje se. A policije ne premoti!

Sosednja vrata so se odprla in debela gospa je stopila na hodnik. «Želite, prosim?»

«Z gospodom urednikom Novakom bi rad govoril.»

«Gospod Novak stanuje pri meni. Ko je davi prišel domov, me je prosil, naj ga pustim spati, čeprav do večera. noč je prekrokal v Hrastju, kjer je bil na počitnicah, to noč je imel nočno službo. Je li kaj nujnega?»

«Da!» Levičnik se je spomnil navodil svojega predstojnika: le če se vam zdi zasledovanec sumljiv, pripeljite ga sami semkaj, drugače mu naročite, naj se sam zglesi. «Na policijo mora čimprej in sicer naj stopi h gospodu komisarju dr.-ju Ferjančiču, policijsko poslopje, drugo nadstropje, soba št. 21. Naj pove tudi, da prihaja po naročilu Levičnika. V četrti ure opravi in potem gre lahko zopet spat. Jaz ne grem k njemu, ga boste že vi zbudili, kaj ne, milostljiva!»

«Če je tako, ga grem takoj buditi in ga tudi brž pošljem h gospodu komisarju!»

Ko je zapuščal Levičnik hišo, je pogladil Pazija po glavi in mu dejal: «Dobro sva rešila vso zadevo. Sedaj greva na kratek počitek «K lovcu». Tebi priskrbim svežo vodo, ki si je gotovo potreben, jaz pa spijem steklenico piva. Okrepčavo sva si pošteno zaslužila!»

* * *

Opravnik Gabrovec je bil svojemu predstojniku najljubši pomagač. Komisar mu je poverjal zelo kočljive zadeve, zadeve, ki so zahtevale naglih in samostojnih ukrepov. Že davi, ko je došlo na policijo poročilo Rešilnice o izginulem samomorilcu, ga je bil poslal dol k Bistri, naj skuša najti v tisti omenjeni votlini izstrelek. Če so bile prsi prestreljene, kakor trdi poročilo, mora tičati kje izstrelek. «Mogoče nama pokaže izstre-

lek pravo pot», je dostavil dr. Ferjančič, «vsekakor ne smemo opustiti ničesar, kar bi nam utegnilo pojasniti zadevo.»

Gabrovcu je iskanje uspelo. Iztaknil je izstrelek v razpoki, iz katere je raslo mogoče en meter nad tlemi bodičje. Neznanec se je torej stojé streljal. A tudi tulec je našel ob robu votline pod manjšo skalo. Izvajal je popolnoma pravilno, da se je počil neznanec z avtomatičnim browningom. Še pred drugim strelom, ki so bile zanj nesrečnežu že pošle moči, je padel iz pištole tulec prvega naboja.

Komisar se je tulca zelo razveselil. Takoj si je sestavil načrt. Dal si je prinesiti seznam orožnih dovoljenj. Iz tega seznama si je izpisal imena in bivališča oseb, ki so smele uporabljati pištolo kalibra 6.35 mm. Še od teh je pri ponovnem pregledu nekatere črtal. Ostale — bilo jih je sedem — je izročil Gabrovcu: «Prepričajte se osebno, kje se te osebe sedaj mude. Zanimajo naj vas med njimi le suhlji in dolgini, kajti dolg in suh je bil po očividčevi izjavi izginuli samomorilec. Če me pustita Levičnikov Pazi in vaša bistroumnost na cedilu, se moram zanašati le še na naključje, kajti po mojem mnenju sem s tem izčrpal že vse možnosti.»

Gabrovec se je ustavil na stopnicah. Zamaknil se je v imena, da izloči iz nameravane preiskave tiste, o katerih ve, da niso ne suhi ne visoki. Izmed sedmerice ni poznal nobenega. Toda stoj! Ravnik Robert, mešetar, Kopališka ulica št. 5., je vendar tisti gospod, ki sedi ves božji dan v kavarni «Mavrici». Postave je srednje, kot trebuhač se pa lahko postavi v prvo vrsto. Ravniku je pripisal opazko: debeluh in ga s to opazko potisnil iz družbe.

Na poti k najbližjemu osumljencu, inkasantu Mahniču pri tvrcki Ovsenjak, je prerešetal Gabrovec komisarjev načrt. Z dvema, tremi stav-

ki oriše dr. Ferjančič svoje namene, ti si pa pomagaj, kakor veš in znaš! Njegov načrt uspe, če je imel neznanec orožni list. Kaj pa, če se je streljal možakar tam ob Bistri brez oblastvenega dovoljenja? A čemu že sedaj računati z najbolj neugodno možnostjo? Prej treba vendar izčrpati predstojnikova navodila in potem mirno čakati naključja!

«Oprostite, ali bi lahko govoril z gospodom Mahničem?»

«Moj mož je šel pravkar v urad. Srečati ste ga morali v stopnišču!»

«Slokega gospoda sem videl odhajati iz hiše.»

«Ne, moj mož je vse prej ko slok. Zalit je precej.»

«Hvala! Oprostite!»

Tako je kolovratil Gabrovec po mestnih ulicah in se prepričeval, če so osebe, kojih naslove mu je bil prepisal komisar Ferjančič iz uradnega seznama, še žive. Poizvedoval je povsod tako obzirno, da si ni nihče utegnil niti najmanj predstavljati, v kako ozki zvezi so vsa ta nedolžna vprašanja s kriminalno zadevo. Svoje ugotovitve je pripisoval k posameznim imenom na komisarjevem lističu.

Še eden mu je ostajal, opremljen na njegovem lističu s številko 6. Da ni tratil po nepotrebnem ne časa ne poti, si je bil določil Gabrovec nekak vrstni red, od bližjega je šel k bolj oddaljenemu in tako mu je treba samo še v Bančno ulico k zadnjemu, ki je upravičen nositi browning kalibra 6.35 mm, k zasebnemu uradniku Stanku Lešniku.

Tako pohajkovanje po razgretih mestnih ulicah ni bilo nič kaj prijetno. Posebno stopnice v tretje nadstropje, ki jih ni hotelo biti zlepa konec, so se Gabrovcu zamerile. Toda še preden je dospel do vrat, je bil že potlačil v sebi slabo voljo in prijaznega obraza je potrkal.

«Kar noter!» se je oglasil za durmi ženski glas.

Gabrovec je vstopil. Takoj se je razgledal po prostoru. Na mizi sredi kuhinje je ležala še neizpraznjena torba in pričala, da se je bila gospodinja pred kratkim vrnila s trga.

«Stanuje mogoče tu gospod Stane Lešnik, zasebni uradnik?»

Gospodinja, majhna, čokata gospa — za vdovo Evgenijo Lenarčič jo je izdajala posetnica zunaj na vratih — je pobledela, v kolenih se je začela tresti, oprijemala se je miznega roba in se komaj privlekla do stola, ki je nanj bolj padla ko sedla. «Torej je le res!» je vzkliknila. «Ubožec, kaj takega vendar ni zaslužil!»

Gabrovca je ta nepričakovani in nejasni odgovor pretresel. Skušal je skriti svoja čustva, da ne izda z nepremišljeno besedo ali kretnjo svojega pravega poslanstva. Ali je na pravi poti? Ali je moral res pol mesta preleteti, da se mu je blagovolila nasmehniti sreča šele pri zadnjem? «Ne razumem vašega vzklika», je dejal. «Kaj neki naj bi se bilo pripetilo gospodu Lešniku?»

«Ali vas niso poslali iz norišnice, obveščat me, da so ga bili pripeljali vanjo?» Vdova Lenarčič se še vedno ni mogla potolažiti.

«In zakaj naj bi bil prišel gospod Lešnik v norišnico?» Gabrovec sam ni vedel, je li bilo to vprašanje prikladno ali ne. Gospenji strah in njena potrto sta mu bila stkala vez med neznanim, izginulim samomorilcem ob Bistri in gospodom Lešnikom.

«Ker me je davi, ko se je vrnil domov, vščipnil v lice, pomislite, vščipnil v lice!» se je zgrozila vdova.

«Če se je davi vrnil domov», je tolažil Gabrovec potrto vdovo, «gre njegova podjetnost najbrž na rovaš nedolžnega ponočevanja!»

«Prepovedujem vam sramotiti moje ljudi v njihovi odsotnosti», je vzrojila gospa Lenarčič, «moji ljudje so dostojni, in če se je gospod Lešnik davi vrnil, je bil šel tudi davi, kake tri ure prej, od doma. Sicer pa. oprostite, če niste odposlanec iz norišnice, čemu poprašujete po gospodu Lešniku?» je dostavila nekoliko mirneje.

«Malo gospa bi se bilo s tako vnemo zavzelo za svoje sobnike!» S tem poklonom je hotel Gabrovec razorožiti Lešnikovo gospodinjo. «Svojo zvedavost pojasnjujem s tem, da je naročil gospod Lešnik pri nas knjigo, ni pa povedal, bi li rad vezano ali broširano.» Resnice ni hotel in tudi ni smel Gabrovec povedati, zato si je rajši obremenil svojo vest z nedolžno lažjo.

«Gospod Lešnik je šel prav danes na polmesečni dopust. Kam, ni povedal. Prejšnji moj nastop pa pozabite, gospod, kajti povem vam, da še sedaj ne vem, pri čem sem. Le toliko vem, da se je morala zgoditi z gospodom Lešnikom velika izpremembra in sicer v teku nekaj ur.»

«V čem naj bi bila ta izpremembra?» je poizvedoval Gabrovec, da razžene meglo, s katero se je zagrnil nesrečni samomorilec.

«V vsem! Notranje in zunanje! Turobnež je postal veseljak. Iz temne obleke je skočil v belo. Tega pojava si nisem znala drugače tolmačiti ko z boleznijo.»

«Ne vdajajte se žalostnim mislim!» Gabrovčev glas je postajal vedno bolj tolažilen. «Dobra volja gospoda Lešnika ima prav lahko kak drug vzrok, recimo pristrčno slovo od dekleta pred odhodom na počitnice.»

«Izključeno!» je ugovarjala gospa Lenarčič. «On in dekle, on in dekleta, ne in zopet ne, bal se jih je, da prave primere niti ne najdem.»

Iz te gospenje izjave je sklepal Gabrovec na kako pohabo. Saj res, kmalu bi bil pozabil, kar je bilo v tem primeru najbolj važno in kar mu

je bil dal njegov predstojnik kot navodilo na pot. «Kaj ne, milostljiva, gospod Lešnik je visok, suh gospod!»

«Pogodili ste!»

Vdovino potrdilo je Gabrovca zelo razveselilo. Visok, suh gospod z orožnim listom, tičočim se uporabe browninga določenega kalibra, čigar izstrek in tulec že tvorita posebni številki v novem policijskem spisu, davišnja izpremembra zadevnega gospoda, vse to mora biti v vzajemni zvezi. Zadevo treba še dalje zasledovati. Od Lešnikove gospodinje se ne da več mnogo izvedeti. Nadaljnje mujenje pri njej bi pomenilo tratiti čas. «Škoda, gospa Lenarčič, da ne vemo, kam je šel letovat. Zelo radi bi mu ustregli, saj je zvest odjemalec naše knjigarne že več let. Prizanesite moji nadlegi in hvala lepa za pojasnila! Klanjam se!» In že je bil zunaj.

Kam sedaj? Gabrovec je ugibal. Da je bil Lešnik s svojo gospodinjo malobeseden, je umljivo, zato si je bila ustvarila vdova o njem tudi tako čudno mnenje. Ni ji bilo prav, da se je bal njen sobnik žensk, a prav tako ji ni bilo pogodu, da jo je vščipnil. Taki je težko ustreči! Do svojih pisarniških tovarišev je bil Lešnik gotovo zaupljivejši. Njim je gotovo povedal, kam pojde na počitnice. Tega nesrečnega Lešnika mora na vsak način iztakniti. Čim prej, tem bolje! Poizvedbe mora torej raztegniti vsekakor še na Lešnikove tovariše. Čadeževa veletrgovina že tako ni daleč. Toda s katerim uradnikom naj govori, ko pa nobenega ne pozna? A kmalu si je pomagal Gabrovec tudi iz te zagate. Tako ugledna pisarna ima najbrž, ima gotovo kako strojepisko. V pisarno ne pojde poizvedovat, rajši poprosi po hišniku gospodično, naj pride na kratek razgovor. Ženske so radovedne, uslužne in zgovorne. Več izve od uradnice, ki bo videla v izpraševalcu edinole

moškega, ko od uradnika, ki zasluti v popolnoma nedolžnemu vprašanju že kdo ve kako past.

Hitro je priskakljala strojepiska Čadeževe pisarne na hodnik.

«Oprostite, gospodična! Ali bi mi znali povedati, kam je šel vaš tovariš, gospod Lešnik, na dopust? Rad bi ga prihodnje dni presenetil. Znanca sva si. A ne svoji gospodinji, ne meni ni ničesar povedal. Mislil sem si, da se je bil mogoče izdal glede letovišča v pisarni.»

«Hrastje si je izbral, vasico v Gorah, in to na moj nasvet!» Strojepiski so rdela lica kakor dekletu, ki govori o svojem fantu. «Kdaj ste ga videli zadnjič, svojega znanca Lešnika, gospod...?»

«Gabrovec se pišem!» je hitro dostavil Gabrovec, kajti njene vprašujoče oči so zahtevale njegov priimek. S tem vprašanjem ga je bila popolnoma iznenadila. Fant, si je dejal Gabrovec, bodi previden! «V petek zvečer, če se ne motim! Žalosten in zamišljen je bil ko vedno.» Gabrovec se je pri tem še pravočasno spomnil izjave Lešnikove gospodinje, da je bil njen sobnik do zadnjega turobnež.

«Danes, pred kakimi tremi urami, bi ga bili morali videti! Svojega znanca bi gotovo ne bili več spoznali!»

«Saj to je, gospodična! Njegova gospodinja me je s svojim poročilom o izpremembí precej vznemirila, zato bi rad prišel čimprej z njim skup, da ugotovim sam ali z drugimi pravi vzrok njegove nenadne izpremembe.»

«Vsekakor se je izpremenil v svoje dobro!»

«Nočem vas dlje zadrževati, gospodična. Hvala vam iskrena! Torej Hrastje! Pozdravljam!»

Gabrovec je bil nabral precej podatkov. Ugotovil je celo, da je šel v Hrastje. Toda kdo je šel v Hrastje? Stane Lešnik. Ali je Stane Lešnik istoveten z neznanim samomorilcem? Vse bi se ujemalo. Visoka, suha postava, oblast mu je bila

dovolila rabo orožja, prav za časa, ko je počil strel ob reki, je bil Lešnik odsoten od doma. Toda da bi se bil kdo s prestreljenimi prsmi odpravljal brž po samomoru na potovanje, je težko umljivo. Saj živimo vendar v realni in ne v pravljичni dobi. Če bi bil Lešnik pred samomorom veseljak in če bi bil postal po tistem dejanju čmerikavec, bodi, človek bi se še sprijaznil slednjič tudi s tem neverjetnim čudežem, toda pripisovati streli in po njem prestreljenim prsim prav nasprotni učinek, ne, kaj takega ni za zdrav razum. Njegov predstojnik, komisar Ferjančič, je zaslučil že v začetku neuspeh preiskave in se zato tolažil z naključjem, ki edino zamore razrešiti ta zamotani voz.

Trije vtisi.

Med letoviščarji nastajajo kmalu potem, ko so se bili seznanili, nove vezi, znanja, prijateljstva. Človek je družabno bitje. Izruj ga iz njegovega celoletnega delovanja, presadi ga na drugo leho, v tuj okoliš, takoj bo stezal korenine na vse strani, da si ustvari tudi na novih tleh zadovoljive pogoje za nove družabne stike, ki so mu najuspešnejše sredstvo zoper dolgčas in brezdelico in iz obeh izvirajočo slabo voljo. In vse te vezi so se začele v Hrastju nenadoma in skoraj neopazno rahljati. Med letoviščarje, zlasti med ženski spol, so se bile naselile nezaupnost, nevoščljivost, zavist. Odkdaj tak preobrat v čustvenemu življenju letoviščarske kolonije?

Bil je ponedeljek, dan po odhodu novinarja Novaka. Tretja ura popoldne. Letoviščarji so po večini že prespali najhujšo opoldansko vročino. Začeli so se zbirati pred pošto, kajti čas do prihoda popoldanskega poštnega avtobusa je potekal.

Čakali so vozil bolj iz navade ko v resnem pričakovanju kakih posebnosti. Tisti šop razglednic, ki jih je prijazna poštarica takoj po odpravi poštnega avta razdelila med znane letoviščarje, bi prav lahko dostavil pismonoša brez najmanjše škode šele drugo jutro posameznim naslovljencem.

Do minute točno je dospelo ob predpisanem času vozilo v Hrastje. V drugi polovici je sedelo nekaj kmetov, spredaj brž za šoferjem je snemal vitek gospod v beli poletni obleki svoj kovčeg iz mreže med okni. Kovčeg in obleka sta takoj izdala čakajočim letoviščarjem, da so dobili novega člana. Prvi vtis nanje ni utegnil biti ugoden. Debelušnemu gospodu, v katerem je spoznal novodošli tujec gospoda Rupnika, je ostala neizgovorjena: rakla! v grlu, gospo mesarko Rant je pa videl, kako se je obrnila k svoji spremljevalki, gospodični Dornik, in ji nekaj šepnila. Kaj ji je bila povedala, si je lahko mislil in se ni motil v domnevi, da je bila njena opazka z raklo v sorodu.

Stane Lešnik, to je bil namreč potnik v beli obleki, se ni zmenil mnogo ne za opazke ne za poglede, vse po vrsti je pozdravil s prisrčnim smehljajem na ustnih, kakor bi bili to sami njegovi stari znanci in dobri prijatelji. Med vožnjo sta ga bili namreč domačinki, njegovi sopotnici, seznanili skoraj z vsemi vidnejšimi predstavniki letoviščarske kolonije, odgovarjaje mu na tozadevna vprašanja. Lešnik ni prav nič zatajeval svoje radovednosti. Kot novi letoviščar se je tako rekoč moral razgledati, kam in med katere ljudi pride. Kar koli je hotel, vse je izvedel od deklet, ki sta se med vožnjo bolj in bolj navduševali za prijaznega in šaljivega gospoda in kojih slavo-spev novemu letoviščarju se je razširil po vsem Hrastju, še preden je stopil Lešnik v hotel »Kvdovi Ančki«, kamor sta ga bili namerili njego-

vi spremljevalki, vedoč za vrzel po odhodu urednika Novaka.

Tujci, namenjeni za daljše bivanje, so prihajali v Hrastje navadno v sobotah popoldne, Lešnikov prihod ob neobičajnem, najmanj prikladnem dnevu je vzbudil med soletoviščarji mogoče večjo pozornost ko njegova visoka in suha postava. Lešnik je dobil, o čemer ni najmanj dvomil, sobo in hrano pri vdovi Ančki. Ženski svet, čeprav se vsaj na videz ni mnogo zanimal za novega tovariša, je bil takoj poizvedel in sicer po gospe Rant, kako mu je ime, kako se piše, njegovo očetovstvo, rojstni kraj, starost, sploh so imele ženske eno uro po vpisu njegovega dohoda v tujsko knjigo že vse podatke. Dandanes previdnost nikakor ne more škodovati in za majhno napitnino je tudi sobarica Kristina rada razgrnila gospe Rant tujsko knjigo, saj je tudi njo mučila enaka radovednost.

Drugi vtis, ki ga je napravil novodošli Stane Lešnik na svoje sogoste v Ančkinem hotelu, ni bil tako neugoden ko prvi brž pri dohodu v Hrastje. Še isti večer. Ančkini gostje so večerjali v večji, «salon» imenovani sobi, kajti večerje na prostem, v vrtu, ni priporočal hladen vetrič, ki je kmalu po sončnem zahodu zavel preko gozda izpod bližnjih gor.

Lešniku je bila odkazana miza, pri kateri je večerjal njegov prednik, urednik Novak. Seveda ni sedel Novak sam pri mizi, družčino mu je delala gospodična Dornik. Lešnik, dobro obveščen do vseh podrobnosti po svojih sopotnicah, se je začudil, ko je opazil Novakovo družabnico sedeti pri mesarki Rant. Toda vseh udobnosti nikakor ne more zahtevati novi gost že takoj prvi večer!

Videti je bilo, da večerjajo Ančkini gostje točno ob določeni uri. Vse mize so bile zasedene. Med jedjo je švignil Lešnikov pogled sedaj na to, sedaj na drugo mizo in vedno je srečal prav tako

hipne poglede z drugih miz. Novega gosta si je treba kajpada dobro ogledati! Iz pogledov, namerjenih od povsod nanj, je razbral Lešnik občo željo, naj ne bi kvaril novodošlec, če že sam ni nikak družabnik, vsaj drugim njihovega počitniškega občutja. Taka zaskrbljenost v takih trenutkih je popolnoma umljiva.

«Pečenka je naravnost divna», si je priznal Lešnik, «pečena na maslu, kakor da pozna kuharica moj okus, krompirčki so bili in že jih ni več in še spomin nanje je nepopisen!» Tak tek, taka slast, je li to učinek gorskega zraku, izpremenjenega podnebja, se li uveljavlja davi na skrivnosten način pridobljeno zdravje tudi v tej smeri? In zopet je zaplul Lešnikov pogled po salonu. Nihče izmed sogostov ni odmeknil svojega pogleda. Iz teh pogledov je bil že izginil dvom. Tako je tudi prav! Slednjič so sogostje le čutili, najčrž nagonski, da se jim novega tovariša nikakor ni bati.

Ko je srebal Lešnik vino, se je začel zanimati za posamezne letoviščarje. Prevladoval je ženski spol. Ali so možje že izčrpali svoj dopust in se vrnili zopet k svojemu delu, ali so pa poslali svoje žene še pred začetkom svojega dopusta na letovišče? Klara Dornik ima res klasične oblike. Njegovi poročevalki med vožnjo v Hrastje sta trdili o njej, da se je zaročila z gospodom Novakom. Zato torej ne sedi Klara več na prejšnjem mestu in se je rajši zatekla k dostojanstveni mesarki. Zunanost gospe Rant bi bila lahko nekoliko bolj zaokrožena, mogoče se to le njemu, Lešniku, dozdeva, ker pozna poklic njenega moža in si le stežka predstavlja nedebele mesarko. Tako je pretehtal Lešnik v kratkih presledkih vse svoje bodoče tovarišice, kajti od teh zavisi, kako bodo potekale ure na prvih počitnicah. In če so one prej njega ocenjevale prav tako na oko, mu nihče ne sme zameriti, če jih sedaj on posnema v previdnosti!

Pri drugi četrti vina se je šele zavedel Lešnik, da so tudi še moški na svetu. Ti so se kar izgubljali v ženskem krogu. Sodavičar Komar, ki mu je najbrž prav on, Lešnik, s svojo dovčerajšnjo ljubeznijo do te pijače omogočil bivanje v gorskem letovišču, bančni prokurist Popič, ki prebira celo med večerjo borzne tečaje — kaj naj bi bilo tudi drugega na predzadnji strani dnevnika če ne tečaji — trgovec Rupnik, čigar izboren tek in zdrav želodec sta bili večkrat poudarili njegovi, Lešnikovi, spremljevalki... Kdo neki pa sedi tamle? O njem nista zinili dekleti niti besedice. Znan obraz. Odkod ga pozna? Krog njegovih znancev vendar ni tako nepregleden. Se li srečujeta po mestnih ulicah? Kakor da so ga bile Lešnikove iščoče misli vzdramile, je opazovani neznanec uprl oči v Lešnika in ga skoraj, skoraj hotel pozdraviti. Vražja reč, da pušča spomin človeka na cedilu prav v takih trenutkih! Ne, ne, spomin je že na mestu, kriva je le električna razsvetljava, kajti ob taki svetlobi Lešnik še ni videl svojega sosobnika profesorja Kotnika, s katerim sta se le redkokdaj srečevala, čeprav sta stanovala najmanj pet let pri isti gospodinji. «Tak si bil do sinoči», si je očital Lešnik, «neznošen, neotesan, odljuden, neprebaven, šele davišnja smrt te je kolikor toliko spametovala.» Veselo je pokimal svojemu dolgoletnemu stanovanjskemu sosеду in nameril s tem nevede pozornost cele družbe nanj.

Lešniku so že začele lesti oči vkup. Dan je bil le prenaporen. Preveč dogodkov se je bilo v nekaj urah navalilo nanj. Niti misliti ni smel na te dogodke. Zdelo se mu je, da jih je sanjal. Mogoče je povzročilo privide močno vino, ki ga ni bil navajen. Šele ko bo popolnoma spočit, bo lahko presodil, v koliko se ujemajo njegove današnje prigode z resničnostjo. Z lahkim poklonom se je

poslovil od svojih novih tovarišev in izginil v svojo sobo...

Tretji vtis, ki ga je napravil na svojo novo okolico, je bil najučinkovitejši. Letoviščarji so se ga zavedali le polagoma in prav iz njega je izviralo nesoglasje med njimi, ki se je stopnjevalo celo do mrzkosti drugega proti drugemu.

Četrtek. Lešnik je sedel na vrtu. Pravkar je bil pozajtrkoval. Kristina, sobarica in obenem natakarica, je stala v bližini, da pospravi z mize.

«Torej, Kristina, vi si še vedno ženete k srcu čudno vedenje svoje gospodinje do vas. Gospa Ančka je vendar tako dobra!»

«Je bila, gospod Lešnik. Nenadoma se je izpremenila. Ne morem najti ne vzroka, ne razloga tej njeni izpremambi. Kar napravim, vse je zgrešeno. In gorje, če me vidi pri vaši mizi! Takoj me pokliče v hišo. Dobro, da si sedaj kodra lase gori v svoji sobi. Prej si jih je kodrala le ob nedeljah.»

«Kaj hočete, Kristina, vaša gospodinja ima sedaj z nami nemalih skrbi. Nič čudnega, če postane človek nervozen. Kdo ve, radi česa se ji je žolč razlil? A tudi njena slaba volja mine!»

«Nič ne kaže! Veste, gospod Lešnik, edino vam se potožim, ker sem spoznala vaše dobro srce. Nobenemu drugemu!»

«Ne vdajajte se žalostnim mislim! Preden se zaveste, se vam nasmehne gospodinja in pozabljeno bo vse gorje. Da bi le ne bilo na svetu hujšega gorja od tega! Vi ste domačinka, kajne, Kristina!»

«Da, proti koncu vasi je naša hiša. Dve sobi smo tudi mi oddali tujcem. Ostali domačini so se morali stisniti. In ko pride v soboto popoldne moja sestra Tončka na obisk preko nedelje, pride k meni, sem v hotel.»

«Odkod pride?»

«Sestra Tončka služi v mestu pri zdravniku Jerebu. Dobro se ji godi. V treh letih se je že po-

polnoma pomeščanila in prav nič bi se ne čudila, če jo zagledam s klobukom.»

«Kristina! Kristina!» Iz kuhinje je prihajal rezek klic, ki ni obetal prijaznega sprejema.

Ob vrtni ograji je stopicala gospa Rant. Dospевši do vhoda, jo je takoj mahnila po najkrajši poti, kar po travi, proti Lešnikovi mizi.

«Dobro jutro, gospod Lešnik! Dovolite, da prisedem! Te prilike sem si v teh dneh že večkrat zaželela. Prihajam po odpuščanje. Kruto sem vas razžalila. Kesam se!»

«Moj poklon, milostljiva! Kar sedite! Da bi bili vi mene razžalili, je popolnoma novost zame.»

«Ne gre mi beseda iz grla! Kaj si boste mislili o meni? Toda v vaših očeh je nekaj, kar mi pravi, da lahko tvegam obtožbo in da mi je zagotovljeno odpuščanje. Poslušajte! Ko ste se v ponedeljek pripeljali v Hrastje, nisem mogla brzdati svojega jezika. Šepnila sem Dornikovi, ne, ne, kako me je sram!... da smo dobili zastavonošo, ki mu ne bo treba droga. Saj mi ne zamerite moje tedanje nepremišljene hudobije?»

«Nasprotno, milostljiva! Bolje niste mogli pogoditi! Takih posrečenih opazk se človek veseli in mu jih nikakor ni treba odpuščati.»

«Saj sem vedela, da ste blag, velikodušen človek. Škoda, da je takih značajev tako malo! Koliko lepše, koliko mikavnejše bi bilo naše življenje!»

«Zdi se mi, da blagovolite zopet nekoliko pretiravati. Priznavam, da si večkrat sami grenimo življenje s svojo preveliko občutljivostjo in zamerljivostjo. Če bi zbadljivke hoté presliševali in ne odgovarjali nanje s še hujšimi, bi si uglajali pot do medsebojne strpnosti in spravnosti. Toda, nehajva! Tak filozofski razgovor in tako krasno poletno jutro se ne ujemata!»

«Meni ugaja taka snov, ker vem, da od spravlјivosti do ljubezni ni več daleč. Po mnenju go-

spoda Kotnika — da obrneva razgovor v drugo smer — ste morali preboleti bolezen in to v zadnjem času, kar se vam prav nič ne pozna. Jaz dvomim o možnosti take bolezni. Okrevanci po hudi bolezni so videti drugačni!»

«Profesor Kotnik je govoril resnico. Ne poznam ne bolezni, ki me je gnjavila, niti se ne zavedam, kako sem ozdravel. Zadostuje mi, da sem zdrav in da me je srečno naključje vrglo sem v to gorsko krasoto.»

V vratih na vrt se je pojavila vdova Ančka. «Ali naj vam postrežem na vrtu, ali boste, gospa Rant, zajtrkovali v salonu?» se je oglasila hotelirka in se priklonila Lešniku in nagovorjeni gospe.

«Pridem takoj v salon!» je odgovorila gospa Rant. Vstajaje od mize, je dejala Lešniku: «Za koga neki se tako šemi in lišpa? Že dva dni hodi z nedeljsko bluzo. Kodri so tudi vsak dan novi! Pozdravljeni, gospod Lešnik! Ha, ha, koga vidim? Klara prihaja. Čas je torej, da grem! Gotovo si lovi že drugega zaročenca!»

Njeno prerokovanje se ni izpolnilo. Dornikova je šla mimo Lešnika, ki ga je veselo pozdravila, naravnost v salon zajtrkovat. Kdo naj hodi tešče na lov! Lešnik je pogledal v salon — visoka okna na vrt so bila odprta — in videl, da ni sedla gospodična Klara h gospe Rant, ne, prav nasprotni kot si je bila izbrala. Taki znanki še pred kratkim in kar nenadoma taka jeza, da ju je moral ločiti salon po vsej svoji dolgosti. Enaka napetost je bila — šele sedaj se je Lešnik tega zavedal — med Kristino in njeno gospodinjo, med gospo Rant in hotelirko in Klaro. Druga je bila drugi za napotje, druga ni privoščila drugi prijaznega pogleda, niti prijazne besede. Ženske so muhaste, mogoče se tudi vreme izpremeni.

Rupnik je prisedel. «Dobro jutro, gospod Lešnik! Šel sem do gozda in nazaj in rečem vam, da

sem skoraj zopet lačen. Dobro, da sva sama! Nočem se vmešavati v vaše zadeve, a povedati vam moram — brez zamere! — da so se vse ženske zatelebale v vas. To ni nikaka domneva, to je resnica, za to resnico pričujejo njihovi pogledi. njihove opazke, ženske niti ne skrivajo svojih čustev. In vi niste še ničesar opazili?»

«Opazil sem pač med njimi nesoglasje, ki mu nisem vedel razlage. Da bi izvajal ljubezen iz tega nesoglasja, ne, tak domišljavec še nisem!» V mislih je Lešnik še dostavil: «Torej mora človek umreti, da ga ljudje vzljubijo. Prejšnji teden se ni zmenil živ krst zame, dva dni po moji smrti se že tepejo za mojo naklonjenost ženske iz mesta in iz vasi, če se ni varal Rupnik v svojem opazovanju!»

«Ne znam se laskati, priznati pa moram odkrito, da imate nekaj v sebi, v očeh, v besedah, v kretnjah, kar osvaja.»

«Jaz se prav nič ne zavedam tistega nečesa, ki naj bi bilo v meni in ki naj bi osvajalo. Tudi ne bom razmišljal o tem, niti tratil časa z neplodnim razglabljanjem. Na počitnicah sem, naužiti se hočem prostosti in lepote, naj tudi zapravljam svoje pogrebne stroške.»

Rupnik je pogledal Lešnika. Stavka o pogrebnih stroških ni bil razumel, a mu tudi ni bilo mnogo do tega, da bi ga doumel. Šlo mu je v prvi vrsti za to, da pridobi Lešnika za kak zlet.

Detektiv iz ljubosumnosti.

Počasi je stopal urednik Novak proti domu. Pravkar použito kosilo ga je bilo ulenilo, opoldansko sonce ga je omamljalo. Počasi je stopal tik ob hišah, išoč kratkotrajnega zavetja pod vsakim senčnikom, razprostrtim tu pa tam pred

kako trgovino. V kolikor mu je lenoba dopuščala misli, si je bil že napravil načrt, nič kaj posebne- ga, a vendar se je veselil tega načrta. Ko pride v svojo sobo, si sleče jopič, si odpne srajco, leže go- lorok na divan in bo skušal zadremati. To je bil ves njegov načrt. Najbrž ostane vse le pri po- skusu, kajti tudi v njegovi sobi, čeprav za zapr- tima oknicama in za spuščeno zaveso, vlada vro- čina, ki prav lahko prepreči udejstvitev takih poskusov. Toda že tisto ždenje brez nikakih misli, ko ni človek utesnjen v spone družabnih obzi- rov, je nekaj vredno.

Prišedši v svojo sobo, je zagledal Novak vkljub polutemi na mizi nekaj belega. Pismo. Ra- dovednost je premagala lenobo. Dvignil je zave- so, da je bilo v sobi nekoliko svetleje. Iz poštnega pečata na pismu je razbral Hrastje kot oddajno pošto. Kdo mu je utegnil pisati? Pisava je ženska, vsaj tako se mu dozdeva. Ali mu mogoče piše Klara? On se je je spomnil v teh dneh že z dve- ma razglednicama, saj sta se bila ob slovesu do- menila, da si bosta dopisovala. On, ki bi bil mo- ral prednjačati z dobrim vzgledom in dati kot moški pobudo, se je omejeval na razglednice. Če se je ona povzdignila do pisma, kaže, da se ne meni mnogo za predsodke. Pametno, moderno dekle! Preden je odprl Novak ovojko, je pa le odložil odvečni jopič, ovratnik in ovratnico.

Klara mu piše. Opravičuje se, da ni več vaje- na peresa, s pazljivostjo pa upa premagati vso za- dirnost tega vaškega pisala. Spominja se vseh skupnih znancev, vsakega s posebno šegavo o- pazko. Omenja tudi, da je prišel v Hrastje nov letoviščar, ki se je na mah vsem prikupil. Uradnik je iz mesta, Stanko Lešnik, skupaj piše z njeno prijateljico Marico Trohovo v isti pisarni, v pi- sarni Čadeževe veletrgovine v Trgovski ulici, suh je in visok, lep ni, a je zgovoren, zabaven, duho- vit, podjeten in uslužen. Njena prijateljica Marica

ji ga je bila vse drugače naslikala. Dnevi beže, še prehitro, in kmalu bo treba misliti na odhod. Drugi teden se že začne vsakdanjost, sedela bo zopet za pisalnim strojem in tipkala po narekovanju tožbe in pritožbe in v posameznih odmorih se bo spominjala lepih, a vsekakor prekratkih počitnic.

Novak je legel na divan. Klarino pismo ga ni bilo zadovoljilo. Pričakoval je nekaj, česar ni dobil niti med vrsticami. Vsakemu izmed moških je posvetila po nekaj vrstic, njemu, ki ji je bil ves čas zvest družabnik, je primaknila šele ob sklepu pisma običajne presrčne pozdrave, ne da bi bila zabelila pozdrave z željo po skorajšnjem snidenju. Uradnika, ki ga je kdo ve kak namen prignal v Hrastje, poveljuje, kadi mu na vse pretege, na skupne sprehode in zlete s svojim zvestim tovarišem je že pozabila. Od nje res ne more zahtevati ljubavnega pisma, saj ji tudi on doslej še ni odkril svojega srca, toda njeno pismo preveva le preveč ozračje odvetniške pisarne, nič ni na vseh štirih straneh poetičnega zanosa. Mogoče je napravila Klara konec, še preden je prišlo do začetka? Mogoče ga hoče z nebrižnostjo razvneti do odločitve? Čemu je poudarila Klara med drugimi lastnostmi tudi podjetnost duhovitega in zabavnega letoviščarja? Ali ne meri s tem na njegovo, Novakovo, cincanje?

Novak si je obrisal pot s čela, odlepil srajco od mokrih prsi. Druge dneve je pritiskala nanj samo vročina od zunaj, sedaj ga greje — in še kako! — tudi notranja peč. Fant, saj to je že ljubosumnost! Ta nenadna ugotovitev je kar dvignila Novaka z divana. Vstal je in začel hoditi po sobi.

K vsem nevšečnostim tega tedna se je morala pridružiti seveda še ljubosumnost! S strelom tam ob Bistri se je začejalo. Človeško življenje je bilo v nevarnosti. A nesrečnež s prestre-

ljenimi prsmi se ni pustil rešiti, pobegnil je, preden ga je prišlo izšolano osebje strokovnjaško oživljat. Ko se je bil Novak nato pri Petrinu nekoliko odteščal in bolj speč ko bedeč prilezen domov, se je zavalil na posteljo in že ga ni bilo več. A le malo časa je užival dobrote trdnega spanja. Gospodinja ga je prišla vkljub prepovedi buditi. Na policijo mora! Nič hudega! Čim prej opravi, tem bolje! In Novak je položil glavo pod vodo-vod, da si prežene zaspanec. Komisar dr. Ferjančič, zelo prijazen uradnik, ni vedel takoj, čemu je poslal Levičnik urednika Novaka k njemu. Slednjič sta oba, komisar in urednik, po daljšem ugibanju ugotovila, da je zvodil Novak policijo, čeprav nehote in nevede, na napačno sled. Jezen, da mu je samomorilec pobegnil, hud, da dvomijo reševalci o resničnosti njegovega poročila, se je bil vrgel Novak na zemljo, da jim nazorno pokaže, kako je ležal neznanec, s tem je pa s svojim telesnim vonjem pokrila duha samomorilca in pes je seveda sledil Novaka, s čigar vonjem si je bil napolnil svoj nos, in ne tistega drugega. Ugotovitev, da je s svojo nazornostjo omogočil nesrečnemu neznancu beg, je Novaka izredno potrla. Komisar sam ga je moral tolažiti.

O spanju ni bilo več govora. Suhač je še vedno strašil in rogovilil Novaku po možganih. «Ne dolgo več», si je tedaj dejal Novak, «na lep način se te odkrižam!» Sedel je k mizi in začel pisati podlistek o samomorilcu, ki se je bil s strelom sicer smrtno pogodil, a se je po smrti premislil in zbežal kar meni nič tebi nič s prestreljenimi prsmi neznano kam. Popoldne je nesel podlistek v uredništvo in ga oddal glavnemu uredniku Komarju. «Nič ne bo s priobčitvijo», mu je dejal glavni po kratkem pregledu rokopisa, «davi smo namreč dobili že zarana od policije opomin, naj naš list ničesar ne priobči ne nad črto ne pod črto, kar bi bilo v kakršni koli zvezi z dogodkom

ob Bistri, ker bi lahko otežkočila taka vest policijsko preiskavo.» Ni dovolj, da ga je bil torej neznan suhec že na vse zgodaj podil po strmem bistrskem bregu navzgor in navzdol, da je omajal s svojim skrivnostnim odhodom verjetnost njegove ovadbe pri osebju Rešilnice in da si je olajšal beg z uradnim psom, zapeljanim prav po Novaku na nepravo sled, preprečil mu je končno še priobčitev podlistka, s katerim se je hotel Novak iznebiti nadležnega vsiljivca.

Dva dni nato je imel Novak mir. Pozabil je skoraj z neznansko naglico vrstečih se dogodkov tistega usodnega ponedeljka. Toda ta mir je bil varljiv. S Klarinim pismom se je vtihotapil v njegovo vsakdanjost nov nepridiprav in ta nepridiprav nadaljuje po neznanem in na srečo neznanu kam pobeglem samomorilcu započeto delo, greni mu veselje do vsakršnega dela in sicer s še bolj pretkano izbranimi sredstvi ko njegov prednik.

Mrkla domislica je nenadoma ustavila Novaku korak. Pobral je z divana Klarino pismo, stopil z njim do okna in se zamislil vanj. Klara pravi, da je novi letoviščar dol in suh. Dolg in suh je bil tudi samomorilec. Zadostujeta li dolgost in suhost, da lahko istoveti neznanca z bistrskega brega z zgovornim, zabavnim, duhovitim, podjetnim in uslužnim Lešnikom? Da bi jo bil mahnil samomorilec, ki mu je bil v nekaj urah povzročil toliko nevšečnosti in toliko gorja, kar naravnost v Hrastje, da mu zada tam posredno še najhujši udarec, si vendar ni mogoče misliti! Kaj mu je samomorilec? Kaj mu je uradnik Lešnik? Ne enega, ne drugega ne pozna. Kako torej, da sta se taka dva, bodita že v dveh ali v eni sami osebi, zarotila proti njemu, ko tudi ona dva njega nikakor ne moreta poznati? A kaj naj mu pomaga tudi nedvomna ugotovitev, da je samomorilec v resnici Lešnik, če se mu je bila vtem že izne-

verila Klara? Ne, ne, tako slabo zopet ne sme soditi o Klari, ko mu vendar ni dala nobene prilike za tako sodbo. Tistih lastnosti, s katerimi je nakitila Klara svojega novega znanca, ni treba jemati dobresedno, ženske rade pretiravajo. Zlasti če so vesele, zadovoljne, dobre in razigrane volje, videvajo vse v rožnatih barvah, tedaj jim zveni celo ko greh star, povsem revmatičen dovtip kakor izvirna duhovitost.

Take skrbi ob taki vročini! Novaku so se začele misli križati, ni jih utegnil uvrščati v pravi len red, da bi poznejšo izvajal iz prejšnje in se tako polagoma povzpел do logičnega zaključka. Edino tega se je še zavedal, da mora čimprej, da mora takoj nekaj ukreniti. Ugotoviti mora, kdo je ta Lešnik, ki se prav sedaj smuka in suče, sladka in slini okoli njegove Klare. Ali je novi letoviščar res tak vzor moške popolnosti, da omamlja s svojo duhovito govorico in kavalirskim nastopom vsako žensko, ali je navaden pustolovec, pred katerim treba še pravočasno svariti neizkušena in lahkoverna dekleta, kakršno je recimo Klara?

Kdo naj mu odgovori na vsa ta pereča vprašanja? Toda, ali mu ni dala Klara sama v svojem pismu tozadevnega migljaja? Da je mogel biti tako pozabljiv! Lešnik piše vendar v Čadeževi pisarni, kjer je v službi tudi njena prijateljica Trohova. Ta mu bo gotovo znala kaj povedati o njem. Sicer omejuje Klara ob isti sapi verjetnost prijateljčine izjave, ker ji Marica baje ni bila resnično v pravi luči prikazala svojega pisarniškega tovariša, toda takih očitkov med prijatelji-cami ni treba jemati resno v poštev.

Kakor hitro je dobil Novak izhod iz zagate, se je vidno umiril. Legel je na divan in vkljub vročini zadremal.

* * *

Kakor da bi se bil sprehajal, je nihal Novak s počasnim korakom med obema koncema Trgov-

ske ulice. Tu pa tam se je tudi ustavil pred kako izložbo, toda vedno pred tako izložbo, da je lahko videl odsevati v njenih debelih šipah veliki vhod v hišo na nasprotni strani ulice. Sredi hiše z velikim vhodom so blestele nad njim zlate črke, sestavljajoče napis: «Veletrgovina Čadež in drug». Novak je poizvedoval in tudi zvedel, da delajo v trgovskih uradih do šeste ure, menda so uradne ure določene po trgovskem udruženju za vse take pisarne, dal si je tudi opisati po Čadeževem hišniku zunanost gospodične Marice Trohove, da je ne zgreši, ko bo zapuščala pisarno. «Kaj? Gospodične Trohove ne poznate?» se je začudil hišnik in skušal s prodirnim pogledom ugotoviti, se li hoče norčevati neznani poizvedovalec s starim hišnikom. «Trohove ne poznate, ko jo pozna, rekel bi, vse mesto. Ona je menda edina izmed meščanskih gospodičen, ki si še spleta lase v kiti in ju veže v močan svitek. Klobuka ne nosi. Čemu tudi?» Novak se je spomnil, da videva po ulicah večkrat gospodično z bujnimi, temnokostanjastimi lasmi, za katero se ozira marsikatero oko, kajti njena krona vzbuja ali zavist ali občudovanje. «Oprostite, gospodično sem večkrat videl, a nisem vedel, da je to Trohova. Hvala lepa za pojasnilo, boljšega in točnejšega mi niste mogli dati!» S tem zagotovilom je kolikor toliko potlačil v hišniku nastajajoče nezaupanje.

Novak je pogledal na uro. Šele čez deset minut zaprejo pisarno, če ne bodo imeli uradniki prav danes neodložljivega dela, kar se prav lahko pripeti. Težko je, kar tako na lepem naskočiti neznano gospodično. Kaj naj ji reče, da ga že takoj ne zavrne kot vsiljivca in nadležneža? Pove ji, da je bil z njeno prijateljico Klaro v Hrastju, da sta se dobro razumela in da ji pošilja prijateljica po njem najlepše pozdrave. Te izmišljene pozdrave si lahko brez posebnih pomislekov pri-

vošči in prav ti pozdravi mu utegnejo ugladiti pot in omogočiti razgovor.

Novaku so potekale minute zelo počasi. Zdelo se mu je, da ga že vsi gledajo, češ, kaj pa ta pohajkuje po naši ulici, gotovo pričakuje kakega dekleta, za sestanek z moškim bi si bil izbral kako kavarno ali gostilno. Jezilo ga je, da mora nositi prav Trohova svojevrstno, izjemno frizuro. Če bi imela kratko ostrižene lase, bodijo še tako čudno skodrani, svedrani, zafrljeni, po polžje zaviti, bi utonila v morju navadnosti in vsakdanjosti, in bi ne bil njen morebitni spremljevalec sodeležen obče pozornosti. In medtem ko omahuje pred vhodom Čadeževe hiše, ali naj nagovori Trohovo ali ne, ali naj njo radi svojega in sebe radi njenega spremstva izpostavi zlohotnemu govoričenju, se zabava tisti nesrečni Lešnik v divnem Hrastju kakor kak orientalski mogotec. Prav sedaj ob tej uri se sprehajajo letoviščarji po poti, ki vodi v gozd, da se nekoliko shodijo in si s hojo pripravijo tek za skorajšnjo večerjo. V duhu vidi Lešnika med dvema gospodičnoma. Poslušate ga verno in že prasnete v smeh. In bes te lopi! če ni ena od Lešnikovih spremljevalk — Klara. Njen zvonki smeh sliši celo v mestno ulico, sliši tudi njen ljubki vzklik: «Kako duhovito!» Prizor, ki ga je pravkar gledal z duševnimi očmi, ga je opogumil, da je zavrzel vse pomisleke in se trdno odločil, dovršiti svoje poizvedbe in se sam za svojo osebo prepričati, kaj je z Lešnikom in če je ta istoveten z beguncem izpod nabrežnih skal.

Nekaj več ljudi se je prikazalo skozi velika vrata. Sami moški. Mogoče so to uradniki? Gotovo, saj je ura šesta. Gospodične Trohove še ni. Moški vzamejo klobuk, pa hajdi, ko pride njihova ura. Ženska si mora najbrž sleči delovno haljo, popravi si bluzo in frizuro pred zrcalom, zato se tudi nekoliko dlje pomudi v pisarni. Jurče, ne bodi vendar tako nestrpen! Umiri se! Če spo-

zna Trohova tvoj nemir, se ji bo zdelo tvoje poizvedovanje še važnejše, kakor je morda v resnici, in prav ta domneva ji utegne omejiti odkritosrčno zgovornost in zmanjšati njeno zaupljivost.

Vtem je stopila Trohova iz hiše. Lahka poletna obleka s trobarvnimi velikimi cveti na zelenem ozadju. Ozira se po ulici navzgor, navzdol, njen pogled preskoči ulico, ustavi se na njem — da, prav njega gleda! — in že je tudi sama šla preko ulice in se ustavila pred Novakom.

«Oprostite, gospod! Hišnik mi je pravkar povedal, da ste se zanimali zame, iz česar sklepam, da bi radi govorili z menoj. Jaz sem Marica Trohova, uradnica v Čadeževi pisarni.»

Bog živi moderna dekleta današnjih dni, ki nam tako lepo uglašajo pot in nam spravljajo z nje vse ovire! si je mislil Novak, glasno je pa dostavil: «Jurij Novak, urednik pri tukajšnjem dnevniku. Vaša prijateljica, gospodična Dornikova, me je že na počitnicah seznanila z vami.»

«Torej ste vi tisti gospod Jurček, o katerem mi je poročala Klara v predzadnjem pismu?»

«Če vam je kaj dobrega poročala o njem, sem jaz tisti Jurček. Ker se najin pomenek lahko nekoliko raztegne, bi, če dovolite, predlagal, da stopiva v kako kavarno, kjer sva nemotena. V vsakem oziru se uklonim vaši odločitvi.»

«Ne! V kavarni se ne znajdem. Stopiva rajši v slaščičarno! Brž v sosednji ulici. Ob tem času je tam malo gostov. Sladoleda ne dobite v vsem mestu boljšega. S prijateljicami posečam večkrat tisto slaščičarno.»

«Upam, da v vaši slaščičarni nimajo samo sladoleda. Jaz se zanj ne navdušujem posebno. Bodite torej vi moj vodnik!»

Kmalu nato sta sedela Trohova in Novak v slaščičarni. Sedla sta bila k zadnji mizi v ozadju prodajalne z razgledom na vrt. Novak si je bil izbral ekspresno kavo z rumom vkljub vročini.

«Kje neki sva že ostala v najinem razgovoru?» je vprašala Trohova in zajela z nekako pobožnostjo dvobarvni mraz. «Že vem!» je nadajevala, «Pravila sem, da tudi jaz vas poznam iz Klarinega predzadnjega pisma. Ugotovila sem pri tem, tega vam menda nisem povedala, razliko v nazivanju, vi ste govorili o gospodični Dornikovi, ona je v pismu omenila gospoda Jurčka.»

Novak se je pri tej njeni ugotovitvi bridko nasmehnil. Že mogoče, da ga je Klara tako nazvala v predzadnjem pismu, toda koliko se je od tedaj lahko izpremenilo. On je bil zapustil Hrastje, brž za njim je prišel oni drugi, zavzel njegovo mesto, sobo in... Novak ni hotel dokončati te misli. Izpil je kavo in dejal, da sploh kaj reče: «Bila sva si zares dobra znanca.»

«Vi ste dobili novo znanko, novo prijateljico, jaz sem svojo izgubila. Ko sem prišla opoldne domov h kosilu, me je čakalo Klarino pismo. V njem mi kratko in malo odpoveduje svojo ljubezen, dolži me neiskrenosti, zahrbtnosti, hinavščin, in jaz — pomislite — se ne zavedam niti najmanjše krivde. Pismo lahko preberete, evo vam ga!» Trohova je odprla svojo ročno torbico in izročila Novaku pismo. «Le brez skrbi!» ga je bodrila, ko se je Novak še vedno obotavljal. «To niso nikake družinske zadeve, ki bi jih vi ne smeli vedeti. Pismo me je bilo popolnoma zbegalo, na jok mi je šlo in jezila sem se obenem. Tako neutemljeno natolcevanje!»

Novak je čutil očitke, ki so šli vsi Klari na rovaš, in porodila se mu je želja posredovati med obema razdvojenima prijateljicama in privedi drugo drugi zopet v presrčen objem. Sprejel je ponujeno mu pismo. Kako različni so zares temperamenti, si je mislil Novak, preden se je lotil pisma. Tu poleg njega sedi dekle, vse njene misli so osredotočene na krožniku, kakor da bi je ne bilo pred kratkim kruto užalilo, kakor sama za-

trjuje, prijateljičino pismo. Pozabljen je jok, pozabljena jeza, pozabljena storjena ji krivica. Slovesno obrača krožnik in si reže z lopatico sladoled. On, Novak, bi se bil vse drugače odzval. Ustrdil bi se, zarentačil, udaril po mizi, zvrnil vase kozarec vina, če ne dveh, dolgo bi kuhal jezo in bi se ne potolažil tako zlepa. Kako različno učinkujejo hormoni, o katerih je bral prav te dneve zelo zanimiv članek. Nekaj miligramov tega soka, pa uživaš mirno svoj sladoled, ko te zapušča največja prijateljica, nekaj miligramov drugega soka, pa razsajaš, divjaš in se dereš za prazen nič, radi malenkostnega nesporazumevanja.

Novak je pismo kmalu prebral. Ta vražji Lešnik mora biti v resnici zelo suh, da zleze v vsako pismo, že v drugem ga je danes izsledil. Že se je hotel znesti — seveda le v mislih — nad drznim vsiljivcem, ko se je bil še pravočasno domislil, da je bil prav Lešnik tisti, ki ga je rešil posredno, to je po Klarinem pismu, skrbi, kako začeti svoja poizvedovanja. Prej se je bil že skoraj sprijaznil z mislijo, da privleče, če mu nič pametnejšega ne pride na um, Lešnika tako rekoč s silo in za lase k mizi. Sedaj se je pa Lešnik sam zglasil. Saj Lešnik mogoče ni tako napačen, da bi le pustil Klaro na miru!

«Če niste, gospodična, ničesar zakrivili, se mora na vsak način ujemati z resnico popis vašega pisarniškega tovariša, ki ste ga dajali svojim prijateljicam. Z resnico se mora prav tako skladati popis, ki vam ga pošilja v temle pismu vaša prijateljica Klara. Z vašim tovarišem se je torej zgodila velika izprememba, drugače si ne morem tolmačiti pisma. Če se moja domneva potrdi, ni nobeni izmed vaju ničesar očitati, očitati je le Lešniku, ki je napravil s svojim preobratom, naravnim ali natvezenim, tako zmedo in bi bil skoraj raztreščil prijateljske vezi med vama dvema. Gospoda Lešnika menda poznam, če se ne

motim. Prosil bi vas pa, gospodična Troha, da mi opišete njegovo zunanost vsaj v glavnih potezah.» Dobro sem jo zasukal, si je mislil Novak. Lešnika seveda ni poznal, niti ne po imenu.

«Čeprav sedi tovariš Lešnik že več let poleg mene v pisarni, mi bo zelo težko opisati vam ga tako, da si lahko ustvarite pravo sliko o njem. Pol glave je višji od mene in izredno koščen.»

«Ali ne nosi Lešnik kratko ostriženih brkov, da se zdi, kakor bi mu bili sedli dve večji muhi pod nosnici?» Novak je nalašč tako izpraševal, ker je hotel, da mu Trohova izrečno ovrže njegov izmišljeni popis Lešnikove zunanosti in na ta način potrdi njegovo sumnjo, da sta ubegli neznanec in uradnik Lešnik ena in ista oseba.

«Ne, gospod Novak, Lešnik je popolnoma obrit.»

«S športno čepico sem ga večkrat videl.»

«Ne njega! Poleti hodi gologlav, pozimi nosi klobuk.»

«Sivo obleko mu že lahko privoščite, gospodična.»

«Niti te ne! Uverila sem se, da imate nepravno osebo za Lešnika. Ko sem ga v soboto videla, je nosil kakor vedno črn lister in temne črtaste hlače. V ponedeljek se je že preoblekel v belo. In kakor se je izpremenil zunanje, se je tudi notranje. Čemernik in pustež se je bil čez noč prelevil v dobrovoljčka in veseljaka. Kot tak je prišel v ponedeljek zjutraj v pisarno, kjer sva se nekoliko pomenkovala.»

«Čakajte, gospodična! V ponedeljek zjutraj, pravite, je prišel v urad. Ob kateri uri približno?»

«Pred deveto. Bila sem še sama v sobi. V urad prihajam nekaj prej, da obrišem prah, ker bi lahko služkinja pri takem delu premetala knjige in zašarila kako važno pismo, kar se je že večkrat pripetilo.»

«Kje pa stanuje gospod Lešnik?»

«V Bančni ulici, če se ne motim.»

Novak se je nekoliko zamislil. Prav lahko je prišel neznanec z brega v mesto, v svoje stanovanje, tu se je tudi lahko preoblekel in od doma je tudi prav lahko prišel do označene ure v pisarno. Niti hiteti mu ni bilo treba. V dveh urah in pol se da zelo mnogo napraviti. Zopet novo dejstvo, ki izpričuje, da je neznanec z brega v resnici Lešnik.

«Še vedno me niste prepričali, gospodična. Pred dnevi sem videl osebo, ki jo imam za Lešnika, v gostilni «Pri zlatem levu». Svojemu prijatelju je kazal pri sosednji mizi orožni list.»

«Danes zares nimate sreče!» se je nasmehnila Trohova. «Res je, da ima Lešnik orožni list, ki sta mu ga dala napraviti gospoda šefa, ker hodi tudi on na deželo k našim odjemalcem in prenaša večkrat večje vsote. Toda Lešnik ne nosi na svojih potovanjih ne revolverja, ne orožnega lista s seboj, kajti tudi o tem zadnjem se boji, da se mu sproži v žepu. Tako vsaj trdi naš kolega Vončina. V gostilni «Pri zlatem levu» ga gotovo niste videli, ker zahaja le v «Evropo». Točen je kakor ura. Kosit prihaja ob polih dveh, ko so bili vsi drugi gostje že pokosili, k večerji pride pred za večerjo določeno uro. Sam hoče biti pri kosilu, sam pri večerji. Ker se to ponavlja vsak dan leto za letom, poznamo vsi prav dobro njegov celodnevni urnik.»

«Šele sedaj se vdajam, gospodična. Da se more človek tako motiti! Bom le moral dognati, koga sem imel za Lešnika.»

«Jaz odhajam, gospod Novak, poset slaščičarno mi je sicer snedel običajno šetnjo po glavnih, ob tem času najbolj obljudenih mestnih ulicah s to ali ono prijateljico, toda, da veste, prav nič mi ni žal.»

«Upam, gospodična, da se še kdaj srečava in da pridemo še kdaj v treh, če mi uspe moje posredovanje, v ta mirni kotiček!»

«Vsaj dotle, dokler ne bom vama odveč. Hvala lepa in na svidenje!»

Zares prikupljivo dekle, si je priznal Novak, ko je zapuščal slaščičarno. Med vrati se je ozrl plaho po ulici, če ga vidi kak znanec prihajati iz slaščičarne, kar bi mu bilo zelo neprijetno. Zopet sreča! Najprej se mu je Trohova sama približala, nato ga je Klarino pismo razrešilo, da napelje besedo brez prave zveze in kar iznenada na Lešnika, Trohova se je potem spustila v pogovor in odgovorjala bolj šaljivo ko resno na vprašanja, iz česar se je lahko spoznalo, da ne pripisuje Novakovemu izpraševanju kdo ve kake važnosti.

A Novak se je le motil, če je mislil, da je bil prekanil Trohovo. Ženske imajo za taka srečanja izredno tenak čut. Brž je vedela, kam pes taco moli. Iz Klarinega predzadnjega pisma je bila razbrala njeno porajajočo se naklonjenost do gospoda Jurčka. Te naklonjenosti se Klara najbrž niti sama ni zavedala. Tudi Novak ni znal zakriti svojih namenov, preveč ga je bila ljubosumnost obvladala. In če dobro pomisli, je bila ona sama poslala Lešnika v Hrastje, in, ne da bi vedela, tudi v Novakov zelnik. Popolnoma izpremenjeni Lešnik že lahko vnema srca in vzbuja ljubosumnost. Ljubosumnega človeka si je Trohova že davno želela videti, da se prepriča, so li ljubosumneži res tako nepreračunljivi in smešno-resni, kakor se o njih večkrat bere. Le čemu tisto vprašanje o orožnem listu? Da bi se bil Novak bal orožja, ni bilo opaziti. Pravijo, da ima ljubosumnost prav tako kakor strah velike oči, zato vidi mogoče Novak v Lešniku oboroženega tekmeča. Ne, ne, naj se je Lešnik še tako temeljito izpremenil, za krvoločnost ni prostora v njegovem srcu!

S svojim uspehom je bil Novak popolnoma zadovoljen. Jasno mu je bilo, da je samomorilec Lešnik. Nepojasnjen je le še vzrok samomora. Vzrok bi prav za prav ne smel zanimati Novaka, če bi se gospod Lešnik ne potikal po Hrastju. Popolnoma neumljiv je pa njegov beg oziroma možnost do bega. S prestreljenimi prsmi, ki jih je Novak videl s svojimi očmi, odpraviti se tako daleč, meji že s čarovništvom.

Operirana srajca.

Kodrin, načelnik orožniške postaje v Jarnici, je počival lagodno zleknjen na nizkem ležalniku, ki si ga je bil postavil pod košati oreh sredi dvorišča. Že pred soncem se je bil odpravil od doma, obiskal na svojem uradnem pohodu štiri vasi, ni si privoščil niti najmanjšega počitka, čeprav je pripekalo sonce in so bile nekatere bližnjice zelo strme, zato tudi utrudljive, in se slednjič vrnil pred dobro uro zdelan, lačen in žejen domov. Takoj se je preoblekel in pokosil. Petek je bil. Kuharica, domačinka, se je držala zapovedanih postov zase in za njeni oskrbi izročene orožniške želodce, skuhalo je sicer skromno petkovo juho, za odškodnino je pa spekla orehove štruklje, ki so ji vsak petek izborna uspevali.

Načelnik Kodrin se je lotil v prijetni senci mogočnega drevesa zabavne knjige. Vedel je, da ne pride preko dveh, treh strani, ko ga že objame dremavec. Uro počitka si že lahko privošči po tako napornem obhodu! Kuharica je skočila kakor vsak popoldan k sosedi na kratek pomenek, ki se je zavlekel včasih tudi do štirih, zato pa sedi v pisarni orožnik Sirk, ki bo gotovo dobro čuval orožniško postajo, tudi če načelnik nekoliko zadremlje zunaj pod orehom. Da bi tudi Sirk

zaspal, se ni bati, ker se ukvarja, kadar je popolnoma prost, z reševanjem križank, obnavljajoč si na ta način po njegovem lastnem zatrdilu svoje znanje izza šolske dobe.

Kmalu, le prekmalu je zadremal Kodrin, držeč knjigo še vedno v roki. Koliko časa je dremal, bi niti približno ne mogel naznačiti, ko se je nenadoma vzbudil. Ob ležalniku je stal deček, ki je bil gotovo z nogo nekoliko pobrskal po kamenčkih na tleh, da opozori spečega gospoda na svojo navzočnost, vsaj brskanju po pesku podoben šum se Kodrinu še ni bil izmotal iz ušesa v hipu prebujenja. Takoj se je zavedel položaja. Knjiga, ki mu je bila padla iz roke, mu ga je pojasnila.

«Dober dan, gospod orožnik!»

«Dober dan, dečko! Čigav si in česa bi rad?» je odzdravil Kodrin in se nekoliko dvignil. Fant je lahko prišel nemoten in neopažen skozi vežo na dvorišče. Bos je, kuharica ga ni opazila, ker je še vedno, kajpada, pri sosedih v najhujšem pomenku, orožniku Sirku se pa v pisarni tako križajo misli vodoravno in navpično, da bi fanta ne bil slišal, tudi če bi bil prilomastil v hišo v gorskih čevljih s kvedrovci.

«Smodinov Pepček sem. Naša hiša stoji med Jarnico in Hrastjem skoraj v sredi. Za njo je tisto brezno «Vražja luknja». Babica mi je ukazala, naj grem takoj k orožnikom in naj povem po pravici, kar sem videl.»

«Vašo hišo poznam in tudi pri breznu sem že bil. Saj sem lansko jesen jaz pregovoril županstvo, naj obda luknjo z močnejšim plotom ne toliko radi ljudi, ki se vsi tistega kraja že takó izogibajo, kolikor radi živine, ki se tam okrog pase. No, Pepček, sedaj pa le pripoveduj, kakor ti je ukazala babica, jaz te poslušam!» Kodrinu je pravil notranji glas, da fantova prijava oziroma ovadba ne bo nič posebnega, kajti da gre za ovadbo si

je bil iztolmačil iz starkinega naročila vnuku, naj vse po pravici pove. Iz izkušnje ve, da so ljudje na samotah tenkovestni, posebno še stare ženice, ki izrabljajo poleg tega še vsako priliko, da vzgajajo svoje vnuke k poštenosti in odkritosrčnosti.

«Vsi naši so danes na veliki senožeti, oče, mama, Mihec, Zorka, Francka, Drejče in Tilka. Šli so preobračat včeraj pokošeno travo in upajo, da spravijo drevi vsaj polovico sena na dveh vozeh domov. Doma je ostala babica. Ostala je tudi dekla, ki je nesla že predpoldne v jerbasu kosilo grabljačem. Jaz sem pasel krave blizu hiše. Sedel sem za grm, da sem bil v senci in sem lahko nadzoroval živino, da ne pride breznu preblizu. Videl sem tudi na cesto. In prav po tej cesti in sicer od Hrastja sem je korakal gospod. Opazil sem ga, ko je prišel že blizu. Bil je v belo oblečen. Ko je prišel do brezna — jaz sem se prihulil — se je gospod ozrl na vse strani, vzel nato nekaj belega izpod jopiča, vrgel tisto belo stvar v brezen, pogledal še enkrat naokrog in šel po isti poti zopet proti Hrastju. Počakal sem, da mi je izginil gospod izpred oči. Stopil sem k breznu, pogledal vanj in videl, da se je bila ustavila tista bela stvar na grmiču, ki je rasel brž pod robom. Z dolgo palico sem jo previdno snel z grma. Bila je srajca. Stekel sem takoj domov in jo pokazal babici. Babica mi skoraj ni hotela verjeti, da živi sploh na svetu človek, ki zametuje še prav nič raztrgano, ne obrabljeno, fino, gosposko srajco. Ko sem dal babici naočnike s police, je opazila v srajci luknjico in brž me je dolžila, da nisem bil dovolj previden pri snemanju. Tuje blago treba spoštovati. Revežu se je zmešalo, je dejala babica, sicer bi ne bil napravil kaj takega. Srajco naj oddam takoj orožnikom in naj se opravičim glede tiste luknje. Srajco sem prinesel, vem pa

tudi dobro, da srajce nisem raztrgal, ker se je dala tako lepo sneti z grmiča.»

«Vrl dečko si, Pepček! Počakaj malo, grem v kuhinjo, da dobim kaj zate. Tako dolga pot in še po taki vročini! Takoj se vrnem!»

Z zavrženo in po Pepčku najdeno srajco pod pazduho je stopil Kodrin v kuhinjo in se kmalu zopet vrnil z dobršnim kosom pečenega štruklja. «Na, Pepček, jej, zaslužil si si potnino!»

Pepčku so se razširile oči. Tak užitek in brez praznikov. Vgriznil je v štrukelj in mimo grižljaja je iztisnil skozi usta komaj razumljivo zahvalo. Ko se je preveril o dobroti nagrade, je izjavil, da prinese odslej vsako najdeno srajco orožnikom, ne da bi jo prej pokazal babici. Ves vesel in srečen je izginil nato skozi vežo.

Kodrin je po odhodu dečka nekoliko podvomil, je li bila nagrada pravo vzgojno sredstvo, saj utegne iskati Pepček odslej srajce samo radi štruklja. Dobro, da se taki primeri ne ponavljajo radi. Toda kmalu so mu zapustile misli vzgojslovno področje in se začele baviti s predmetom, ki ga je držal v rokah.

Srajca iz surove svile. Smodinovi babici ni bilo treba peti takih slavospevov čisto navadni srajci, kakršno nosi poleti večina meščanov. Ker ni videti, da bi bila srajca obrabljena in po večkratnem pranju prosevna, je težko doumeti, zakaj jo je neznani letoviščar iz Hrastja zavrzel. Seveda je moral biti neznanec letoviščar, kajti domačini ne nosijo belih oblek. Ne dragocenost na videz neutemeljeno zavrženega predmeta, pač pa dve drugi okoliščini sta bili vzbudili v Kodrinovem srcu sum. Zakaj si je bil izbral gospod z belo obleko čas po kosilu, ko ležejo vsi letoviščarji počivat, in se odpravil po največji vročini k breznu, tri četrti ure k njemu, tri četrti ure nazaj v Hrastje, in zakaj se je ob breznu tako previdno oziral na vse strani, preden je zabrusil

vanj srajco in se znebil predmeta, ki mu je bil v nadlego in ki bi ga bil lahko — izdal? Zlet k breznu ob takem času in neznanska opreznost, da ga ne vidi živa duša, govorita jasno in umljivo o njegovi slabi vesti. Svoje srajce bi se bil prav lahko znebil tudi kako drugače in brez takih žrtev, kakršni sta bili dolga pot in opoldanska vročina. Letoviščar je hotel biti najbrž sto odstotno gotov svoje stvari. Brezen, o katerem so mu najbrž pravili domačini, kako je globok, se mu je zdel še najzanesljivejše skrivališče za njegovo srajco. Nobena sila je ne spravi več na površje.

Sredi razmišljanja in izvajanja je opazil Kodrin v srajci luknjo, radi katere je bila babica oštela vnuka Pepčka, češ, da jo je on zakrivil v svoji neokretnosti. Toda ne! Babica se je bila to pot zmotila in je Pepčka po krivem dolžila. Take luknje ne napravi ne palica ne veja. S škarjami je bil izrezan košček blaga in sicer na levi strani v višini, kjer bije pod srajco srce. In prav taka luknja je bila izrezana zopet s škarjami — tako ostre robove delajo edino le škarje — zadaj na hrbtu in sicer na istem mestu, ki se ujema z luknjico na prsni strani. Letoviščar, ki je vrgel srajco v brezen, da se je za vedno znebi in da zabriše s tem vse sledove kaznivega dejanja, ni bil zločinec po poklicu. Izrezal je mesti v srajci, kjer jo je izstrelek predril. A samo toliko, da se ne opazijo krvni znaki. Vsi drugi bi ne bili izrezali zgolj robov, marveč bi bili iztrgali večji kos tako spredaj kakor zadaj, razcefrali bi bili srajco tudi na drugih mestih in jo vrgli na prvo smetišče kot ne več uporabno perilo, ki je že odslužilo.

Tu gre za umor, si je prigovarjal Kodrin. Ker gre za umor, je umljiva dolga pot letoviščarja ob najhujši vročini, razložiti se dasta tudi njegova opreznost ob breznu in njegov namen, znebiti se

na vsak način in za vedno predmeta, ki bi utegnil pričati kdaj zoper njega. Vsekakor je letoviščar v ožji zvezi z umorom. V kakšni zvezi, treba šele dognati. Porajajo se še druga vprašanja kar sama od sebe, med katerimi je pač najkočljivejše vprašanje po lastniku tiste srajce, torej po osebi, ki je tičala v usodnem trenutku v njej. Srajca se končno že da kam skriti, toda truplo? Kaj je s truplom? In zakaj se je bil letoviščar omejil samo na srajco? Ali je vse drugo že na dnu brezna? Zadeva, ki se je zdela Kodrinu prej tako preprosta, se je začela zapletati. Po daljšem razglabljanju in preudarjanju je opustil Kodrin možnost umora. Trupla se ne more nihče kar tako znebiti. Ne v njegovem službenem območju, niti ne v sosednjih ni bila izginila nobena oseba. Orožniki bi bili prvi, ki bi bili izvedeli, da se pogreša ta ali on. Umori so v teh krajih sila redki, ljudstvo je pridno in pošteno, tu pa tam pride res do kakega prepira, kvečjemu še do kakega spopadka, a vsi taki prestopki gredo alkoholu na rovaš. In vendar! Kako naj si torej razlaga neizpodbitna dejstva, da je hodil letoviščar poldrugo uro po največjem soncu, da se je oziral na vse strani, da se mu je pri vsem tem početju tako neznansko mudilo in da je bil izrezal iz srajce luknji na takih mestih, ki dopuščeta eno samo tolmačenje. Vsa ta sumljiva dejstva so nalagala Kodrinu dolžnost, da preiskuje vso zadevo in jo skuša pojasniti in to čimprej, ker take stvari se ne ne smejo odlašati.

Kodrin je spravil srajco v red in jo nesel v svojo sobo, kjer jo je zaklenil v svojo omaro. Oblekel je nato službeno suknjo, opasal si sabljo, pokril se s čepico in zapuščal postajo. Še prej se je ustavil pred vhodom v sobano za moštvo. «Sirk, jaz grem sedaj v Hrastje. Nujni opravki me kličejo tja. Pred sedmo me ne pričakujte! V tem ča-

su se že vrneta Sever in Kolar, da ne boste sami. Posebnosti, upam, ne bo nobenih.»

Sirk se je dvignil in vojaško pozdravil. «Oprostite, gospod načelnik! Ali bi mi ne hoteli povedati, kako se imenujejo, kakor tukaj poprašujejo, učinkovite snovi žlez z notranjimi izločki? Sedem črk, srednja je m, zadnja i.»

«Seveda, to so najbrž hormoni, saj so jih skoraj vsi listi polni prav v sedanji dobi, več pa tudi ne vem o njih.»

«Hvala, gospod načelnik! S hormoni ste mi zelo ustregli in mi pripomogli do dokončne zmage.»

Srečen je Sirk, si je mislil Kodrin, ko je stopil na cesto, s hormoni sem ga popolnoma zadovoljil. Tudi njemu, Kodrinu, je naprtil orožniški poklic skrivnostno uganko, zamotano križanko z mnogimi neznankami. A tu najbrž ne bo nikogar, ki bi mu pomagal pri reševanju te težke naloge. Kodrin se je zavedal težkoč, ki ga čakajo, zanašal se je tudi na svojo srečo in posebno še na napako, ki jo prej ali slej napravi vsak tak nepridiprav, in na neprevidnost, ki jo zakrivi storilec v trenutku, ko se čuti najbolj varnega.

Medpotoma si je sestavljal Kodrin načrt, ki se bo po njem ravnal na svojem uradnem obisku v Hrastju. Najprej se ustavi pri vdovi Ančki. Hotél je brž pri začetku letovišča in slednjič se izve od žensk več kakor od moških. Nikakor ne nastopi kot član varnostne oblasti, pogovarjal se bo s hotelirko o vremenu, o letošnjem obisku počitka in razvedrila potrebnih tujcev, beseda prinese besedo, in ni vraga, da izvleče iz zgovorne vdove vse podatke, ki so ji znani o gospodu, ki hodi v belo oblečen po Hrastju. Od teh podatkov zavisi njegovo nadaljnje delovanje. Če zasledi v njih kako stvar, ki utegne povečati njegov sum, se bo moral pač prav posebno ukvarjati z zametalcem poletne srajce in ga dati neopaženo nadzirati po svojem

podrejenem moštvu, če se izkaže njegov neoporečni sloves in dober glas, ga ne bo nadlegoval, marveč prijavi vso zadevo višji oblasti, naj ona podrobneje poizveduje o njem pri občini, kamor je pristojen.

Dobro, da si je bil Kodrin napravil načrt brž prve minute, kajti pozneje mu je neusmiljeno sonce izsrkalo iz glave vsako misel posebej. Čim bolj se je bližal Hrastju, tem bolj je pospešil svoj korak, da pride čimprej do ohlajajočega piva.

* * *

Dr. Ferjančič si je zvil cigareto, da jo pokadi, preden se loti dela. Pravkar je bil prišel v urad. V sobi je vladal polmrak. Oknici sta bili priprti, ker je prav nanju udarjalo jutranje sonce.

Ferjančič, dr. Rajko Ferjančič, je bil policijski komisar in predstojnik kriminalnega oddelka. Bil je mož srednje postave, nekoliko debelusen, blizu štiridesetletnik. Sama dobričina mu je sevala z obraza in iz oči.

Zatopljen v spis pred sabo, je komisar popolnoma preslišal, da je bil nekdo potrkal na vrata. Šele ko se je trkanje ponovilo, se je oglasil in povabil osebo pred durmi v sobo.

V sobo je stopil mladenič z zavojem v roki. Dolga rumena halja z modrimi našivi ga je izdajala za uslužbenca pri družbi «Bratov Ščuka», ki skrbi za promet z avtobusi po vsej pokrajini.

«Moj poklon, gospod komisar! Šofer sem pri prevoznem podjetju «Bratov Ščuka». Davi mi je izročil pred odhodom avta iz Jarnice gospod Kodrin, predstojnik tamošnje orožniške postaje, zavoj in mi naročil, naj ga takoj oddam v tukajšnjem uradu, če le mogoče v roke gospodu voditelju samemu. Tu je zavoj! Prosim še, da mi potrdite prejem.»

«Počakajte!» Ferjančič je izvlekel iz žepa denarnico.

«Gospod komisar, pristojbina za zavoj je že plačana!»

«Vem, gospod šofer, da je plačana pristojbina za prevoz, ni pa poravnana s tem tudi nagrada za vaše osebno prizadevanje. Le nič neumestne sramežljivosti! Vrček piva vam bo le dobro del. Hvala torej za trud, sicer bi bil šele kdo ve kdaj prejel pošiljko! Z Bogom!»

Ko je bil Ferjančič zopet sam v svoji sobi, si je natančno ogledoval zavoj. Zavoj je bil skrbno povezan z motvozom. Ne samo vozlišče, ampak tudi vsako križišče prepletene vrvce je bilo uradno zapečateno. Vezava je govorila o važni vsebini. Počasi je lomil komisar pečate in odvil slednjič zavoj. Njegovo oko se jeanimalo za vsako malenkost. Aha, poročilo, obsežno poročilo, nanašajoče se skoraj gotovo na prilogo v papirju. Nekaj mehkega je v papirju, vdaja se, najbrž kaka cunj, kako blago. Pošiljka spada vsekakor med pošto, zato treba vse druge zadeve in spise odložiti. In že se je lotil Ferjančič poročila. Prebiral je počasi, da mu nič ne uide. Marsikako mesto je ponovno čital, da se še bolj vživi v dejanski stan.

...Iz Hrastja se je napotil neki letoviščar v petek, torej včeraj, brž po kosilu, ko je sonce najbolj pripekalo, peš do tri četrti ure oddaljene «Vražje luknje», kakor imenujejo domačini globoki brezen blizu Smodinove hoše na samoti, približno v sredi med Jarnico in Hrastjem, vrgel, ko se je bil prepričal, da ga nihče ne vidi, hlastno nekaj belega v brezno in jo zopet naglo ubrisal nazaj v Hrastje. Smodinov fant skrit za grmom, je vse to opazoval in uspelo mu je tudi sneti zavrženo srajco z veje, kjer se je bila na srečo ustavila brž pod robom. Srajca je bila operirana. To dejstvo je vzbudilo Kodrinu pomisleke, ki so se povečali v sumnjo. Načelnik je kmalu izsledil

storilca v osebi Stanka Lešnika, zasebnega uradnika, ki je že od ponedeljka popoldne na letovišču. Neoporečna oseba, vsi ga imajo radi, rad se suče okrog kril, trde moški, kot mikavnega družabnika ga poveljujejo ženske, gospe in gospodične izmed letoviščarjev in domača dekleta. Ostale podrobnosti se izvedo v mestu, kjer stanuje v Bančni ulici št. 7. III. nadstropje. Kodrin ne ukrene ničesar več in pričakuje navodil od osrednjega urada...

Operirano srajco si je treba takoj ogledati, da se človek prepriča, se li ujema označba z dejstvom. Ferjančič je razgrnil po vseh pravilih hišnega gospodinjstva zloženo srajco in uprl oči v mesto na prsih, točno označenem v poročilu. Kodrin ima prav. Luknji sta izrezani s škarjami. Na prsih in na hrbtu. Čemu? Kaj naj bi bil pravi razlog tej nenavadni operaciji, kakor je načelnik jarniške postaje dobro označil tisto striženje? Madež, napaka v blagu? Kaj pa, če je letoviščar že obstoječi luknji povečal s tem, da je prvotnima luknjama izstrigel rob, na katerem so se poznali recimo sledovi krvi. Toda, ali bi ne bilo preprosteje, uničiti srajco in se ne trapiti s takimi podrobnostmi, če je šlo že za tako važno zadevo? V tem se je Ferjančič nečesa domislil. Dvignil se je s stola, sklonil se nad mizo in pritegnil z rokami k sebi kup spisov, ki so počivali ob nasprotnem robu pisalne mize, a vendar še v območju njegovih iztegnjenih rok. Bili so to po večini še ne zaključeni spisi. Pobrskal je nekoliko po spisih in izvlekel iz njih snopič z napisom: Ubegli samomorilec. Da si osveži spomin, je komisar jemal iz snopiča zaporedoma posamezne listine, kakor so prihajale na vrsto. Tu je poročilo Rešilnice. Na kraj krvavega dogodka pozvani reševalci so se bili zaman potrudili. Truplo je bilo že izginilo. Tu sta prilogi. Prva pojasnjuje, kako se pride do kraja, kjer je ležal ustreljeni neznanec, druga pri-

kazuje, kako je ležal neznanec med skalama. Oba načrta so izdelali v Rešilnici. Tu je prepis osebne pole urednika Novaka, ki je pozval reševalce na lice mesta. Tu imenik oseb, upravičenih do nošnje in uporabe browninga, z opazkami opravnika Gabrovca pri vsakem posebej, da tisti še živi in da se torej ne more upoštevati kot samomorilec. Tu prepis osebne pole Stanka Lešnika. Ga že imamo! se je komisar zadovoljno plosknil po stegnu, Stane Lešnik, zasebni uradnik, po splošni sodbi velik čmerikavec, samosvojec, ljudomrzec. Temu mnemu je pripisal opravnik Gabrovec opazko, da se je bil prepričal o zastarelosti te splošne sodbe o Lešniku, ki je postal prav zadnje dneve veseljak in zabaven družabnik, kar je bil izvedel po njegovi gospodinji Lenarčičevi in tipkarici Trohovi iz Čadeževe pisarne.

Da, da, Gabrovec je tiček, s to ugotovitvijo je komisar nekoliko zavrl prelistovanje. Dobro se še spominja njegovega pripovedovanja, kako se mu je bilo vzradostilo srce, ko se je prestrašila Lenarčičeva Gabrovčevega popraševanja po njenem sobniku Lešniku. Gabrovčevo veselje se je sicer pozneje izkazalo za prezgodnje. Toda Gabrovcu se je zdelo ob tem neuspehu, da se je bil sam pred sabo osmešil in sicer v zadevah, tičočih se njegovega poklica. In da potolaži svojo tenkočutno vest, da vzpostavi zopet notranje ravnovesje in da si pribori svojo prejšnjo gotovost, je iztikal še dalje za Lešnikom. Ne brez uspeha! Lešnikovo osebno polo je pravilno izpremenil, vsaj kar zadeva njegov splošni značaj.

Ferjančič se je vrnil nato zopet k spisu. Tu je popis, kako je lovil Levičnik ubeglega samomorilca s psom. Temu popisu je dodal pozneje komisar sam pravilno razlago Pazijevega neuspeha, ki ga je bil prav za prav zakrivil edino le urednik Novak.

Zadeva se jasni, si je priznal komisar Ferjančič. Sedaj se je ugotovilo, kam je pobegnil neznanec izpod bistrskih skal in kdo je bil tisti neznanec. Stanko Lešnik jo je mahnil še tisti popoldan naravnost v Hrastje na počitnice. S tema dvema ugotovitvama spis še nikakor ni zaključen. Manjkata še dva podatka, ki sta tudi precej pomembna. Odgovor namreč na vprašanje, zakaj se je hotel Lešnik usmrtiti in kako jo je utegnil popihati s prsmi, ki so bile prestreljene, kakor se je dognalo po uredniku Novaku, upravniku Gabrovcu, torej uradni osebi in po nemi priči: preluknjani srajci.

Ves potek tistega usodnega ponedeljskega jutra si lahko sestavi komisar po posameznih listinah iz pred njim ležečega snopiča. Zarana počistrel ob Bistri. Urednik Novak ga sliši, priplazi se k na tleh ležečemu truplu, obvesti reševalce, toda vtem je mrtvec že izginil. Šel je najprej domov, da se preobleče in pripravi kovčeg. Gospodinja všcipne v lice. Zakaj? Čemu? Tudi to treba dognati. Od doma gre v pisarno poslavljat se. Pisarniška tovarišica mu nasvetuje kot letovišče Hrastje. Gabrovec ugotavlja, da se imata rada strojepiska in Lešnik. Lešnik gre kosit pred odhodom avtobusa v «Evropo», kjer je stalni gost. Gabrovec, ki vtakne v vsako stvar svoj nos, ugotavlja, da govori natararica Agata z nekakim zanosom o tako nenadoma izpremenjenem gostu Lešniku in izvaja iz tega, da se ljubita natararica in Lešnik. Z opoldanskim avtom se potem odpelje Lešnik v Hrastje. To se je bilo zgodilo v ponedeljek. V petek je Lešnik najbrž kaj iskal po svojem kovčegu in s strahom opazil, da hrani še vedno srajco, ki jo je bil pred odhodom zmašil vanj z namenom, da se je čimprej odkriža. Edina srajca ga še lahko izda, da se je bil odločil za tako usodni korak, ki se ga sedaj sramuje. Ne mara, da bi kdo kazal za njim, češ, glej tisti tam je bil

že skoraj na onem svetu. Zato se je hotel Lešnik znebiti srajce, edine priče njegovega strašnega namena. Še prej je izstrigel iz nje krvave robove. Naj bi se bila srajca vkljub globočini brezna kdaj zopet pojavila na površju, iz izrezanih robov ne bi mogel nihče sklepati na neuspeli samomor tujca, ki je bil prišel nekoč v Hrastje takole mimogrede. Edino le strah, da ga utegne govorica o njegovem samomorilnem poskusu izročiti splošnemu zbadanju in posmehovanju, je gnal Lešnika do tako pretirane previdnosti. Gotovo je vedel Lešnik, da je človek zoper tako zahrbtno smešenje, posebno če sloni še na dejanski podlagi, brezmočen. Kake boljše razlage, kake razlage, ki bi zajela vso skrivnost Lešnikovega težko umljivega početja, si Ferjančič ni mogel izmisliti.

Samomora kot takega ne preganjajo kazenski paragrafi. Vsak lahko napravi s seboj kar koli, da le ne krši s tem javnih koristi. *Mors omnia solvit.**) Kaznuje se le vzrok, če je v sporu z zakoni in predpisi. Ferjančič je bil skoroda prepričan, da Lešnik ni bil napravil kaznivega dejanja, ki naj bi ga bilo z nepremagljivo silo pritiralo v samomor.

Na vprašanje, kako je uspelo Lešniku, da se je bil izmuznil s prestreljenimi prsmi zopet v življenje, zamore poleg njega samega kot udeležene laika odgovoriti edinole strokovnjak, medicinec, zdravnik. Da ni bilo prišlo Ferjančiču to že prej na um! V vili stanuje, ki je soseda Jerebove vile, z zdravnikom Jerebom se dobro poznata, srečujeta se tu pa tam zvečer na sprehodu po drevoredu in se skupaj vračata domov, pogovarjata se o najrazličnejših stvareh, v kavarni igrata tudi šah, če nanese prilika, njuni soprogi imata, vsaj kolikor je njemu znano, isto šiviljo in lasničarko in vkljub vsemu temu mu vseh pet

*) Smrt vse razreši.

dni ni bilo prišlo niti najmanj na um, da bi si bil priskrbel pri znancu in sosedu Jerebu izvedensko mnenje. Brž drevi ob običajni uri se mora sniti z zdravnikom na sprehodu, tako nekako naključno. Med razgovorom se mu bo že nudila prilika za tisto vprašanje. Doktorjev odgovor oziroma pojasnilo ne bo služilo za spis, ki se zaključí, brž ko se ugotovi vzrok samomora in nekaznivost tega vzroka. Za zadevo je pač brezpomembno, kako je utegnil v tako kratkem času Lešnik okrevati in preboleti smrtno rano. Dejstvo je, da jo je prebolel. Pojasnilo bo zanimalo predvsem njega samega, Ferjančiča, da se bo vedel ravnati, če se mu v njegovem poklicu še kdaj kaj takega pripeti, čeprav v drugačnih okoliščinah. Popihati jo s prestreljenimi prsmi ni nobena vsakdanjost, naj živimo tudi v dobi, najnaprednejši glede tehnike, zdravstva, sploh najnaprednejši v vsakem pogledu.

Dovolj z ubeglim samomorilcem! Ferjančič je napisal na Kodrinovo poročilo pristojno mu tekočo številko, priložil ga kot zadnji spis k ostalim listinam in zaprl snopič. Kam pa s srajco? V snoپیچu, kamor bi spadala kot priloga, ni prostora zanj. Na njegovi pisalni mizi tudi ne sme ležati.

Ko jo je držal Ferjančič, neodločen, kam s srajco, v roki, mu je nenadoma šinila domislica v glavo. Domislica mu je ugajala. Pojavila se je bila ob pravem času. Uradniki kakor komisar dr. Ferjančič morajo v zapletenih zadevah uvaževati vsako tudi najsmelejšo možnost, posebno če so jih bile pustile vse druge na cedilu. In pravega, zadovoljivega vzroka za Lešnikov samomor si Ferjančič nikakor ni mogel izmodrovati, naj se je tudi še tako trudil. Kaj ko bi Lešnik ne bil nedolžno jagnje, kaj ko bi se skrival pod kodrastim runom krvoločni volk? Taki hudodelci so zakrknjeni, za nič se ne izdajo, pri takih se zaman trudiš, da jih pripraviš do priznanja. Šele,

ko stopiš prednje in jim pomoliš pod nos predmet, ki so ga uporabljali pri svojem dejanju in se ga hoteli iznebiti kot zadnje, čeprav neme, priče, se duševno zrušijo, njihovega odpora je konec, vzbudi se, kar je bilo ostalo v njih še dobrega, in priznajo ti brez obotavljanja svojo krivdo.

Zakaj naj bi Ferjančič ne tvegala tega poskusa? V nedeljo napravi zlet v Hrastje. Tu ga najbrž nihče ne pozna, ker imajo tamošnji vaščani stike bolj z jarniško orožniško postajo ko z osrednjo oblastjo v mestu. Skušal bo priti z Lešnikom skupaj in vse drugo se bo razvijalo samo od sebe. Če mu je namenjen uspeh, bo rešil zamotano zadevo, v nasprotnem primeru je bil pač napravil zlet in si privoščil nekaj oddiha in razvedrila še pred nastopom pravega dopusta.

Ferjančič je zavil operirano srajco v Kodrinov ovojni papir, da jo uporabi v dobro zamišljen namen.

Dr. Jereb je stopil v tobakarno po cigarete. Obenem je kupil, kakor že ves teden, tudi večerno izdajo «Naše misli». Na jutranjo izdajo je bil naročen. Tako v jutranji kakor v večerni izdaji je iskal med domačimi vestmi nečesa, a doslej brez uspeha, čeprav je vsako številko dvakrat, trikrat skrbno in z vso natančnostjo pregledal. V ponedeljek je bilo, ko je vbrizgnil neznanemu samomorilcu pod kožo nekaj vitalina, leka, ki ga je bil sam sestavil in ki se je bil že v dveh primerih, pri kanarčku in golobih, tako dobro obnesel. Od tedaj ni izvedel Jereb prav nič o neznancu in prav toliko seveda tudi o uspehu svojega poskusa. Kaj neki se je zgodilo z neznancem! Ali je okreval, kakor je okreval kanarček, ali je prebolel smrt, kakor sta jo prebolela goloba? Mogoče je prišlo oživilo prepozno v neznančeve žile in po

žilah do njegovega srca? Toda njegovo truplo bi se bilo v tem času že našlo. Listi bi bili brez dvoma o tem kaj poročali. Nič! V četrtek zjutraj se je opogumil Jereb in šel k reki po isti stezi kakor v ponedeljek zjutraj. Sam je bil pri reki. Žive duše ni bilo daleč naokrog. In Jereb se je še bolj osokolil in se vračal po nabrežju mimo tistega mesta, kjer je ležal pred tremi dnevi samomorilec. Prostor je bil prazen. Saj je bilo tudi v resnici neumno, misliti si, da najde še truplo po treh dneh med skalami, ko se ves dan do poznega večera kopljejo meščani v bližnji, kakih trideset korakov oddaljeni Bistri.

Jereb si je prižgal cigareto in se ustavil v začetku drevoreda. S hitrim pogledom je preletel domače vesti. Zopet nič! Mogoče so ga le našli in ga pokopali, kajti o samomorilcih menda listi ne smejo poročati. Če neznanec še živi, če ga je vrnil posebni lek življenju, bo li kdaj Jereb izvedel o svojem tretjem in najvažnejšem uspehu? In prav sedaj bi bil moral opazovati na oživljencu učinke svojega izuma. Kako se javljajo posledice njegovega leka na telesu, na duši, ali je kmalu nadomestil izgubljeno kri, po kolikem času sta se rani zaprli, zacelili? Nič ne ve in nič ne bo vedel o vsem tem. Premalo je premislil in urezal se je bil, ko je poskusil na neznancu svoje oživilo. Neznanec je izginil in z njim je izginila oseba, ki bi dajala lahko vsak dan, vsako uro opazujočemu in proučujočemu zdravniku najboljših izsledkov.

Jereb je spravil večernik v žep in jo mahnil počasi po drevoredu. Od daleč je opazil komisarja Ferjančiča. Njegov sosed je. Mogoče bosta tudi danes skupaj nadaljevala svoj običajni sprehod pred večerjo. Ferjančič je mož na svojem mestu. Vsestransko naobražen, ima zdrave nazore in dobro srce. Dobro, usmiljeno srce mu sicer nekateri iz kavarniške družbe izpodbijajo, ker

menijo, da se ne ujema tako srce s takim poklicem. Dobro, da mu je prišlo še pravočasno na um! Ferjančič kot komisar mora vedeti, kaj se je bilo zgodilo s truplom neznanega samomorilca, če se daje prednost domnevi, da ni prav nič učinkovala po Jerebu vbrizgana tekočina na truplo ležeče med skalami. Jereb si je zato prav zaželel Ferjančičeva spremstva. Med razgovorom z njim mu ne sme uiti in mu tudi ne uide prilika, da ga takole mimogrede in po naključju popraša, če sme pokopati oblast osebo, ne da bi bila obvestila o tem koraku javnost. To je pač vprašanje, ki ne more vzbujati suma v uradni komisarjevi osebi, saj je v tesni zvezi z zdravniškim poklicem in zdravnik ima vedno veliko besedo pri mrličih, ki so to postali nasiloma.

«Dober večer, gospod komisar!»

«Dober večer, gospod zdravnik! Vroči dnevi, kaj ne! Človek komaj dočaka večera. Nekaj znosnejše je že, posebno tu pod drevesi. Ali ste že kaj mislili na počitnice?»

«Nič še! Za kaka dva tedna pride tisti srečni čas. Sedaj se šele urim v uživanju prostega časa. Vsako nedeljo napravim z družinico kak daljši zlet k morju, v gore, seveda z avtom. Na cilju si priyoščimo kopel, kak sprehod po gozdu, tudi na kak vrh splezamo, če ni previsok, saj veste, kakšni so otroci. Zaženejb se, letajo naprej, zopet se vračajo in se le prekmalu utrudijo. Človek tudi ne sme biti prestrog in jih ne sme venomer opominjati, naj varčujejo svoje telesne sile. Kaj ne, gospod komisar?»

«Ne govorite mi o tem! Saj imam tri skrateljčke in vem le predobro, koliko zaležejo očetovi opomini, materinih opominov niti ne omenjam. Mladina! Kaj hočemo! Mogoče sva bila midva prav taka neugnanca! In dobro, če sva bila. Tedaj sicer niso še polagali take važnosti na te

lesno vzgojo otroka kakor dandanes, ko je vsa vzgoja usmerjena v najrazličnejši šport.»

«In to mogoče celo v pretežni meri», je pripomnil Jereb. «Zdravnik sem, a zdi se mi, da se vrši pri mladini telesni kult nekoliko preveč na škodo duševnega.» Jereb je skušal dobiti zvezo med predmetom, o katerem se je ragovarjal s sosedom, in med onim drugim, ki se zanj stokrat bolj zanima, s predmetom namreč, ve li policija kaj o samomorilcu na bistrskem nabrežju, je li samomorilec oživel, so ga li pokopali in zakaj tako skrivaj, mogoče še ponoči, da niso izvedeli o pokopu niti premeteni časnikarji, ki jim sicer ne uide noben tak dogodljaj. Spoznal je kmalu, da ni prišla še prava prilika.

«Popolnoma se strinjam z vami, gospod zdravnik!» je pritrdil komisar Ferjančič. ki je že videval pred sabo brv, po kateri pride od mladinske telesne vzgoje naravnost in nesumljivo do velezanimivega vprašanja, obstojajo li v človeškem telesu tako jake sile, da dvignejo celo samomorilca s prestreljenimi prsmi v teku tridesetih minut na noge. «S pametno telesno nego, z utrditvijo si nabere človek že v mladih letih precej odporne sile, nakopiči si zdravja za dolgo dobo let in naj navali nanj tudi kaka bolezen, ali še kaj hujšega, prvi zdravnik je in ostane po mojem mnenju tista zaloga zdravja, ki si jo je bil pripravil v mladih letih z nepretiranim športom. Večkrat sem že bral v dnevnikih, kako je zdaj tu, zdaj tam uspelo kakemu drznemu zdravniku-operaterju, priklicati bolnika, ki mu je bilo med operacijo zastalo srce, z masažo in drugimi sredstvi zopet v življenje. Ali pa pride človek z veliko smrtno rano, kratkorečeno s prestreljenimi prsmi še lahko k zavesti brez zdravniškega posredovanja, torej brez masaže, brez vbrizgavanja posebnih snovi? Takole sam od sebe! Ali je možna taka

trdoživost, s kakršno se ponašajo nekatere živali, tudi pri človeku?»

Jereb se je ustavil. Kaj hoče njegov spremljevalec s tem vprašanjem? Vbrizgavanje je omenil. Ali morda kaj ve o njegovem vitalinu, o vitalinu, ki vesta zanj edinole Jereb sam in kanarček? Goloba, ki sta bila spoznala poleg kanarčka čudežni učinek njegovega oživila, sta bila vkljub temu žrtvovana godovniku, ker se je vsem zdelo nespodobno spustiti živalci, oskubeni in nagi, na dvorišče v pohujšanje ostali perutnini. Ni mogoče, da bi kaj vedel komisar Ferjančič o njegovem leku in o njegovih poskusih. Kaj pa... in Jerebu so začeli mrzlično delovati možgani... kaj pa, če namigava njegov sosed na neznanega samomorilca, o katerem je imel že sam pripravljeno vprašanje na komisarja Ferjančiča? Prestreljene prsi, zaloga zdravja in jakih sil, trdoživost! Komisar si najbrž ne zna tolmačiti samomorilčevega ozdravljenja. Torej samomorilec živi, po Jerebu izumljeni lek je torej uspel, to pot tretjič. Že si je hotel Jereb k uspehu čestitati, ko se mu je vrinila v to veselo občutje črna misel. Vprašanje o možni sili v človeškem telesu, ki naj premaga tudi smrt, mu ni zastavil Ferjančič, njegov sosed in spremljevalec na večernih sprehodih, ampak policijski komisar, uradna oseba. In to je velikanska razlika. Neznanca so gnali gotovo tehtni razlogi v smrt. Smrt se mu je zdela edina rešitev in mnogo bolj zaželena ko nadaljnje življenje. Mogoče je bil zakrivil kako nepremišljeno dejanje v čutni omami? Duševno razburjenje mu je omračilo razsodnost. In Jereb je bil tisti z nesrečno mislijo, vmešavati se v zasebne zadeve tujca. Privedel ga je proti njegovi volji zopet v človeško družbo, da ga je tu lahko zajela — varnosina oblast. Nameravane čestitke so se na mah izpremenile v očitke, v bridke očitke. Jereb je pozabil popolnoma svojega spremljevalca, ki se je bil

medtem tudi sam ustavil. Zdelo se mu je, da stojita že kdo ve koliko časa na istem mestu, v resnici sta stala le nekaj trenutkov. V takem razpoloženju so misli hitrejše ko sekunde.

«Zanimivo vprašanje, kaj ne, gospod zdravnik!» se je oglasil komisar.

«Vaše vprašanje me je presenetilo, priznavam. Nisem se zavedel, kaj bi bili radi vedeli. Kadar preneha srce utripati, kadar zastane dihanje, kadar končajo delovati telesni organi, ne pomaga prav nič več še tako obilna zaloga zdravja in jakih sil.» Čemu naj izda Jereb komisarju Ferjančiču skrivnost svojega leka? Ne! In nadaljevala sta svoj sprehod po drevoredu. «Po mojem mnenju imajo tudi zdravniki v takih okoliščinah le redkokdaj kak uspeh. Jaz, ki se zanimam za take zadeve, sem mogoče v celem letu bral o treh takih primerih. V Londonu, Moskvi in Milanu. V Milanu je celo mlad kirurg, profesor Defrise, olupil petdesetletnemu uradniku srce in ga tako rešil gotove smrti po zadužitvi radi otrdelosti in napredujočega krčenja osrčniške kože.» In že je plaval Jereb sredi veletoka. Govoril, ne, predaval je o smrti s fiziološkega vidika, o naravni in nasilni smrti, vodil je svojega poslušalca, kakor vodi inženir visokega gosta po dvoranaх svoje tovarne, po raznih predelih človeškega telesa, opozarjal ga, kateri jermen se ne sme utrgati, katera žica ne sme pregoreti, katera zaklopka ne sme počiti, sicer ustavi telesna tovarna svoje delovanje in obratovanje, peljal ga je po navpičnih lestvicah do najvišjih celic, odprl mu tu pa tam kako okence in mu razkazal skrivnostno in skrivno delovanje za stenami. Jereb je govoril, ne, predaval je z vso vnemo, z vsem poletom in komisar Ferjančič se je skoraj že začel kesati, da je bil s svojim vprašanjem sprožil kamenček, ki je na svoji poti navzdol rasel in rasel in se še kot plaz ni ustavil. Kako vprašanje bi bil moral zastaviti Je-

reb nje, komisarju, da bi se bil prav tako razgrel, kakor se je pri pojasnjevanju smrti razvnel zdravnik? Jereb je govoril in govoril in se ni zavedal, da skuša s svojim govorom preglasiti trpke očitke svoje vesti. Ferjančič je poslušal svojega znanca, čudil se je njegovi lepi, umljivi in prepričevalni besedi, še bolj se je čudil vsemu, kar je pravkar slišal o izredno finem kolesju telesnega ustroja. Koliko je bil Ferjančič že pozabil izza dijaške dobe, koliko so pa tudi učenjaki odkrili in ugotovili v zadnjem času, ko se ni utegnil radi poklicnega dela več zanimati za njihova tako koristna odkritja! In ko se je pod zadnjo ulično svetilko blizu njunega bivališča unesel Jereb in zaključil svoj govor o smrti s skrivnostnim snovanjem posebnih sokov, kojih učinki šele čakajo svojega Kolumba, se mu je komisar Ferjančič zahvalil z odkritosrčnim občudovanjem za pojasnilo. Njegovo odkritosrčno občudovanje je veljalo bolj Jerebovemu predavanju kakor pojasnilu. Kajti Ferjančič sam si je po poslovitvi moral priznati, da le ni bil dobil točnega odgovora na svoje vprašanje. Človek s prestreljenimi prsmi je sicer zapisan smrti, a nekateri skrivnostni sokovi, ki bi utegnili zaceliti prestreljene prsi, šele čakajo Kolumba. Potemtakem je bil Lešnik že dočakal Kolumba. Smrt je skrivnost, ki je Ferjančič ne bo doumel v njenem fiziološkem okviru, kajti on se bavi le z življenjem, z njegovimi nepravilnostmi in zablodami.

Ko je prišel Jereb domov, je smuknil iz veže naravnost v čakalnico, slekel si jopič in sedel na naslanjač. Hotel je biti do večerje sam, da premotri novi položaj. Skoraj ves teden je iztikal, da izve kaj o samomorilcu. Listi so molčali, a tudi tovariš Volarič iz mestne bolnišnice, ki ga je vedno obveščal o izrednih poškodbah, čakajočih operacijskega noža, ni vedel ničesar. Pa je prišel komisar Ferjančič in mu zastavil tisto čudno

vprašanje. Prestreljene prsi so spravile Jereba na pravo pot. Njegov lek je torej izborno učinkoval. Neznanec si je opomogel, toda zajela ga je varnosna straža, privabljena po strelu, še med skalami na brežini. Sledila je najbrž preiskava. Ugotovila se je krivda in sedaj počiva oživljeni samomorilec za zamreženim oknom. Radi tega torej molk v listih, radi tega ni vedel povedati prijatelj Volarič nobene posebnosti. Tragično je res za človeka, če mora, oživljen na prečudežen, nepojmljiv način, polagati za svoje dejanje račune, katerim se je hotel z odločnim sklepom odtegniti. Ali je to tragiko zakrivil Jereb? Ko je prišel brž po strelu k neznancu, mu je že prvi pogled jasno povedal, kako je z njim. Na mrliču je menda lahko poskusil svoj pripravek?

Človek je vedno enak. Čeprav se čuti krivega, najde v samem sebi dovolj braniteljskih zvijač in odvetniške pretkanosti, s katerimi skuša svojo krivdo zmanjšati, če ne celo zatajiti. Jereb je hotel pač neznancu kot samomorilcu koristiti in je bil le neznanec sam kriv, če mu ni mogel koristiti, ker je bil napravil ne le samomor, ampak pred njim še kaznivo dejanje. Jereb je vedel iz tozadevne literature, iz zdravstvenih poročil, da bi se bila pretežna večina samomorilcev pokesala svojega dejanja, če bi le utegnila, ker je bila napravila ta svoj korak v duševni zmedbi in čutni blodnji, radi katerih ne sme nihče nobenega samomorilca klicati na odgovor. Le da omogoči samomorilcu kes radi nepremišljenega dejanja, si ga je bil izbral Jereb za svoj poskus.

In že se je oglasila v Jerebu vest: «Zakaj si pa poskusil svoje sredstvo na tujcu? Zakaj nisi poskusil svojega sredstva na samem sebi? Toliko zgledov imaš v svoji stroki, ko so bili pripravljeni žrtvovati in so tudi žrtvovali Kolumbi do tedaj še neznanih zdravniških svetov svoje zdravje in življenje za svoje ideje! Spomni se Browna Se-

guarda, ki si je prvi vbrizgnil nekaj posebne tekočine pod kožo, da dokaže pomlajevalno moč modnega izžemka! Spomni se monakovskega higienika Pettenkofra, ki je izpil kozarec goveje juhe z milijonsko naselbino kolernih bacilov, da podpre s tem svoje naziranje o tej bolezni!»

Brž nato se je oglasila Jerebova samozavest: «Ali dvomi kdo o moji požrtvovalnosti? Poguma imam več ko dovolj! Toda kako naj si vbrizgnem vitalin v kri, če moram biti prej mrtev? Vitalin je vendar oživilo in mora delovati in učinkovati le pri mrličih! Da bi pa prepustil vbrizgovanje drugi osebi, ne in ne, človek ne da iz rok tako važnega sredstva!»

Kdo ve, koliko časa bi se bila pričkala Jerebova vest in njena nasprotnica Jerebova samozavest, da se niso vrata skoraj neslišno odprla. Skozi priprta vrata je pomolila zdravnikova žena glavo.

«Zdelo se mi je, Dorče, da si prišel, a te nisem hotela motiti. Sedaj je večerja že na mizi. Kar pridi!»

Ob nedeljah je vozil poštni avtobus po izpremenjenem voznem redu. Iz mesta je odhajal dve uri prej, v mesto prihajal dve uri pozneje in skrbel tako, da so se meščani lahko pošteno razgibali v gorskem svetu in na vonjavem zraku. Počasi se je vzpenjalo po vijugavicah vozilo. V njem je vladal ščebet, ki ga je večkrat pretrgal bučni smeh. Mladina se je vozila na zlet, mnogi turistično opremljeni, z okovankami, palico in nahrbtnikom, kakor da se odpravljajo na visoki in strmi Hojevnik. Vsaka malenkost, zdaj deroči se otrok pred hišo, zdaj bezljajoče tele, jih je pripravljalo k smehu. Edino gospod, sedeč poleg šoferja, ni imel smisla ne za čare poletnega jutra,

ne za prešernost mladih zletnikov. Večernik je prebiral in ga hotel tudi prebrati še pred dohodom v Hrastje.

Poleg šoferja je sedel komisar dr. Ferjančič. Lahko bi se bil peljal ven na deželo sam v uradnem avtu. Ker pa ni hotel, da ga kdo spozna že po vozilu, je uporabil poštni avtobus za svoj uradni posel. Če naj ima naloga, ki si jo je naprtil, resničen uspeh, ne sme nihče vedeti, ne sme nihče niti slutiti, kdo se mudi v Hrastju. Od družbe, ki potuje kakor on v Hrastje, ga ni nihče spoznal. Čim bolj se oddaljuje od mesta, tem manj ljudi ga pozna. Hrastje spada sploh v jarniško orožniško območje, tako da se stiki z mestom omejujejo le na kak potni ali orožni list.

Avtobus se še ni bil popolnoma ustavil na postajališču pred pošto, ko je že poskakala neučakljiva mladina kar čez stopnice na cesto. Da je spremljal te bolj ali manj posrečene skoke vesel, razposajen smeh, je umljivo pri mladini, ki se je prišla vedrit in zabavat na kmete. Letoviščarjev še ni bilo na izpregled. Teden so bili najbrž zaključili veselo razigrani, zajemali so dobrote z veliko žlico, da so se jih kolikor toliko naužili še pred tisto nesrečno policijsko uro. Zato so zjutraj nekoliko dlje polenuharili.

Zadnji, ki je zapuščal avto, je bil seveda komisar Ferjančič. Ogrnil se je z lahkim površnikom bolj zoper prah kakor zoper zunanji hlad. Namenil se je bil nekoliko po vasi, da se sam prepriča, kako se je ta gorska vasica razvila, odkar jo je bil, pred tremi leti menda, zadnjič videl, in da laže dočaka ure, ko se izmotajo letoviščarji izpod rjuh in se prikažejo v javnost. Samo ob glavni žili pet, šest novih poslopij. Mnogim hišam so se povečala okna. Skozi vas drži gladka, skoraj brezprašna pokrajinska avtomobilska cesta.

Tobakarna. Preskrbeti se je treba pravočasno s tobakom. Da bi le dobil tisto vrsto, ki je je vaje. Na kmetih smo, si je dejal komisar Ferjančič, človek ne sme biti preveč izbirčen, kaditi bo moral, kar mu dajo.

«Moj poklon, gospod komisar!» ga je pozdravil tobakarnar, krepak mož s košatimi sivimi brki in močnimi obrvmi. «S čim naj vam postrežem?.. Seveda imamo! Če želite specialitete, jih tudi dobite!»

Ferjančič je bil zadovoljen, da se mu ni bilo treba gnjaviti z najcenejšimi, zato pa premočnimi cigaretami, da ga je pa možakar nazval s komisarjem, mu nikakor ni bilo prijetno. Odkod ga pozna možakar? On se možakarja ne spominja. Če bi ga bil le kdaj videl, bi mu bili ostali v živem spominu tako brki kakor obrvi.

Kmalu nato se odkriva komisarju že od daleč mož, na pol kmečko na pol gosposko opravljen, velik in koščen kakor vsi gorjani. «Dobro jutro, gospod komisar! Zelo me veseli, da ste počastili Hrastje s svojim obiskom!» In ko je opazil vprašajoči pogled tujega gospoda, je uslužno dodal: «Blaž Oblak sem, jarniški župan. Vsako nedeljo prihajam v Hrastje, ki spada v naše županstvo, poizvedovat, so li letoviščarji povsem zadovoljni in česa jim lahko še nudimo!»

«Čast komur čast, gospod župan», je dejal komisar Ferjančič, «nisem še vsega videl, a sem že ugotovil velikanski napredek od zadnjič. Hrastju se obeta lepa bodočnost.»

Župan Oblak je bil že drugi, ki je spoznal v tujcu komisarja Ferjančiča in to ob času, ko bi bil ta še najrajši popolnoma nepoznan. Ferjančič si je zaman belil glavo, da bi dočgal, kdaj se je bil seznanil z županom Oblakom. Čeprav se ponaša z dobrim spominom, to pot mu je spomin le odpovedal. Končno se da znanje z občinskimi predstojniki prej doumeti kakor znanje s toba-

karnarjem tako daleč od mesta. Da bo srečal v gorski vasi znanke med domačini in ne morda med letoviščarji, si Ferjančič nikakor ni mogel misliti. Dobro še, da so pomenki s takimi nekako začasnimi znanci kratki. Običajne snovi kakor vreme, letina, tujski promet se kmalu izčrpajo, zato se že po nekaj stavkih znanca prav presrčno poslovita.

Ferjančiču se je začel oglašati želodec. Tešč se je bil odpravil od doma. Dveurna vožnja mu je le še spodbudila tek. V prvo gostilno pojde, nekaj že dobi za zobe vkljub rani uri. «Pri vdovi Ančki» je bral komisar napis nad vhodom in vstopil.

Postavna ženska je prihitela iz bližnje kuhinje v vežo. «Klanjam se, gospod komisar! Dobro jutro! Kaka čast za moj hotel! Kar naprej! Ali se ustavite v salonu? Skoraj bi vam svetovala na vrt! Gospod Lešnik, mogoče ga poznate iz mesta, dober in zabaven družabnik, zajtrkuje pravkar tudi na vrtu.»

Ferjančič je mirno čakal prilike, da zine tudi sam kako v odzdrav. Omenitev Lešnika je takoj vplivala na njegovo odločitev. «Gospa hotelirka, če se ne motim, kaj ne! Dobro jutro! Seveda na vrt pojdem, na vrtu mi postrežete! Povem vam pa, da sem precej lačen.» Prelepa prilika, ki se mu je kar sama ponujala, da pride v toliko zaželeno družbo z Lešnikom, ga je tako iznenadila, da se ni utegnil podrobneje zanimati, odkod neki pozna hotelirka v njem komisarja. Naj ga slednjič tudi pozna, naj ga poznajo tudi drugi domačini, nič zato, da se le Lešnik ne zave, s kakšnim uradnikom govori tako zarana na vrtu hotela «Pri vdovi Ančki».

Hotelirka se je zadovoljno smehljala, ko je peljala novega gosta skozi salon na vrt. S tem, da je tako obzirno in obenem premišljeno vsilila Lešniku družčino je preprečila, da bi se ustavljale ženske na poti k zajtrku pri Lešnikovi mizi in

kramljale z njim ob času, ko ima ona sama v kuhinji še največ dela. A ne samo letoviščarice: modistka Brumen, uradnica Dornikova, mesarka Rant, blagajničarka Repič, trgovka Mavec, ravnateljica Klemenčič, tudi njena sobarica se mota in šlevi le preveč okoli Lešnika in njena sestra Tončka, ki je bila prišla sinoči za en dan na od-dih domov, prekaša v tem celo Kristino.

«S čim naj vam postrežem, gospod komisar?» je vprašala hotelirka medpotoma svojega gosta.

«Gospa, v Hrastje nisem prišel kot uradnik! Kar brez skrbi me lahko nazivate s Ferjančičem. Kar se tiče zajtrka, prepuščam vso izbero vam. Vem, da me boste povsem zadovoljili.»

«Potrudila se bom, o tem ni treba, da dvomite!» je zatrdila hotelirka in se vrnila še pred Lešnikovo mizo zopet v kuhinjo.

«Saj dovolite, gospod Lešnik, da prisedem! Gospa hotelirka me je opozorila na vašo družabnost. Ferjančič sem. Iz mesta prihajam, da se razgledam nekoliko po Hrastju. Mogoče si ga izberem za svoje letošnje letovišče.»

«Brez nobenih poklonov!» se je oglasil Lešnik in novodošlec ukočno stisnil roko. «Na deželi smo, nas vse druži želja po oddihu, duševni razbremenitvi, srčnem razgibu, zdravem zraku in neprisiljeni zabavi. Upam, da se vam prikupi Hrastje, kakor se je meni prikupilo v minulem tednu. Prišli ste, gospod Ferjančič, kajneda, davi z avtobusom? Ste li imeli mnogo sopotnikov?»

«Vozilo ni bilo natlačeno, sedeži pa po večini zasedeni. Hribolazci, ki se mislijo v enem samem dnevu povzpeti na kak visoki vrh. Mladina, ki jo občudujemo bolj radi podjetnosti ko radi izvršenih nalog.»

«Popolnoma sem vašega mnenja, gospod Ferjančič. Više od Strmca, ki je uro hoda od tod, se ne dvignejo, posebno če so obteženi z natrcanimi

nahrbtniki», se je pošalil Lešnik in čakal, da odobri somiznik njegovo naziranje o «nedeljskih» hribolazcih.

Nahrbtniki! Izgovorjena je bila beseda, ki utegne Ferjančiču, kakor je to on sam takoj zaslužil, skrčiti pot do cilja. Sama sedita na vrtu, Lešnik je že pozajtrkoval, novodošlemu Ferjančiču pripravlja gospodinja osebno zajtrk. Sedaj je čas, da preseneti morebitnega krivca.

«Kaj menite, gospod Lešnik», je govoril komisar Ferjančič počasi in s poudarkom, «dā izpraznijo zletniki svoje natrcane nahrbtnike in pomečejo njihovo vsebino v «Vražjo luknjo», brezno, ki zija in reži, če se ne motim, prav blizu Strmca? In še nekaj! Ali vam je znana, gospod Lešnik, tale srajca?»

Ferjančič si je odpel jopič, odpel si je telovnik in se dotaknil s prstom izrezanega mesta na srajci. Če ima Lešnik količkaj slabe vesti, ga mora streti tak nepričakovan napad s tako neoporečnim dokazilom.

A glej! Lešnik je ostal nepremičen. Usodno vprašanje ga ni bilo prav nič razburilo. Nekaj čudno mirno se je zagledal v svojo srajco na Ferjančičevem životu.

«Seveda, gospod komisar!» je odgovoril Lešnik popolnoma miren. «Tako sem spoznal srajco, ki je bila nekoč moja last, ki sem jo pa pred nekaj dnevi zavrgel. Toda pravkar sem razglabljal o čem drugem. Da ste padli v brezno, da ste na njegovem dnu pobrali mojo srajco, si lahko predstavljam, kako vam je uspelo priti iz brezna, tega nikakor ne morem doumeti.»

«Zadovoljen sem, gospod Lešnik, da se je ta zadeva tako skončala. Priznavam vam popolnoma prostodušno, da sem to pot streljal s topom na vrabca, ki je še pravočasno odfrčal, ker ga ni

težila nobena krivda. Smem ponuditi?» in Ferjančič je pomolil cigaretnico svojemu sosеду. «Vse vaše dejanje in nehanje vsega tega tedna nam je znano. Le vzrok vašemu samomoru smo zaman iztikali. Radi tega vsa ta komedija s tujo srajco! Prisiliti sem vas hotel k priznanju, če bi bil vzrok kazniv po katerem koli kazenskem paragrafu. Sedaj me vzrok ne zanima več. Zanimala bi me edino le pojasnitev, kako ste utegnili okrevati tako naglo, ko smo vendar uradno dognali, da vam je prebil izstrelek srce in prsi.»

«Preveč zahtevate, gospod komisar!» se je uresnil Lešnik. «Mislim in mislim, a te uganke še nisem utegnil razrešiti in je menda tudi ne bom razrešil, zato rajši neham misliti nanjo.»

«Še eno vprašanje mi morate dovoliti, gospod Lešnik! Rad bi opravil svoje uradne posle, dokler sva še sama in nemotena. Kako to, da ste me pravkar nazivali s komisarjem, saj se vam kot tak nisem bil predstavil in od prej me gotovo ne poznate. Mislil sem, da pridem v Hrastje nepoznan, pa so me vsi, prav vsi, s katerimi sem govoril, nagovorili s komisarjem.»

«Sestra tukajšnje sobarice, Tončka, je prišla včeraj popoldne iz mesta na obisk, opazila vas je davi pri izstopu iz avta, spoznala vas, in vest o vašem prihodu je bila hitrejša ko vi. Dovolj, da ve v Hrastju ena sama oseba, pa ni treba ostalim ne dolgih ne kratkih valov, takoj slišimo in zve mo najnovejše dogodke.»

«Oprostite, gospod Lešnik», se je opravičeval komisar Ferjančič, «človek bi rad še to pa še to vedel. Ni to vsakdanja, preprosta radovednost, ki mi pošepetava vprašanja, mene silijo v to višji nameni. Rad bi se dokopal v tej nekam zamotani zadevi do resnice! Ali poznate gospoda zdravnika Jereba?» Ferjančič se je spomnil vznesenega govora svojega soseda na sinočnjem sprehodu.

«Ne! Ne vem, če sem vam že povedal, da sem se do prejšnje nedelje izogibal zdravnikov ko hudič križa. Po svojem samomoru jih ne potrebujem več. Pravkar vam prinašajo zajtrk. Dober tek, gospod komisar!»

Stotinka miligrama.

«Dorče! Dorče! Vzbudi se vendar!»

«Kaj pa je, Talka? Ali me kam kličejo?»

«Ne, ne! V naši vili je nekdo! Tiše govori in poslušaj!»

Zdravnik Jereb se je dvignil na postelji. Bila je še temna noč. Srepro je gledal proti durim. Niti dihati si ni upal. «Prav nič ne slišim», je pošepnil čez nekaj minut, «zares, prav nič! Da te potolažim in prepričam, grem sam v vežo in preiščem tudi stopnišče od kleti do podstrešja!»

«Ne hodi, tako se bojim zate!»

«Le nič se ne boj! Saj vem, kaj je. Živci ti nagajajo! Drugi teden bo že bolje, ko bomo na počitnicah.» In ne da bi bil čakal njenega privoljenja, je skočil s postelje, odel se z ordinacijsko haljo, nataknil si copate, vzel iz omarice ročno svetilko in jo mahnil proti durim.

«Vsaj palico vzemi s seboj!» se je oglasila žena, ki je bila medtem pritisnila na gumb, da je zasvetila medla žarnica na omarici.

«Da si na ta način priskrbim že na vse zgodaj lastnoročno prvega pacienta in mu nato izperem, zašijem in obvežem rane, ki mu jih prizadene moja palica! Le nič ne skrbi in mirna bodi!»

Jereb je odklenil duri in jih za zeboj zopet zaklenil. Bil je v veži. Tema. Prisluhnil je. Nikjer nič. V njegovi roki je zasvetila lučca. Toliko da je videl nekaj korakov pred sabo. Počasi je preiskoval stopnišče. Nikjer nič. Niti v podstrešju. Kdo

naj tudi vlamlja v teh poletnih nočeh, ko so vsa okna odprta, ko vzdrami že najmanjši šum na ulici vso hišo! No, če bi ne bilo radi Talkinih živcev, bi se bil lepo obrnil na drugo stran, voščil namišljenemu vlomilcu mnogo uspehov in zopet sladko zaspal. Odet z dolgo belo haljo, v neslišnih copatah se je zdel Jereb samemu sebi kakor kak strah, na vsak način je bila vloga s svetilko iščočega Diogena prav tako smešna, kakor sedaj njegova. Vsaj to je dobro, da ga nihče ne vidi, kako tava sredi temne noči po lastni vili za prikaznimi, ki so jih celo slišali soproginji zrahljani živci.

Ko je posvetil Jereb po stopnicah še na dvorišče, je opazil ob steni moškega. Neznanec je gospodarja s poklonom vljudno pozdravil. Prav nič se ni skrival, Talka je imela torej vendarle prav. Nekdo je bil res prišel v vilo ob tako nerodnem času. Da bi bilo treba uporabljati proti tako prijaznemu in prostodušnemu tujcu palico, ne, v tem se je njegova Talka zmotila.

«Jaz sem lastnik te vile, zdravnik Jereb!» S temi besedami se je Jereb nekako predstavil tujcu. «Vaša zunanost, vaš obraz ne kažeta, da stojite pred mano vlomilec in tat. Vabim vas v svoj ambulatorij, da se tam podrobneje razgovoriva in pojasniva, kaj in kako. Moja radovednost je tembolj, upravičena, ker izključujem, da ste prišli po zdravniški nasvet.»

«Ne samo po nasvet, ampak tudi na pregled, na splošen pregled sem prišel. Vašemu vabilu se rad odzivam. Za honorar se vam ni treba bati, plačam ga naprej. Vem tudi, da so taka posvetoovanja in take preiskave sredi noči dražje.»

Čuden človek, si je mislil Jereb in odpiral vrata v čakalnico, v njegovem podstrešju ne more biti vse v redu. Pojem podstrešja je spravi! Jereba na popolnoma drugo pot. Da se ni bil že prej tega domislil! V podstrešju vile ima služkinja

Tončka svojo spalnico. Vse drugo se da lahko uganiti. Ko sta prišla Jereb in njegov nočni pacient iz čakalnice v ambulatorij in se je zasvetila jaka obločnica pod stropom, koje svetloba se je odbijala od snežnobelo pološčenega pohištva in od debelih šip v dveh velikih omarah, si je Jereb natančneje ogledal svojega obiskovalca. Ne, težko je prisoditi Tončki, ki je vendar lepo in razumno kmečko dekle, tak okus. Da bi se bila Tončka zaljubila prav v to trsko, skoraj ni verjetno.

«Slecite si jopič in srajco, da vas preiščem. Jaz se kmalu vrnem, saj vidite, da imam skoraj samo haljo na sebi», je dejal Jereb. Res si je hotel natakni vsaj hlače, toda umaknil se je v spalnico predvsem zato, da potolaži ženko, ki gotovo vsa drgeče od strahu, ker ga ni toliko časa nazaj in ker je gotovo slišala tuji glas nočnega obiskovalca.

Vrnivši se k bolniku, ga je našel Jereb že do pasu slečenega. Vzel je slušalko, da pretrka neznanca, o katerem ni vedel še nobenih podatkov in jih prav tedaj tudi ni hotel vedeti, da bi ga ne ozlovoljil. Med preiskovanjem se bodo prilike kar same nudile in njegov pacient mu bo odgovarjal in se ne bo zavedel, da je bil opravil splošno spoved.

Že je nastavil slušalko na pacientove prsi, ko je opazil na levi strani pod prsno bradavico brazgotino, lepo zaraslo brazgotino. Zdravnika zanima vsak zarastek, da vidi, kako je bila zašita rana. Brazgotina je bila vsekakor iz najnovejšega časa in čeprav tako mlada, ni kazala nobenega znaka kakega šiva. Dober kirurg je bil, ki je celil to rano, je moral priznati Jereb. Nenadoma se mu je zabliskalo v glavi. Jereb je dvignil svoj pogled naravnost v pacientov obraz. «Zamežite!» mu je velel in pacient je ubogljivo zaprl oči. Ne, to ni tisti obraz, ki si ga je bil vtisnil v spomin tam med skalami ob Bistri. Tisti obraz je imel trde

poteze, kakršne začrtujejo vanj neprijaznost, od-ljudnost, odurnost, jeza, ta obraz pa, čeprav men-da prav tako koščen ko tisti tam na obrežju, izžareva samo zadovoljstvo in duševno ravno-vesje. Vse drugo bi se sicer ujemalo. Tisti tam na obrežju je bil tudi dolg in suh, da bi se pa bile obrazne poteze, ki jih je narava začrtovala kdo ve koliko let, kar same zaokrožile v tako kratki dobi — Jereb je nekoliko premislil in ugotovil, da je bil vbrizgnil prav pred štirinajstimi dnevi neznancu svoj vitalin — je vendar nemogoče. Samomorilec je nosil temno obleko, ki se je ko-likor toliko skladala z njegovim mračnim čelom, pacient pred njim je hodil v beli obleki, ki se zo-pet ujema z njegovo dobro voljo. Sicer čemu vsa ta ugibanja, ko se je bil pač že sosed Ferjančič izdal s svojim vprašanjem, da ga imajo pod klju-čem.

«Ali so vas že izpustili?» je nanizal Jereb svo-je vprašanje na pravkar zaključeno razmišljanje. Ni se dal motiti v svojem delu, mirno je potr-kaval in vodil slušalko po nagih prsih.

Pacient se je nekoliko vzravnal pred zdrav-nikom, pomislil nekoliko in dejal: «Razumem po-polnoma vaše vprašanje, gospod zdravnik. Če sem se vtihotapil ponoči v zdravnikovo stanova-nje, ko bi bil čez dan, tako predpoldne ko po-poldne, dobrodošel, z namenom, da se dam prei-skati, si vsekakor morate misliti, da so me prav-kar izpustili iz norišnice. Ne, ne, motite se, go-spod zdravnik, takoj vam pojasnim vso svojo zadevo...»

«Pozneje, najprej vas preiščem in šele po splošni preiskavi si bom skušal izpopolniti sliko o vašem stanju z odgovori, si jih dobim na svoja tozadevna vprašanja. Sedaj potegnite krepko sa-po vase!» Z vso stanovsko resnostjo je nadalje-val Jereb svoje delo, čeprav mu je srce od same radosti hitreje utripalo. Torej mož, ki stoji pred

njim do pasu gol in čigar dobro zaceljena brezšivna brazgotina je bila napotila Jereba do mnenja, da ima pred sabo neznanega samomorilca z bistrskega nabrežja, ni bil zaprt. Če bi bil imel le količkaj opravila s policijo, bi bil takoj pravilno tolmačil Jerebovo vprašanje po izpustitvi in ne bi bil šel iskat razlage v — norišnico.

«Pred dnevi ste morali prestati večjo krizo, kaj ne, gospod...?»

«Stane Ležnik sem, zasebni uradnik pri veletrgovini «Čadež in drug.» Glede krize ste jo res pogodili. Kajti prav danes dva tedna sem se streljal tam ob reki Bistri med tistimi skalami na levem bregu, preden se pride do mosta.»

«Torej samomor!» Jereb se ni dal motiti v svojem delu. «Potemtakem je ta brazgotina tu na vaših prsih vidno znamenje vašega dejanja?»

«Je, gospod zdravnik. Bil je samomor, nameravan, a ponesrečen, neuspel samomor, kajti približno pol ure pozneje sem se vzbudil... toda, oprostite, odgovarjal bom odslej po vaši želji le na vaša vprašanja.»

«Le nadaljujte», je prigovarjal Jereb, «to spada vsekakor še v odgovor na moje vprašanje!» Pri tem se je trudil, da zakrije svoje notranje vznemirjenje. Kar mu utegne sedaj povedati njegov pacient, bo temeljito pojasnjevalo, kako je učinkovala Jerebova vbrizganina, o kateri ni vedel samomorilec seveda ničesar.

«Vzbudil sem se spočit in zdrav. Šele pištola v moji roki mi je pojasnila mojo namero. Zapustil sem takoj tisti kraj med skalami. Pozneje sem si po daljšem razglabljanju ustvaril sam svojo domnevo. Samomor se mi je ponesrečil, toda nekaj drugega, neneravnanega mi je uspelo. Umoril sem z izstrelkom, ki je bil namenjen meni, hipohodra v sebi, kajti od samomora dalje sem popolnoma ozdravljen in me ne ogroža nobena bolezen več.»

«Če vas prav razumevam», je mirno pripomnil Jereb in privzdigoval svojemu pacientu veke, iztikajoč še vedno za sledovi kake bolezni, «vas je rešila krogla vseh nevšečnosti, ki so vas bile tako rekoč prignale do tistega izrednega dejanja.»

«Pritrjujem vam, gospod zdravnik, točneje se jaz nikakor ne bi bil mogel izraziti. Da bi me bili poznali pred štirinajstimi dnevi! Živi mrlič! Tako bi me bili lahko nazvali in bi se nikakor ne bili motili. Brez odločnosti, brez pobude, zlovoljen, s srdom v srcu do svoje okolice, ki sem ji zavidal njeno zdravje in veselje do življenja, sem preždeval svoje dneve. Dobro še, da sem bil zaposlen z računi, sicer bi mi bila moja otožnost otežkočila še moj poklic. Vsakih štirinajst dni so se mi ponavljali v rednih presledkih: vnetje slepiča, razširjenje srca, obistni kamni, rak na jetrih in sladkorna bolezen, kjer sem pač začutil kako bolečino, kak zbodljaj. In zdravnikov sem se bal, bal sem se, da bi mi ne pritrdili.»

«Potemtakem je pomenil samomor za vas rešitev. Precejšnjo zdravniško prakso imam že za sabo, precej knjig in zvezkov sem že prebral o nenavadnih ozdravljenjih, da bi bil pa izstrellek tako temeljito ozdravil namišljenega bolnika, ki je vsekakor bolnik, čeprav ne boleha za tistimi boleznimi, ki so se ga bile po njegovem mnenju lotevale, je zame novost», je lagal Jereb z ednim namenom, da izvleče še kaj iz svojega pregledovanca o učinkovanju čudežnega «izstrelka». «Kar sem mogel doslej ugotoviti, ste popolnoma zdravi. Pljuča zdrava, srce v popolnem redu.»

«Tistega izstrelka, ki je ubil v meni hipohodra, ne morem blagrovati v taki meri, kakor bi bilo pričakovati. Naj se mi očita tudi črna nehvaležnost, jaz se za izstrellek in njegove blagodejne posledice ne morem navdušiti. Izstrellek mi je naklonil le preveč zdravja in po pobitem

hipohodru izpraznjeno mesto je zasedel — babjak. Ne vem, če me razumete. Moje odvečno zdravje je namerjeno le v eno samo določeno smer. Nikdar še nisem bil opazil na sebi in v sebi takega izrazitega nagnjenja. In da sta izstrelek in nagnjenje v vzročni zvezi, mi lahko verjamete, gospod zdravnik. Brž po vrnitvi v mesto sem se zaljubil v našo strojepisko Marico, kar me ni prav nič oviralo, da sem se nato zaljubil v natakario Agato iz «Evrope». Še prej sem se smukal doma okoli svoje gospodinje, pobožal jo in jo celo vščipnil. Toliko vem, da se tedaj nikakor nisem mogel krotiti in brzdati, čeprav bi me bili morali odvracati od takega početja njeni sivi lasje. In na počitnicah, na letovišču! Dotle neznan sila me je gnala v pustolovščine. Jaz vam odkrito povem, gospod zdravnik! Prej se nisem zavedal svojega hipohonderstva, kakor se ne zaveda sleporojeni svoje nesreče, in to je bilo kolikor toliko dobro zame, sedaj se zavedam preobilice zdravja in to je slabo. Zdravje moje, ki ga izžarevam, ki ga izdihavam, je nalezljivo. Da doseže svoj cilj se mora človek boriti, če naj mu nudi uspeh pravi užitek. Prelahke zmage niso vredne počenega groša. Gospod zdravnik, sedaj vam priznavam, da nisem prišel v vašo vilo z namenom, da se dam zdravniško preiskati. Z vašo Tončko sem se seznanil prejšnjo nedeljo, ko je bila prišla obiskovat domače v Hrastje, kjer sem bil jaz do včeraj na letovišču. Nekaj prijaznih besed, vroč pogled in sestanek je bil dogovorjen. Saj sem vam rekel, da je moje preveliko zdravje nalezljivo. Tončka mi je dala že sinoči ključ, slišala je pa tudi govorjenje v vaši spalnici, pobegnila je in me prepustila v tuji temni hiši moji usodi. Gospod zdravnik, čudno se vam bo mogoče zdelo, toda jaz vas prosim, rešite me prevelikega zdravja. To moje preveliko zdravje je, kakor sem že omenil, v tesni zvezi v

mojim samomorom. Upoštevajte to zvezo in rešite me! Tisto moje na novo pridobljeno zdravje mi je celo iztrgalo iz srca nepremagljivo bojazen do zdravnikov. Evo me! Tu sem sedaj pri vas! Tudi glede zdravja velja po mojem mnenju latinski rek ne vem več katerega filozofa: ne quid nimis!*), ki mi je še ostal v spominu izza moje gimnazijske dobe.»

Jereb je bil že med pripovedovanjem pacienta Lešnika dokončal svoje preiskovanje. Odložil je slušalko in se naslonil na bližnjo omaro. Kar mu je pravkar pravil uradnik Lešnik v svoji preprosti govorici, je Jereb sproti prenašal v stokovni jezik in gledal z zdravniškimi očmi opisane učinke svojega vitalina na samomorilca. Takoj je spoznal, da je bil prekoračil učinek njegove vbrizganine določeno mejo. Lek ni samo oživil nesrečneža, marveč ga je tudi predelal, prekvasil. Da pojdejo učinki tako daleč, si ni mislil. V sestavi njegovega vitalina torej ne more biti vse v redu. V mislih je preletel Jereb vso kemično formulo svojega izuma, da iztakne čimprej napako. Črke in številke, povezane med seboj po seštevnihi križcih, so se mu podile po možganih, pojmi, označeni s črkami in številkami, so se zgoščali v prvine, v sestavine in naznanjali, kje, kdaj in kako delujejo posamič in skupno in... že jo je izsledil, napako, ki je bila izpremenila poštenega samca, čeprav hipohondra, v veselega in podjetnega žensčaka.

«Le oblecite se, gospod Lešnik. Kolikor sem utegnil dognati, ste popolnoma zdravi. Seveda preiskava še ni izčrpana. Kar manjka do popolnosti, lahko opraviva čez dan, posebno ker ni nobene nujnosti. Pod žarke, ki vam temeljito pregledajo notranjost, bi morali seveda h kakemu drugemu zdravniku, ker si tozadevnega aparata še nisem nabavil. Vaš primer je zelo redek, zato

*) Ne prepiravaj!

ga hočem dodobra proučiti. Vabim vas, da se čimprej zglasite pri meni, lahko se že sedaj domeniva, kdaj, da se ne bodo najine uradne in poslovne ure križale. Vprašanje honorarja naj vam ne dela nobenih preglavic, kajti v vašem primeru bi moral biti jaz tisti, ki plača šolnino.»

«In takih ljudi sem se še pred dvema tednoma tako bal!» je skesano priznal Lešnik ob slovesu. «V teh štirinajstih dneh, ko sem užival počitniško prostost, sem si slednjič že lahko privoščil tudi take izredne užitke, toda sedaj prihajajo resni dnevi, dnevi dela in računov, v katerih bo nemogoče škiliti z enim očesom na strojepisko Marico, z drugim pa na dolge stolpiče števil. Prav sama sreča me je bila privedla v to hišo, kjer sem iskal zabave, kjer pa dobim, kakor mi pravi notranji glas, pomoč in ozdravljenje. Za Tončko prosim. ne oponašajte ji, da se je spozabila in izročila ključ od vaših hišnih vrat tujcu, ki jo je bil premotil s sladkimi besedami. Ključ vračam!»

Ko je prišel Jereb zopet v svoj ambulatorij — do vrat je bil pospremil svojega nočnega gosta in pacienta — je s stikalom ugasnil žarnico, da ga ne bo nobena stvar mamila in motila, kajti v temi se da še najlaže, v naslanjaču sede, razmišljati o določenem predmetu.

Iz tistega usodnega jutra so ostale Jerebu vse potankosti živo v spominu. Brž po strelu je pritekel k samomorilcu. Imel je dve izberi, ali naj prepusti neznanca usodi — smrt je že nastopala, če ni že nastopila — ali naj poskusi svojo novo sredstvo, ki se je že tako dobro izkazalo na živalcah. Vsak zdravnik je po poklicu nasprotnik smrti in zato se je odločil za poskus. Čas je silil in njegovemu vitalinu je bila dana možnost, da se uveljavi tudi v človeškem telesu. Kaj se je zgodilo nato s samomorilcem? Jereb ga je iskal po stolpcih dnevnika tako med domačimi vestmi

kakor na zadnji strani v osmrtnicah, iskal ga je po tovarišu Volariču v kirurškem oddelku, iskal ga celo na licu mesta na nabrežju samem. Prejšnjo soboto, pred dobrim tednom, ga je opozoril policijski komisar posredno še na peto možnost, ki nanjo ni mislil niti od daleč, da je neznanec namreč — zaprt. Očitki, s katerimi se je Jereb obkladal po razgovoru s sosedom Ferjančičem, so mu vedno bolj odmikali spanec proti jutru. In ves ta čas se je samomorilec, neznanec z bi-strškega nabrežja, lepo zabaval v Hrastju, v rojstni vasi služkinje Tončke, radi katere ga je bila usoda privedla naravnost k Jerebu.

Učinek svojega leka bi bil moral le poznati, še preden se je lotil človeka, je Jereb razglabljal, saj sta pričala o učinku tako ozdravljeni kanarček kakor oživljena goloba. Kanarček čink-čink je v nekaj urah okreval in okreval je tako, da je hotel prevrniti kletko, divjal je po njej, dokler ni dobil družice, ki so mu jo morali pri-skrbeti, išoč jo po vsem mestu in iztaknivši jo slednjič vendarle pri nekem ptičarju v predmestju. In zadeva z goloboma? Služkinja Tončka ju je bila utopila, oparila ju je, nato oskubla in vkljub tej dvojni smrti sta se ženila na omejenem pozorišču mizne plošče po starem običaju. Kanarček, goloba in Lešnik prikazujejo Jerebu zelo izrazito nedostatek njegovega izuma. Sredstvo, ki ga je krstil z vitalinom, naj bi bilo samo oživilo, kar sega preko te meje, je vse odveč. Šele v navzočnosti Lešnika, pred približno eno uro, se je zavedel Jereb napake v sestavi. Snov s takim učinkom ne more biti nič drugega ko testosteron, hormon moškosti. Najbrž ga je bil dodal le preveč v mešanico. «Preveč» namreč v hormon-skem jeziku, kajti ti notranji sokovi se merijo le z miligrami in še z manjšimi utežmi.

Kaj napraviti? Uničiti testosteron s snovjo, ki deluje v nasprotnem smislu. Kje dobiti tako

snov? V možganski češeriki nedorasle mladine. Prav! Toda kako naj se izmeri te nove snovi le toliko — nič več in nič manj! — da se uniči s tisto količino vsak nadaljnji učinek testoteronu? Ker je tudi ta snov hormonskega porekla, se meri prav tako po stotinkah miligrama. Če se pa testosteron vtem sam od sebe unese, ne dobi nasprotna snov nobenega nasprotnika, nad katerim bi se lahko znesla, zato zavlada sama neovirano v zdravem telesu. Hudič je bil izgnan po belcebubu. Mesto podjetnosti, zaljubljenih pogledov, mamečih vzdihov in besed, ki jih je prej povzročal testoteron, nastopijo jokavost, nenasitna zvedavost, igravost, oponaševalnost, sladkosnednost, lastnosti, ki so značilne za otroško dobo. Take lastnosti bi Lešnika gotovo bolj vznemirjale ko sedanje, ki so vsaj v nekem skladu z njegovimi leti.

Kako pomagati Lešniku? Poskušati protivna sredstva? Nove leke? Drzen bi bil tak poskus! Kdo ve, če bi tudi uspel?

«Dorče, ali si tukaj?» vrata iz čakalnice so se odprla in ženo Talko je slišal Jereb skozi temo v okviru vrat.

«Tu sem! Razmišljam!»

«Bojim se, da se prehladiš!»

«V tem času? Slednjič že lahko tvegam majhen prehladič, saj imamo zdravnika v hiši. Sicer se pa sedaj odpravim spat, da se ne boš po nepotrebem bala in tresla zame.»

* * *

Poletje se je nagibalo h koncu. Dnevi so se vidno krajšali. Mesto je zopet oživel. Vračali so se letoviščarji od morja in s hribov, prihajala je mladina, da se pripravi za septemberske izpite. Še je pripekalo sonce, a le v opoldanskih urah.

Jereb se je vračal od opasno zbolele gospe proti domu z vedno spremljajočo ga torbo v roki. Bil je zadovoljen. Gospa je bila zbolela kar za dvema boleznima, obe sta bili enako nevarni, a njegovi prizadevnosti se je le posrečilo, ukrotiti ju; ponoči je bila kriza na višku, sedaj se je obračalo na bolje in Jereb je lahko z mirno vestjo potolažil obupajočega moža. V torbi je počival tudi vitalin z brizgalko. Jereb je sicer poznal učinke vitalina, tako glavne: oživljajoče, kakor stranske: ljubezen vzbujajoče. Vkljub vsem tem nezaželenim stranskim učinkom se je bil odločil, da uporabi pri bolnici svoj vitalin, če bi že bila vsa druga sredstva odpovedala.

Vitalin in njegovi učinki so priklicali Jerebu v spomin njegovega nočnega pacienta Lešnika. Kaj je z njim? Kam se je bil izgubil? Pred dvema mesecema — Jereb se je že odpravljal na običajno vsakoletno letovanje — ga je Jereb okoli polnoči preiskoval, da zasledi na željo pacienta samega vzrok njegovega preporoda. Tedaj sta se bila domenila, da pride Lešnik čez dva, tri dni zopet k zdravniku, toda Lešnika ni bilo, nekaj dni po tem je Jereb sam odpotoval na počitnice. Tudi na letovanju je večkrat mislil na Lešnika. Ali se je bila odvečna stotinka miligrama testosterona unesla, ali še deluje? Kako rad bi se bil Jereb o vsem tem prepričal! Na počitnicah se ni utegnil, ko se je vrnil v mesto, se pa ni hotel navedovati svojemu pacientu, ker ni hotel vzbuditi v njem domneve, da lovi bolnike in s tem zasluček kar na cesti.

Jereb si je obrisal potno čelo. Čaša piva bi se mu sedaj vsekakor prilegla. Razgledal se je nekoliko in se uveril, da je še najbližja pivnica v hotelu «Evropi». Prekoračil je trg in vstopil. Malokdaj je posečal to gostilno, preveč od rok je bila zanj, čeprav je «Evropa» slovela po vsem mestu radi izvrstne domače kapljice. Jereb se je bil

vtem premislil. Ne pivo, četrt domačega vina mu utegnē še bolj ugasiti žejo.

Brhka natakara je prihitela k novemu gostu, še preden si je bil izbral prostor.

«Klanjam se, gospod doktor Jereb! Želite, prosim?»

«Človek pride v gostilno, čeprav nikomur znan, na požirek vina, in ga že pri vhodu pozdravijo s pravim naslovom», se je pošalil Jereb. «Odkod me poznate, gospodična?»

«Tam pozimi ste bili nekoč z gospodom doktorjem Volaričem pri nas. Ta je ustregel moji radovednosti in mi izdal vaš priimek in vaš poklic. Vaš takratni spremljevalec nas večkrat poseča.»

«Vidite, gospodična, tako izdaja prijatelj prijatelja lepim očem na ljubo! Kako vino mi priporočate, gospodična...?»

«Agata mi je ime in tako me tudi vsi pri hiši kličejo. Želite zelenca, rizlinga? Obe vrsti hvalijo naši gostje.»

«Prinesite četrtinko zelenca, gospodična Agata!»

Agata, Agata, je začel misliti Jereb, ko je odšla natakara. Tako nenavadno ime in vendar ga je moral še pred kratkim kje slišati. Agata, Agata. Saj vendar nima tako širnega poznanstva, da bi mu bilo lahko ušlo tako nenavadno ime. Med pacientinjami ni nobene Agate in v njihovih družinah je tudi ni. Slednjič je le rešil Jereb zadevo in izbežgal iz spominov pravo Agato. Ali mu ni pravil Lešnik, presenečen na nedovoljenem lovišču že prvo noč po povratku s počitnic, kako ga je strel ozdravil in kako se je takoj potem zaljubljal kar po vrsti v svojo gospodinjo, v pisarniško tovarišico Marico in v natakara pri «Evropi» Agato? Najbrž mu sedaj streže prav tista Agata, ki je bila pred približno dvema mesecema razvnela Lešniku srce nekaj

ur po njegovem samomoru in nekaj minut za njegovo gospodinjo in koleginjo. Seveda je ista, saj je bila pri hiši že tam pozimi, ko sta prišla mimogrede on in njegov prijatelj Volarič sem v pivnico. Vse gre po sreči. Usoda mora biti zelo naklonjena njegovemu vitalinu in noče, da se pozabi tak izum, ki utegne še mnogo koristiti človeštvu. Zato ga je usoda tudi pripeljala sem k Agati, da kaj več izve o Lešniku in o morebitnem vidnem učinkovanju vitalina.

«Evo me, sem že tu! Prinesla sem vam vino naravnost iz kleti», je dejala Agata in postavila stekleničico pred Jereba.

«Zelo ste ustrezljivi, gospodična! Še nekaj! Gospoda Lešnika gotovo poznate. Jaz ga ne vidvam že precej časa. Sicer sem bil nekaj tednov odsoten, toda po vrnitvi se še nisva srečala.»

«Več let je bil naš stalni gost. Ko sem prišla sem v službo, je bil že tu. Kosil in večerjal je v tistemle kotu, najrajši sam. Čudak, da vam ga ne morem opisati. Grdo je gledal, da se ga ni drznil nihče nagovoriti. Nekoč je pa vstopil gospod Lešnik in sicer tak, da ga skoraj nisem spoznala. Vesel, zgovoren, živahen. Kdo bi si bil mislil, da zna tako lepo pogledati človek, ki dotlej strmel le osorno, neprijazno, skoraj divje v tla. Tedaj se je odpravljal na počitnice. Kako je krepko stisnil roko tisti, ki prej ni zinil ne pri vstopu, ne pri odhodu prijazne besede. Po končanem dopustu je še enkrat prišel k nam in nato je izostal. Vzroka, zakaj nas je tako nenadoma zapustil naš tolikoletni stalni gost, nismo poznali, dokler nam ni povedal izvošček Martin, da se namerava gospod Lešnik poročiti. Kje je bil izvedel to novico, katero vzame Lešnik in kdaj se poroči, nam Martin ni vedel povedati. Verjeli smo mu, ker Martin ne trosi okrog neutemeljenih in neresničnih vesti. Sklepala sem, da mora biti Lešnikova nevesta hogata, premožna. Dokler ga

ni bila uslišala, je bil čemereren, siten, razburljiv, kretali smo se okoli njega ko okoli počenega lonca, šele ko je privolila, da ga vzame, se je gospod Lešnik izpremenil. In še kako! Hoditi na gostilniško hrano nima nobenega pomena več, sem si mislila, ko mu nudi nevesta vsega, česar si poželj njegovo srce in njegov želodec. Šele gospod Novak, mogoče ga poznate, urednik je pri tukajšnjem dnevniku, me je bolje poučil. Sedaj za časa jesenske porote tu v bližini se namreč udeležuje gospod Novak razprav kot poročevalec svojega lista in je večkrat naš gost, kadarkoli določi sodni dvor odmor. Če ga blagovolite počakati, gospod doktor, gospod Novak se mora vsak čas prikazati. On ve marsikaj o gospodu Lešniku.»

Počakam še Novaka, se je odločil sam pri sebi Jereb. Usoda ima z vitalinom zares najboljše namene. Zopet mu postavlja kar sama na pot osebo, katere se Jereb ne more izogniti in ki mu utegne dati neprecenljivih podatkov glede Lešnika in v njem še vedno delujočega vitalinu dodanega odvečnega testosterona. Testosteron ni torej nikako skrpucalo, kakor se je bal Jereb, tista stotinka miligrama, ki je bila prišla v vitalin preko določene mere, bo sklepala zakone, bo nadomestovala in nadomestila vsako še tako slovečo ženitno posredovalnico, bo naklanjala zakonskega življenja željnim samcem neveste, ki imajo kaj pod palcem, in uravna s tem marsikatero hrapo na zakonski poti. Agata sama je nevede podčrtala, kake važnosti bi bil pomenek Jereba z Novakom, ki ve še marsikaj o Lešniku.

Vino, katero je srebal Jereb po požirkih iz kozarca, je bilo izvrstno mogoče še premočno za to uro. V salonu je bil sam. Tam zunaj, onkraj steklene pregraje v bližini kuhinje, je bilo več gostov, prihajali so, izpili kozarec ali dva in odhajali. Nenadoma je opazil Jereb, da mu je dala Agata z desnim očesom komaj opazno znamenje.

Pomežek je trjal menda še ne desetinko sekunde in Jereb ga je razumel. Pogledal je naravnost proti vhodu, vrata so se odprla in v pivnico je stopil tujec, v katerem je razodevalo Agatino tajno znamenje urednika Novaka.

«Dober dan, gospod urednik Novak! Kakor po navadi, kaj ne!» je hitela pozdravljat Agata novega tujca in že mu je postavila četrtno na mizo. «Z gospodom doktorjem Jerebom se gotovo poznata. Pravkar sva govorila o gospodu Lešniku, ki je bil zadnje čase gospodu doktorju izginil z vidika.»

Ta pa zna, si misli Jereb. Občevanje z različnimi gosti jo je bilo tako izmojstrilo, da se je vedla ko kaka hišna dama, sprejemajoča povabljene goste.

«Me veseli!» in Jereb in Novak sta si segla v roke. «Prav nič se ne čudim», je nadaljeval urednik Novak, «če se zanima zdravnik kot tak za Lešnika, kajti njegov primer se menda ne ponovi tako kmalu. Z njim sem se moral ukvarjati, ker mi je, po domače povedano, hodil v zelnik. Bil sem v Hrastju na letovišču. Seznanil sem se z gospodično, s katero sem se pred kratkim tudi zaročil. Drugi dan po mojem odhodu je prišel on in znoril tako rekoč ves ženski svet v Hrastju. Poizvedoval sem o njem. K temu nečednemu koraku me je naganjala ljubosumnost. Ugotovil sem v nekaj dneh tole: do svojega prvega t. j. letošnjega dopusta je bil čudak posebne kakovosti. Samosvoj, zadirčen, nedružaben. Nato temeljita izpremembra. Nekaj se je moralo zgoditi z njim, in sicer v eni sami noči, kajti drugo jutro je bil že prenovljen, prenovljen popolnoma, in se je takoj odpravil v Hrastje, kakor da bi ne bilo drugih letovišč v naši deželi. Ali je bilo dotedanje njegovo življenje hlimba? Ne verjamem! Za takega igralca ga nimam. Veste, gospod zdravnik, pravim vam vso zadevo po vrsti, kakor sem jo

sam polagoma odkrival. Nočem prehitovati dogodkov. Če gospoda Lešnika že od prej poznate, ste se bili gotovo sami že prepričali o njegovi izpremambi.»

«Da vam resnico povem», je lagal Jereb in lagal je le radi svojega vitalina, kojega oživljajoče moči ni hotel izdati, dokler mu ne odtegne tistega testosteronskega vpliva, ki toliko škoduje resnosti njegovega izuma, «da vam resnico povem, samo enkrat sva bila skupaj. Dogovorila sva se tedaj za nadaljnji sestanek, a njega ni bilo. Pri takratnem kratkem pregledovanju sem dognał, da je zdrav ko riba.»

«Oprostite mojo radovednost! Ali ste ga tudi pretrkali?»

«Seveda! To pač spada k splošnemu pregledu!»

«Po golih prsih?»

«Samo ob sebi umevno!» Kam neki meri Novak s svojimi čudnimi vprašanji?

«Ali niste ničesar opazili na koži okoli srca?»

«Sem. Bila je brazgotinica, dobro zarasla, nobenega večjega pomena vredna posledica kake neznatne poškodbe.» Jereb je pil počasi iz kozarca, da zakrije svoj notranji nemir. Nekaj mora vedeti ta salamenski urednik. Uredniki in policaji vtikajo v vsako stvar svoj nos. Komisarju doktorju Ferjančiču se je pridružil sedaj še urednik Novak.

«Ne štejte mi v zlo, gospod zdravnik, če sem v tem drugačnega mnenja!» Novak je pogledal na uro. «Časa imam dovolj! Šele čez pol ure se bo nadaljevala razprava. Lahko vam torej povem vse po vrsti, seveda le, če vas stvar zanima.»

«Kar sprožite, gospod urednik, saj veste, da so taka odkritja prava mana za zdravnike!» Jereb je sklenil sam pri sebi, da ne seže Novaku brez potrebe v besedo, zavedal se je, da odkrije taka nenadna in nenaprošena zgovornost mnoge

znake, ki jih utegne pravilno tolmačiti edino le zdravnik.

«Komaj sem se bil vrnil s svojega dopusta, hajdi v službo! Zadnje korekture, preden gre list v stroj. Naporno delo za urednika, ki je še z vsemi svojimi mislimi na letovišču. Toda tudi ta noč je minila. Šel sem se hladit k Bistri, ker so bile še vse krčme in kavarne zaprte, da bi se nekoliko odtešchal. Rad bi se bil kopal, a se mi je zdela voda premrzla. Zaslišim strel. Radovednost, ki je tako ženskam kakor nam urednikom svojstvena, me je gnala na lice mesta. Po daljšem iskanju sem našel človeka s prestreljenimi prsmi. Samomorilec. Hitel sem po pomoč. Mogoče ga še lahko rešijo. Čez dobro četrto je pridrvel že rešilniški avto z osebjem. O samomorilcu ne duha ne sluha. Izginil je bil vtem ko kafra. Med skalami je pustil na tleh nekaj krvnih kapljic in viden vtisk svojega orožja. Pozneje so mi zaupali možje od Rešilnice, da je policija našla tam blizu tudi izstrelek. Mrlič, ki sem ga videl tam doli ob Bistri, je bil dolg in suh. In ko sem poizvedoval po novem letoviščarju, ki me je skušal v moji odsotnosti izpodriniti pri moji Klari, sem dognal, da je tudi letoviščar dolg in suh. Njegovo nenadno izpremembro od priskutnega sebičnega in odurnega pusteža do prijaznega, istočasno pa tudi podjetnega navihanca, so mi izpričale osebe, kakor njegova koleginja gospodična Trohova, njegova gospodinja, ki se do tedaj še ni bila pomirila — menda jo je bil gospod Lešnik vščipnil, če sem prav razumel njeno dolgovezno, a obenem odpuščajoče zgražanje — nadalje tukajšnja natakarka Agata in njegov uradniški tovariš Kenda. Jaz sem zaslutil zvezo med samomorilcem in prav tedaj izpreobrnjenim Lešnikom. A še nisem bil gotov. Zelo rad bi bil šel brž prvo nedeljo zopet v Hrastje, da vidim svojega tekmeca, toda potniški avto odhaja ob nedeljah

prej in ga jaz radi uradne zaposlenosti nisem utegnil več doseči. Nenadoma izvem, da se Lešnik, tisti veliki gobezdač in širokoustnež v ženski družbi, poroči.»

«Poroči? Ali se je tudi že poročil?» Jerebu so ušle besede proti njegovemu sklepu. Čeprav si se bil odločil, da ostaneš ves čas mutec, ko te zadene tako rekoč iz zasede nepričakovana novica, izpregovoriš, moraš izpregovoriti. Taka nenadna vest ti izbezga besedo, zadržuj jo še tako odločno.

«Poročil! Jaz sem bil o vsem tem dobro obveščen. Veste, gospod zdravnik, k nadaljnjemu poizvedovanju me ni naganjala več ljubosumnost — moja Klara se je bila vrnila in mi povedala vse, mnogo ji že tako ni bilo treba praviti — marveč dejstvo, da me je skušala taka preklja izpodriniti. To je užalilo moje samoljubje. Poročil se je s svojo dolgoletno gospodinjo Lenarčič, vdovo po davčnem poduradniku.»

«Kaj mi poveste?! Pri taki izberi! Ob takem nastopu, ki je še vas nekoliko zbegal! Njegove gospodinje ne poznam, a zdi se mi po neki njegovi opazki — govoril je o njenih sivih laseh — da mora biti starejša on njega.» Jereb je izpil in ker je bila tudi Novakova četrt prazna, je naročil — «saj nimate nič proti temu, gospod urednik, če spijeva skupaj merico?» — po Agati pol litra. Ta poroka in ta zakon gresta na moj račun, si je priznaval, Jereb.

«Šel sem na županstvo, pregledal občinsko tablo, kjer se prijavljajo poroke, in se uveril, da se poroči pet in tridesetletni Stane Lešnik s šest in štiridesetletno vdovo Evgenijo Lenarčič rojeno Lipič. Veste, gospod zdravnik, naša služba zahteva, da ugotovimo pravi dejanski stan, preden ga priobčimo. Taki smo v službi in to nam je prišlo tudi v navado v zasebnem življenju. Saj nisem maščevalen, toda za tiste bridke ure sem iskal zadoščenja. Domislil sem si ga. Če vem jaz

za to poroko, naj izvedo zanjo še drugi, tembolj če jo bosta hotela novoporočenca prikrivati. Izbral sem si našega najspretnjšega nabiralca oglasov, namazal mu jezik s tremi četrtmi, poslal ga k vdovi Lenarčičevi na njeno stanovanje ob času, ko je njen bodoči mož še v pisarni, in mu naročil, da mora dobiti od nje naznanilo njune poroke za naš list. Če bi bilo treba, naj tudi na ceni kaj popusti. Kajti le če je objava v našem listu, smo pri manj znanih osebah upravičeni spomniti se tega pomembnega dne tudi z nekaj vrsticami med domačimi vestmi. Bal sem se, da odkloni vdova oglas. Kolikor sem bil namreč dogonal, si ne privošči vdova ničesar, živi preko počitnic, ko je sama, prav ko gosenica, nekaj listov solate ji zadostuje in nato dve skodelici mlečne kave, pri kateri je kava med narekovaji. Tako varčna nevesta naj žrtvuje tak nenadni izdatek! In bi ga lahko ob svoji obče znani zvezi s tukajšnjo hranilnico! Pomislite, gospod zdravnik! Mojemu odposlancu je uspelo. Zedinila sta se za objavo, ki naj zavzema polovico prostora navadne osmrtnice. Šlo je celo brez popusta. Naravnost vzradoščena je bila, da ni šla javnost mimo in preko tako pomembnega, ne vem, če je tudi rekla, zgodovinskega dogodka. Jaz sem se uveril — to priznavam vam kot izvedencu — da je Lešnikovo zdravje nalezljivo. Njegova nevesta se je bila v tako kratkem času že nalezla njegovega zdravja. Rad bi slišal sedaj vaše mnenje, gospod zdravnik. O takih stvareh govorimo mi laiki pač po svoje.»

«Jaz si vso zadevo razlagam drugače», se je osokolil Jereb ugovarjati. Presmešno, pripisovati odvečni količnici testosterona v njegovem vitaminu celo brezžične vplive in učinke! «Vdova je ostala vse svoje življenje v družabni senci, priboriti si kako boljše mesto, ji ni bilo usojeno, najprej jo je oviral mož, davčni poduradnik, po-

tem vdovstvo. Slednjič je prišel nenadoma junak, ki ji je ponudil sedež na soncu v njeni jesenski dobi! Zakaj bi torej ne sprejela ponujenega sedeža, ki se je zanj sama zaman trudila? Rada je žrtvovala po svojem naziranju visoko, a vsekakor še utrpljivo ceno za naznanilo v dnevniku.»

«Mene», je nadaljeval urednik Novak in pogledal zopet na uro, «je njena takojšnja privolitve v objavo popolnoma razorožila. In ko sem bil v nedeljo po njuni poroki pri Cvetrežniku v bližnjem Brezovcu, me je gostilničar sam — uspeh objave v našem listu! — opozoril, da sta novoporočenca napravila k njemu svoje ženitovanjsko potovanje, ker je bil Lešnik že zapravil svoj letni dopust. Po gostilničarju sem se dal paru predstaviti. V ženinu sem takoj spoznal samomorilca ob Bistri. Zelo prijazno sta me sprejela. Bil sem jima zastopnik največje velevlasti, novinarstva, ki se je edina spomnila njunega tako slavnostnega dne. Končujem, gospod zdravnik, ker se bo v nekaj minutah nadaljevala porotna razprava. Toliko vam še povem, da se me je v njuni družbi polotilo, ne vem, kaj bi rekel, polotilo se me je zdravje, tako zdravje, da sem njemu odpustil vso njegovo počitniško podjetnost.»

S tem Novakovim ponovnim zatrdilom, da je Lešnikovo zdravje nalezljivo, da bi bila torej v prenesenem pravem pomenu učinkovala odvečna stotisočinka grama testosterona takole na daljavo brez vbrizgavanja, se Jereb nikakor ni ujemal. Ko je stopal počasi proti domu, se mu je zdelo, kakor da bi se mu bilo pravkar nekaj utrgalo v notranjosti. V njegove kemične formule, v njegovo sedemletno vztrajno delo, s katerim se je ukvarjal v vsaki svoji prosti uri, je stopila nenadoma vdova* Lenarčič rojena Lipič poročena Lešnik. Užugala je kar sama brez najmanjšega zdravstvenega znanja, brez najenostav-

nejših kemičnih pojmov tisto odvečno malenkostno količino testosterona. On pa, zdravnik in izumitelj vitalina, se je trudil toliko ur, toliko dni zama, da bi nevraliziral nepotrební prebiték testosterona in omejil svoje sredstvo edinole na oživljanje. Pred enim mesecem minule počitnice je preživljal v znamenju testosterona. V svoj kovčeg je bil vtaknil pet znanstvenih knjig, da reši tam ob morju svoj vitalin neljube primesi in sebe nadaljnjih skrbi. Vse zama! Pa pride vdova Lenarčič in užene Lešnika, Jereba in vso vedo.

Kdaj neki se je moralo to zgoditi? je razmišljal Jereb. Gledal je v tla in ljudje, ki so švigali mimo njega, ga niso prav nič motili, ker jih sploh niti opazil ni. Pred dvema mesecema je bilo. Ponedeljek. Lešnik se je bil dobro naspal in je skoraj pozabil na polnočni zdravniški pregled. Odpravljaj se je, da gre prvič po počitnicah v pisarno. Vezal si je ovratnico pred zrcalom. Nekdo potrka. Gospa Lenarčič stopi z zajtrkom v sobo. Vsa soba je zadišala po Braziliji. Lešnik ljubeznivo pogleda svojo gospodinjo. Ljubeznivost mu je izvabil v oči in mu jo pričaral na obraz testosteron in ne inozemski vonj. Ves nadaljnji prizor je videl Jereb, kakor da bi se bil skril za omaro. Gospodinja je položila skodelico na mizo, pognala se kvišku, da ga je lahko objela, in mu dahnila: «Večno tvoja!» In prav radi testosterona se Lešnik ni upiral večnosti.

Jerebov vitalin, kaj vitalin, njegov supervitalin, ker ni samo oživil Lešnika, marveč ga je poleg tega še popolnoma preobrazil, je končno mogoče le kaj dobrega napravil. Najbližja bodočnost bo znala kaj povedati. Kaj bo povedala? Jereb je pospešil korake, nekaj ga je gnalo hitro naprej. Zdelo se mu je, da je poskusil novo vozilo in da mu je prav pri tej poskušnji prišel pod

kolesa Lešnik. Izpod koles so doslej le malokoga potegnili nepoškodovanega in nepreplašenega.

Čim bolj se je bližal Jereb domu, tem bolj je dozoreval v njem sklep, da pusti za vedno stekleničico z vitalinom v svoji železni blagajni in da prilepi nanjo listek z mrtvaško glavo v znamenje, da je v njej strup, vse dotlej, dokler mu ne uspe na kak način odtegniti vitalinu odvečni testosteron, ki je dal Lešniku okusiti večnost v trenutku, ko sta mu viseli na vratu dve ovratnici, ena je bila iz blaga, druga pa živa.

Feiglovi spisi.

1. **Pol litra vipavca.** Ig. pl. Kleinmayr & Bamberg v Ljubljani 1911. Strani 134.
2. **Bacili in bacilke.** Humoreske. Gorica 1920. Strani 93.
3. **Tik za fronto.** V Ljubljani 1921. Založila Tiskovna zadruga. Strani 151.
4. **Po strani klobuk.** (Humoreske - groteske - pravljice). Gorica 1923. Izdala in založila «Narodna knjigarna» v Gorici, Via Carducci 7. Strani 160.
5. **Domače živali.** V Ljubljani 1924. Splošna knjižica: zvezek 37. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Strani 72.
6. **Pasja dlaka!** Roman. Izdala in založila «Goriška Matica» v Gorici 1926. Strani 127.
7. **Na skrivnostnih tleh.** Tiskala, izdala in založila tiskarna «Edinost» v Trstu 1929. Književna družina «Luč». Strani 120.
8. **Faraon v fraku.** Tiskala in založila tiskarna «Edinost». Trst 1929. Strani 90.
9. **Čudežno oko.** Gorica 1930. Izdala in založila knjiž. zadruga «Goriška Matica». Strani 131.
10. **Ob obratu stoletja.** Spomini iz dijaških let. Tiskala in založila Tipografia Consorziale. Trst 1931. Strani 56.
11. **Brezen.** Založila književna družina «Luč». Trst 1931. Natisnila in izdala Tipografia Consorziale v Trstu. Strani 120.
12. **Kolumb.** Trst. 1932. Književna družina «Luč». Tiskala, izdala in založila Tipografia Consorziale v Trstu. Strani 131.
13. **Čarovnik brez dovoljenja.** Gorizia 1933. Izdala in založila knjiž. zadruga «Goriška Matica». Natisnila Tipografia Consorziale - Trieste. Strani 151.
14. **Okoli sveta/8.** Izdala in založila Unione Editoriale Goriziana. Gorizia 1935. Tiskala: Tipografia Consorziale - Trieste. Strani 144.
15. **Supervitalin.** Z uvodom Andreja Budala o Damiru Feiglu. Izdala in založila Unione Editoriale Goriziana - 1939.

A. B.

KAZALO.

I. Dr. Andrej Budal, DAMIR FEIGEL ŠESTDESET-	
LETNIK	5
II. Damir Feigel, SUPERVITALIN	21
Od kanarčka do golobov	23
Drama pod Olimpom	33
Nenadna preobrazba	54
Kam je izginil in kdo?	70
Trije vtisi	83
Detektiv iz ljubosumnosti	91
Operirana srajca	105
Stotinka miligrama	134
III. FEIGLOVI SPISI	157